

POL ANDERSON

ČUVARI VREMENA

VREMENSKA PATROLA

1.

Potreban je veći broj muškaraca između 21 i 40 godina, sa vojničkim ili tehničkim iskustvom, dobro građenih; prednost imaju neoženjeni; visoka plata, putovanja u inostranstvo. Preduzeće za tehničke studije, Istočna 45. ulica 305; 9-12 i 14-18 časova.

"Kao što vidite, ovaj posao je malo neobičan i poverljiv", reče Gordon.
"Nadam se da možete čuvati tajnu."

"Zavisi od tajne", odgovori Mans Everard.

Gordon se osmehnuo. Osmeh mu je bio čudan; takvu liniju usana Everard još nije video. Sa lakoćom je vladao američkim engleskim; nosio je odelo koje se svakodnevno sreće po kancelarijama; ipak je delovao strano. Nije to bilo samo njegovo tamnoputo, golobrado lice, ni nesklad između kosih, azijskih očiju i uskog arijevskog nosa. Bilo je tu još nečeg što nije moglo da se odredi.

"Nije reč o špijunaži, ako ste na to mislili", reče.

Everard se oseti nelagodno. "Izvinite. Nemojte misliti da je i mene zahvatila opšta histerija. Pored toga, nikada nisam ni dolazio u dodir s poverljivim stvarima. Govorili ste o aktivnostima u inostranstvu... a kakva je situacija - bojim se da mi ne oduzmu pasoš. Nadam se da me shvatate."

Bio je krupan, visokih ramena, pomalo ogrubelog lica i kratko podšišane smeđe kose. Na stolu su ležali njegovi dokumenti: potvrda o učešću u ratu i

nekoliko preporuka iz preduzeća u kojima je radio kao inženjer. Gordon ih je jedva pogledao.

Kancelarija je bila obična: pisaći sto, nekoliko stolica, polica sa fasciklama, dvoja vrata; kroz prozor, šest spratova niže, čula se buka njujorške ulice.

"Nezavisan ste duh", govorio je čovek za pisaćim stolom. "To mi se sviđa. Mnogi koji dolaze ovamo uvijaju se kao da mole da ih udarite nogom. Svakako, sa vašom strukom još ne morate očajavati. Posao uvek možete dobiti i pored... mislim da se to sada zove prilagođavanje novoj tehnologiji."

"Zainteresovao me je oglas", reče Everard. "Kao što vidite, radio sam već u inostranstvu i voleo bih opet da putujem. Ali, pravo da vam kažem, još nemam nikakvu predstavu o tome čime se vaše preduzeće, u stvari, bavi."

"Radimo mnoge stvari", reče Gordon. "Da vidim... učestvovali ste u borbama u Francuskoj i Nemačkoj." Everard se trže; u dokumentima su se nalazile i potvrde o odlikovanjima koja je dobio, ali se mogao zakleti da Gordon nije stigao da ih vidi.

"Dobro... uhvatite se, molim vas, za naslon za ruke na vašoj stolici. Hvala. Kako reagujete na fizičku opasnost?"

Everard se naljuti. "Zašto me..."

Gordon je gledao u neki aparat pred sobom: bila je to obična kutija sa skalom, kazaljkom i nekoliko dugmeta. "Dobro. Šta mislite o internacionalizmu?"

"Slušajte vi..."

"O komunizmu? O fašizmu? O ženama? Kakve su vam lične ambicije?... To je sve. Ne morate odgovarati."

"Šta vam to sad znači?" planu Everard.

"Psihološko testiranje. Nemojte tome pridavati značaj. Vaši stavovi me se ne tiču, interesuje me samo psihološka orijentacija." Gordon se zavalio u

stolicu. "Do sada ste vrlo perspektivni. Evo o čemu je reč: kao što rekoh naš posao je vrlo poverljive prirode. Pripremamo iznenađenje svojim konkurentima." Nasmejao se. "Možete me tužiti federalnoj policiji, ako želite. Već su nas ispitivali i utvrdili da smo čisti. Reći će vam da se stvarno bavimo finansijskim transakcijama i tehničkim poslovima po celom svetu. Međutim, taj posao ima još jednu komponentu za koju su nam sada potrebni ljudi. Dobićete sto dolara ako se podvrgnete testovima u susednoj sobi. Trajaće oko tri sata. Ako ne prođete, rastaćemo se. Ako prođete, primićemo vas, reći vam sve i početi sa obukom. Pristajete?"

Everard je oklevao. Išlo je i suviše na brzinu. Šta se krilo iza ove kancelarije i ovog učtivog stranca? Ipak...

Odlučio se. "Stupiću u službu tek kada mi budete rekli čime se bavite."

"Kako hoćete", klimnu Gordon glavom. "Testovi će pokazati da li ste podobni ili ne. Koristimo vrlo složenu tehnologiju."

To je bila istina. Everard se nešto razumeo u modernu psihologiju, u encefalograf, u testove asocijacija... ali nije mogao da prepozna nijedan od instrumenata koji su tiho zujali i treptali oko njega. Pitanja koja mu je jedno za drugim postavljao ćelavi tehničar, bezizražajnog lica i neodređenih godina, na lošem engleskom, činila su mu se potpuno bespredmetna. Nije shvatio ni čemu služi metalna kaciga koju su mu natakli, sa čime je bila povezana...

Pogledao je u signalne table: brojevi i slova nisu ga podsećali ni na jedan poznati jezik: ni engleski, ni francuski, ni ruski, ni grčki, ni kineski. Ni na šta što bi pripadalo 1954. godini. Polako je možda već tada počeo da shvata.

Što su testovi dalje odmicali, u njemu je sve više raslo čudno saznanje o samom sebi. Manson Emert Everard, star 30 godina, bivši inženjerijski poručnik američke vojske; radio kao konstruktor i pogonski inženjer u Americi, Švedskoj i u arapskom svetu; neoženjen, mada je sve češće zavideo oženjenim prijateljima; bez stalne devojke, bez porodičnih obaveza; pomalo

bibliofil; strastan pokeraš; bavio se jedrenjem, jahanjem i streljaštvom, a na letovanju logorovanjem i pecanjem. Svega toga je on bio svestan i ranije, ali kao izolovanih činjenica. Čudno mu je bilo to iznenadno saznanje o sebi kao integralnoj ličnosti, svest da je svaka njegova osobina bila neodvojiva komponenta opšte celine.

Ustao je iscrpljen i mokar od znoja. Gordon mu je ponudio cigaretu i počeo da prelistava kodirane papire koje mu je doneo tehničar. Povemeno bi promrmljao: "...zet-20 kortikalno... neizdiferencirana evaluacija... psihička reakcija na antitoksin... slabost u centralnoj koordinaciji..." Izgovor mu se promenio. Everard nikada nije čuo da stranci tako izgovaraju engleske samoglasnike, mada je dosta proputovao.

Prošlo je pola sata. Everarda je nerviralo što se prema njemu ponašaju kao prema đaćiću, ali ga je radoznalost sprečavala da nešto kaže. Na kraju se Gordon zadovoljno osmehnuo svojim preterano belim zubima. "Konačno! Zna li da sam morao da odbijem već dvadeset i četiri kandidata. Ali vi ste zaista sasvim podobni."

"Podoban? Za šta?" Everard se nagnuo napred, osećajući kako mu se puls ubrzava.

"Za patrolu. Bićete neka vrsta policajca."

"Policajca? Gde?"

"Svuda. I svagda. Pripremite se za šok."

"Vidite, naše preduzeće, iako potpuno legalno, samo je paravan i izvor prihoda. Naš stvarni posao je patroliranje vremenom."

2.

Akademija je bila na američkom zapadu. Pored toga, bila je u periodu oligocena, u dobu šuma i livada, kada su čovekovi preci, glodari, bežali ispred nogu džinovskih sisara. Sagrađena je pre hiljadu i služila još pola miliona

godina - koliko je potrebno da se u njoj obuči dovoljan broj ljudi za vremensku patrolu - a onda će je pažljivo srušiti, tako da od nje ne ostane nikakvog traga. Kasnije će tu biti glečeri, nastaću ljudi, a 19352. godine nove ere (7841. godine posle Morenskog trijumfa) ti ljudi će pronaći načina da putuju kroz vreme i vrate se u oligocen da osnuju Akademiju.

Akademija je bila smeštena u kompleksu dugačkih niskih zgrada skladnih linija i raznih boja, koje su se prostirale duž livada oivičenih ogromnim stablima. Iza nje su se brežuljci i šume talasali prema širokoj blatnjavoj reci. Noću se čulo urlanje titanotera ili udaljena rika tigrova sa sabljastim zubima.

Everard je izišao iz svoga vremeplova - velikog bezobličnog metalnog sanduka. Grlo mu se bilo osušilo i osećao se kao prvog dana u vojsci, pre dvanaest godina - u stvari, kroz petnaest do dvadeset miliona godina - usamljen i bespomoćan, smišljajući neki izgovor koji će mu omogućiti da se časno vrati kući. Ni pogled na pedesetak mladića i devojaka koji su izlazili iz svojih vremeplova nije mu doneo utehu. Rekruti su se polako okupljali. Niko nije govorio; stajali su i tupo gledali jedno u drugo. Odela, haljine i frizure odgovarali su raznim pravcima u modi četrdesetih i pedesetih godina dvadesetog veka. Odakle li je samo ona devojka u uskim dugačkim pantalonama koje su se prelivale u duginim bojama, sa zelenim karminom na usnama i čudesno talasastom plavom kosom? Ne, od kada je?

Kraj njega je stajao čovek od oko dvadeset pet godina: očigledno Englez, sudeći po otrcanom sakou od tvida i uskom mršavom licu. Izgledalo je kao da pod ugladenom spoljašnošću skriva duboku gorčinu. "Zdravo", reče Everard. "Mogli bismo već i da se upoznamo." Rekao je ko je i odakle je.

"Čarls Vajtkoum, London, 1947. godina", odgovori ovaj stidljivo. "Upravo sam demobilisan - iz ratnog vazduhoplovstva - a ovo mi se učinilo kao dobra prilika. Sada više nisam siguran."

"Možda i jeste", reče Everard, misleći na platu. Za početak - petnaest

hiljada, godišnje. Stvarno, kako su računali godinu? Verovatno prema životnom veku čoveka.

U susret im je išao neki čovek. Bio je vitak i mlad, u pripijenoj sivoj uniformi i tamnoplavom ogrtaču koji je bleskao kao da su u njega utkane zvezde. Lice mu je bilo prijatno, nasmevano i veselo. Obratio im se na engleskom, bez stranog naglaska: "Zdravo. Dobro došli u Akademiju. Pretpostavljam da svi govorite engleski?" Everard je gledao u nekog čoveka u jadnim ostacima nemačke uniforme. Bio je tu i jedan Indus i još nekolicina iz raznih zemalja.

"Onda ćemo govoriti engleski dok svi ne naučite temporalni." Stajao je pred njima ovlaš podbočen. "Zovem se Dard Kelm. Rođen sam... čekajte, 9537. godine po hrišćanskom kalendaru, ali sam stručnjak za vaš period. On se proteže od 1850. do 1975. godine. Svaki od vas dolazi iz neke godine ovog perioda. Biću vaš zvanični zid plača, ukoliko nešto krene nizbrdo.

Ovde se ne postupa na način kakav ste verovatno očekivali. Mi ne proizvodimo kadrove masovno, pa ne primenjujemo školsku ili vojničku disciplinu. Svaki od vas će imati i individualnu i zajedničku nastavu. Nema potrebe da kažnjavamo za neuspeh u učenju, jer su preliminarni testovi pokazali da ga neće ni biti; time se i mogućnost neuspeha u poslu svodi na minimum. Zrelost svakog od vas je visoko ocenjena u okviru vaše sredine. Međutim, razlike u sposobnostima zahtevaju individualnu nastavu, da bi se svaki pojedinac razvio do maksimuma.

Kod nas nema nikakvih formalnosti osim uobičajenog pristojnog ponašanja. Imaćete prilike za rekreaciju, kao i za učenje. Od vas se ne očekuje više nego što možete pružiti. Želim da napomenem da su mogućnosti za lov i ribolov i u ovoj okolini dobre, a ako odletite nekoliko stotina milja odavde, fantastične su.

Ako nemate nikakvih pitanja, pođite sa mnom da vas smestim."

Dard Kelm im je pokazao opremu jedne tipične sobe. Izgledala je onako kako je zamišljeno u 2000. godini: udoban nameštaj koji se lako prilagođava svim potrebama, ekrani na kojima se može prikazivati ogromno bogatstvo biblioteke u audio i video snimcima. I dalje ništa suviše novo. Svaki pitomac je dobio zasebnu sobu u zgradi internata; obroci su servirani u zajedničkoj trpezariji, ali su se mogli organizovati i obedi u manjim grupama. Everard je osećao kako mu napetost popušta.

Priredjen je banket za nove pitomce. Jela su bila poznata, ali ne i tihe mašine koje su se dokotrljale da bi ih poslužile. Bilo je vina, piva i dosta duvana. Verovatno im je nešto stavljeno u jelo, pa se i Everard osećao euforično kao i ostali. Banket je završen time što je Everard lupao po klaviru u ritmu bugi-vugija, a ostali su urlali iz petnih žila, pokušavajući da pogode melodiju.

Samo je Čarls Vajtkoum ostao povučen, pijuckajući u uglu. Dard Kelm ga je neprestano posmatrao, ali nije pokušavao da ga navede da se pridruži ostalima.

Everardu se činilo da će mu se svideti u Akademiji. Posao, organizacija i svrha su mu još bili magloviti.

"Putovanje kroz vreme je otkriveno u doba raspada Horitske heresarhije. Za sada je dovoljno da kažem da su to bila burna vremena, da je komercijalna i genetska konkurencija dovela do pravih ratova između gigantskih korporacija, da se nisu birala sredstva, a da su vlade tadašnjih država bile pioni u velikoj galaktičkoj igri. Vremenski efekat je pronađen kao nuzprodukt istraživanja momentalnog transporta, čije matematičko prikazivanje zahteva beskonačno diskontinuirane funkcije... isto važi i za putovanje u prošlost. Sada se nećemo upuštati u teoriju - nju ćete učiti na časovima fizike - samo ćemo pomenuti da ona obuhvata koncepciju odnosa beskonačnih vrednosti u

kontinuumu $4N$ dimenzija, pri čemu N predstavlja ukupan broj čestica u svemiru.

Grupa koja je ovo otkrila, takozvana Devetorica, svakako je bila svesna svih mogućnosti koje ovo otkriće pruža. I to ne samo poslovnih - možete zamisliti šta je to značilo za trgovinu, rudarstvo i druge oblasti - već i da zada smrtni udarac svojim neprijateljima. Jer, vreme je varijabilno, prošlost se može menjati..."

"Imam jedno pitanje!" To je bila devojka iz 1972. godine, Elizabet Grej, jedan od perspektivnih mladih fizičara svoga vremena.

"Izvolite", reče Kelm ljubazno.

"Čini mi se da opisujete situaciju koja je logički nemoguća. Prihvatam mogućnost putovanja kroz vreme, jer sam ovde, ali se jedan događaj ne može u isto vreme i dogoditi i ne dogoditi. To je kontradiktorno."

"U pravu ste ukoliko insistirate na logici koja se ne vrednuje na principu alef-sub-alef", odgovori Kelm. "Evo šta se dešava: pretpostavimo da se ja vratim u vremenu i sprečim da se vaši otac i majka upoznaju. Vi se nikada ne biste rodili. Taj deo istorije bi glasio drugačije, mada bi u meni ostalo sećanje na prvobitno stanje."

"A ako biste to učinili u svom slučaju?" upita Elizabet. "Da li biste onda prestali da postojite?"

"Ne bih, jer bih pripadao onom delu istorije koji je prethodio mojoj intervenciji. Da se vratimo na vaš slučaj. Kada biste se vratili u, recimo, 1946. godinu i sprečili venčanje svojih roditelja 1947, vi biste ipak postojali te godine; ne bi ste prestali da postojite zato što ste vi uticali na događaje. Isto bi se desilo čak i kada biste u 1946. godini proveli samo jedan mikrosekund pre nego što ćete ubiti čoveka koji je trebalo da postane vaš otac."

"Ali, onda bih postojala bez... bez porekla!" protestovala je. "Iza sebe bih imala deo života, i uspomena, i... sve... a sve to postalo ni iz čega."

Kelm sleže ramenima. "Pa šta? Vi insistirate na tome da zakon uzročnosti, ili tačnije zakon o održanju energije, sadrži samo kontinualne funkcije. Međutim, diskontinuitet je sasvim moguć."

Nasmejao se i oslonio na katedru. "Naravno, nije sve moguće. Ne biste mogli biti, na primer, svoja majka, zbog genetskih zakona. Ako biste se vratili i udali za svoga oca, deca bi vam bila drugačija, nijedno identično vama, jer bi svako imalo samo polovinu vaših hromozoma."

Nakašljao se: "Ali, da se ne udaljavamo od teme. Detalje ćete učiti na drugim časovima. Ja vam dajem samo opšte okvire. Da nastavimo. Devetorica su shvatila da mogu da se vrata u prošlost i na vreme spreče neprijatelja čak i da onemoguće njegovo rođenje. Ali su se pojavili Danelijanci."

Napustio ga je njegov veseli, polušaljivi način govora; izgledao je kao neko ko je naišao na nepoznato. Nastavio je tišim glasom. "Danelijanci su deo budućnosti, naše budućnosti, koja je više od milion godina udaljena od mene. Čovek je evoluirao u nešto... nešto što se ne može opisati. Verovatno se nikada nećete susresti sa Danelijancima. A ako do toga i dođe... biće to neprijatan doživljaj. Oni nisu ni zli, ni dobri; oni su tako daleko od onih insektojeda koji će biti naši preci. Nije prijatno suočiti se sa takvom istinom.

Oni se jednostavno brinu o zaštiti sopstvene egzistencije. Putovanje kroz vreme je već dugo bilo poznato kada su oni nastali, a nerazboriti i gramzivi ljudi imali su nebrojene mogućnosti da se vraćaju u prošlost i potpuno poremete istoriju. Danelijanci nisu zabranili putovanje kroz vreme - ono je bilo deo kompleksa koji je doveo do njihovog nastanka - ali su bili prinuđeni da ga kontrolišu. Devetorica su bila osujećena u sprovođenju svojih planova. Tako je obrazovana patrola, sa zadatkom da održava red na drumovima vremena.

Vi ćete uglavnom delovati u okviru svoga perioda, sem ako neko od vas dobije status slobodnog redara. Vodićete normalan život, imaćete porodice i

prijatelje kao i svi drugi; kao nagradu za tajni deo svoga života imaćete dobru platu, zaštitu, povremeni odmor u vrlo zanimljivim mestima i zadovoljstvo zbog izvanredno korisnog posla. Međutim, uvek ćete biti u pripravnosti. Neki put ćete pomagati putnicima kroz vreme koji su zapali u teškoće. Povremeno ćete dobiti zadatak da onemogućite potencijalne političke, vojne ili ekonomske konkvistadore. Ponekad će se patrola pomiriti sa počinjenom štetom i truditi se da u kasnijim periodima dovede do okolnosti koje će istoriju vratiti na željeni kolosek. Želim vam mnogo sreće."

Prvi deo obuke bio je posvećen telesnom i psihičkom vaspitanju. Everard nikada dosad nije primećivao kako ga je dotadašnji način života i telesno i duhovno ubogaljivao; kako je postigao samo polovinu onoga što je mogao postići. To saznanje mu je teško palo. Kasnije ga je oduševljavala svest o potpunoj kontroli nad svojim mišićima, o tome da su mu se osećanja o brzini i tačnosti svesnog razmišljanja produbila zahvaljujući samodisciplini.

Tokom obuke bio je uslovljen da ni pod kojim okolnostima nije bio u stanju da oda nijednu tajnu patrola neovlašćenim licima.

Temporalni, veštački stvoreni jezik na kome su se sporazumevali redari patrola iz svih perioda, bio je čudo logički organizovane izražajnosti.

Everard je bio uobrazio da je vešt borac; sada je morao od početka da uči zahvate i oružja iz razdoblja koje je obuhvatalo pedeset hiljada godina; od mača bronzanog doba pa sve do cikličnog eksploziva koji može da uništi ceo kontinent. Kada se bude vratio u svoj period dobiće ograničeni arsenal; međutim, može se desiti da ga pošalju u druge periode, a retko je davana dozvola za nošenje oružja koje ne odgovara vremenu u kome dejstvuje.

Proučavao je istoriju, umetnost i filozofiju. Pored toga učio je i pojedinosti o dijalektima i ponašanju ljudi iz perioda od 1850. do 1975. godine. Ukoliko bude putovao u druge periode, znanje o njima će mu dati hipnotički

kondicionator. Ovakve naprave omogućile su mu da završi obuku za svega tri meseca.

Saznao je kako je patrola organizovana. 'Na vrhu' se nalazila tajanstvena danelijanska civilizacija, sa kojom je patrola imala vrlo malo direktnih kontakata. Patrola je organizovana na vojničkom principu, sa činovima, mada bez posebnih formalnosti. Istorija je podeljena u miljee. Svaki milje je imao direkciju u najznačajnijem gradu odabranog dvadesetogodišnjeg perioda (koja se prividno bavila nekom pogodnom aktivnošću, kao što je trgovina), i veći broj filijala. U njegovo vreme postojala su tri miljea: Zapadni svet, sa direkcijom u Londonu, Rusija, sa direkcijom u Moskvi i Azija, sa direkcijom u Pejpingu. Vremenski, direkcije su postojale u razdoblju od 1890. do 1910. godine, kada je bilo lakše prikriti ih nego u kasnijim decenijama. Obični agenti vodili su normalan život u svom vremenu i imali redovno zaposlenje. Veze između godina održavane su pomoću malih vremenskih kaset ili kurira.

Sveukupnost organizacije bila je toliko ogromna da Everard nije bio u stanju da je potpuno shvati. Potpuno je shvatio samo to da ulazi u nešto novo i uzbudljivo...

Instruktori su bili ljubazni i spremni da odgovaraju na sva pitanja. Proseidi veteran koji ih je obučavao u upravljanju svemirskim letelicama učestvovao je u Marsovskom ratu 3890. godine. "Prilično brzo shvatate", govorio im je. "Da znate samo kako je teško sa preindustrijskim ljudima. Već smo izgubili nadu da ih možemo naučiti ičemu sem rudimentarnim stvarima. Imao sam jednog Rimljanina iz Cezarovog doba, bio je bistar momak, ali mu nikako nije išlo u glavu da sa mašinom ne može kao sa konjem. A Vavilonjanima putovanje kroz vreme nikako da prođe u njihovu sliku sveta. Za njih moramo koristiti priče o borbi bogova."

"A kakve priče koristite za nas?" upita Vajtkoum.

Astronaut ga pogleda iskosa. "Istinu", reče. "Onoliko istine koliko možete

primiti."

"Kako ste došli na ovaj posao?"

"Oborili su me iznad Jupitera. Od mene nije bogzna šta ostalo. Pokupili su me, napravili mi novo telo... a kako niko od mojih nije preživeo i pošto su me smatrali mrtvim, nije imalo smisla vraćati se kući. Nije baš zabavno živeti pod režimom Usmerivačkih snaga. Tako sam prihvatio ovaj posao. Dobro društvo, lak život, odsustva u raznim erama." Nasmejao se. "Da znate samo kako je u dekadentnoj fazi Trećeg matrijarhata! To je provod!"

Everard ne reče ništa. I suviše ga je impresionirala vizija Zemlje, ogromne u svojoj vrtnji naspram zvezda.

Everard se sprijateljio sa ostalim mladićima i devojkama. Bili su mu slični: za patrolu su birani samo hrabri i inteligentni. U nekoliko slučajeva došlo je i do ljubavi. I taj problem je rešavan: brak je omogućen tako što bi bračni par odabrao jednu godinu u kojoj bi započeo život u dvoje. I Everard je voleo žene, ali se nije upuštao.

Začudo, najprisnije prijateljstvo sklopio je sa ćutljivim i nedruželjubivim Vajt Koumom. Nešto ga je privlačilo tom Englezu koji je bio vrlo obrazovan, beskrajno dobar i nekako izgubljen.

Jednog dana su izjahali jer je Everard želeo da ulovi mamuta.

"Čudno je da nam dozvoljavaju lov", primetio je Amerikanac. "Zamisli da ubijem nekog maheroda koji je prvobitno bio predodređen da pojede nekog čovekovog insektojeda, prapretka. Zar to ne bi izmenilo celokupnu budućnost?"

"Ne bi", odgovorio je Vajt Koum, koji je brže uznapredovao u teoriji putovanja kroz vreme. "Zamisli kontinuum kao mrežu čvrstih gumenih kaiševa. Teško ćeš joj promeniti oblik: kako god je povučesh, ona se vraća u svoj prvobitni položaj. Pojedini insektojedi nisu bitni; ljudi su proizvod genetske evolucije cele vrste.

Prema tome, ako bi ubio jednu ovcu u srednjem veku, ne bih time uništio sve njeno potomstvo koje je postojalo 1940. godine. To potomstvo bi i dalje ostalo, istovetno do poslednjeg gena, i pored toga što je imalo druge pretke. Nakon tako dugog vremenskog perioda, sve ovce, ili svi ljudi, su potomci svih ranijih ovaca ili ljudi. To je, vidiš, kompenzacija; u evolucionom lancu je neki drugi predak dao one gene koje si ti eliminisao.

Slično tome, ako bi se vratio u prošlost i sprečio Buta da ubije Linkolna, ukoliko ne bi preduzeo sve moguće mere predostrožnosti, možda bi neko drugi pucao na Linkolna a ispalo bi da je But bio nevinno optužen.

Zahvaljujući toj elastičnosti vremena, putovanje kroz vreme nije potpuno zabranjeno. Ako želiš da izmeniš prošlost, moraš pogoditi pravi način, a to obično zahteva vrlo mnogo napora."

Stisnuo je usne. "Ovde nas indoktriniraju! Stalno nam ponavljaju da ćemo biti kažnjeni ukoliko nešto samoinicijativno promenimo. Ne daju mi da se vratim u prošlost i ubijem onog manijaka Hitlera dok je još u kolevcu. Moram da ga pustim da odraste, da počne rat i ubije mi verenicu."

Jedno vreme su jahali ćutke. Čulo se samo škripanje sedla i šuštanje visoke trave. Napokon Everard reče: "Žao mi je. Hoćeš li da razgovaramo o tome?"

"Hoću, samo nema bogzna šta da se kaže. Bila je u protivvazdušnoj odbrani... zvala se Meri Nelzon. Posle rata je trebalo da se venčamo. 17. novembra 1944. - datum ću pamtiti dok sam živ - bila je u Londonu. Poginula je od fau-bombe. Otišla je u susednu kuću - bila je na odsustvu, kod majke, u londonskom kvartu Stritam. Kuća u susedstvu je srušena sa zemljom a njena je ostala netaknuta."

Lice mu je prebledelo a pogled se ukočio. "Teško ću izdržati da se ne vratim... bar nekoliko godina unazad... samo da je vidim pre nego što će poginuti. Još samo jednom... Ali, neću se usuditi!"

Everard mu je nespretno položio ruku na rame; nastavili su da jašu u tišini.

Pitomci su napredovali, svaki svojim tempom, ali je vremena bilo dovoljno da svi završe istovremeno. Posle kratke svečanosti priređen je oproštajni ručak. Rastali su se uz vatrena obećanja da će se ponovo sakupiti. Svaki je vraćen u godinu iz koje je došao, u isti trenutak.

Everard je primio Gordonova čestitanja, dobio spisak agenata savremenika (od kojih je nekolicina radila u kontraobaveštajnoj službi) i vratio se u svoj stan. Kasnije će mu možda naći službu koja će ga približiti tajnama; za sada mu se radno mesto, zbog poreskih vlasti, zvalo 'specijalni savetnik Preduzeća za tehničke studije' a posao mu je bio da čita dnevne listove i u njima traži vesti koje se mogu odnositi na putovanje kroz vreme: i da bude u stalnoj pripravnosti.

3.

Krupni naslovi u novinama ga više nisu uzbuđivali. Unapred je znao ishod svega što se događalo u tom tragičnom dobu. U njega se uvlačila neka tuga; shvatio je Vajtkoumovu želju da se vrati i menja istoriju.

Međutim, znao je da su mogućnosti pojedinca ograničene. Promene nabolje mogao bi izazvati samo zahvaljujući srećnom slučaju; najverovatnije bi sve poremetio. Da ubije Hitlera i japanske vođe! Možda bi se našao neko još gori da preuzme njihovu ulogu. Možda bi atomska energija ostala neiskorišćena i nikada ne bi došlo do veličanstvenog procvata Venerijanske renesanse. Đavo bi ga znao...

Pogledao je kroz prozor. Nebo je gorelo svetlostima grada; ulicom je milela užurbana, bezoblična masa pešaka i automobila; sa ovog mesta nije mogao videti vrhove oblakodera na Menhetnu ali je znao da su oni tamo, da nadmeno streme ka oblacima. A sve je to bio samo beznačajan vrtlog reke koja je nezadrživo tekla od mirnog pejzaža oligocena do nezamislive

danelijanske budućnosti. Koliko je biliona, triliona ljudskih bića živelo, smejalo se, plakalo, radilo, nadalo se i umiralo u njenim talasima.

Uzdahnuo je i napunio lulu. Popodnevna šetnja mu nije odagnala nemir; i duhom i telom čeznuo je za akcijom. Već je bilo kasno i... Otišao je do police, nasumce uzeo knjigu i počeo da čita. Bila je to zbirka pripovedaka iz doba kraljice Viktorije i kralja Edvarda.

Pažnju mu privuče opis jednog istinitog događaja. Neko je otkopao staru britansku grobnicu u Adltonu, u njoj nešto čudno našao i umro. Ništa više. Možda je bilo u vezi sa putovanjem kroz vreme? Sam se sebi nasmejavao.

Možda...

Gluposti! Profesionalna deformacija, pomislio je.

Ipak, šta ga je koštalo da proveriti. Događaj se, navodno, odigrao 1894. godine u Engleskoj. Mogao bi da pogleda izdanja londonskog Tajmsa iz tog vremena. I tako ništa nije radio... Možda su mu zato i dali taj dosadan posao: da bi, od dosade, zavirivao u svaki kut.

Rano sutradan otišao je u gradsku biblioteku.

Događaj se pominjao u broju od 25. juna 1894. i u nekoliko narednih brojeva. Selo Adlton, u Kentskoj grofoviji, bilo je poznato, uglavnom, po dvorcu iz doba Džemsa I, koji je pripadao Lordu Vindemu, i po jednoj staroj grobnici. Lord, koji se amaterski bavio arheologijom, otkopao je grobnicu uz pomoć svoga rođaka, Džemsa Roterhajda, stručnjaka Britanskog muzeja. Grobnica je delovala prilično siromašno: nekoliko zardalih i napola istrulelih predmeta, kosti ljudi i konja. Našli su i jednu, začudo dobro očuvanu škrinju sa polugama nekog metala za koji su mislili da je olovo ili legura srebra. Lord se smrtno razboleo, a simptomi su podsećali na trovanje. Roterhajdu, koji je jedva pogledao škrinju, ništa se nije dogodilo, pa je sumnja pala na njega da je otrovao lorda nekom nepoznatom orijentalnom tečnošću. Kada je lord umro, 25. juna, Skotland jard je Roterhajda stavio u pritvor. Njegova porodica

angažovala je jednog čuvenog privatnog detektiva, koji je pomoću opita sa životinjama uspeo da dokaže da je optuženi bio nevin, a da su lorda ubili 'zraci smrti' koji su izlazili iz škrinje. Škrinja i njena sadržina bačeni su u Lamanš. To je bilo sve.

Sedeći u čitaonici, Everard je razmišljao. Podaci su bili nedovoljni, a ipak vrlo indikativni.

Zašto londonska centrala patrole iz doba kraljice Viktorije nije ispitala slučaj. A možda i jeste. Rezultati svakako ne bi bili oglašeni na velika zvona.

Ipak, dobro bi bilo da pošalje izveštaj.

Po povratku u stan sastavio je izveštaj, složio ga u jednu od vremenskih kasete koje je dobio i podesio komande na londonsku centralu, 25. juna 1894. Na pritisak startnog dugmeta kasete je nestala, ostavivši za sobom prazan prostor koji je vazduh šišteći popunio.

Posle nekoliko minuta kasete se vratila. Everard je iz nje izvadio list hartije sa uredno otkucanim tekstom - naravno, pisaća mašina je već bila pronađena. Uvežbanim pogledom preleteo je preko teksta.

Poštovani gospodine!

Dozvolite nam da potvrdimo prijem Vašega cenjenog dopisa od šestog septembra 1954. godine i da odamo priznanje Vašem zalaganju. Događaji koje pominjete upravo su započeli a mi smo trenutno prezauzeti sprečavanjem atentata na Njeno Veličanstvo, Balkanskim pitanjem, i drugim hitnim stvarima. Mi bismo mogli da se posvetimo rešavanju predmetnog problema kada posvršavamo ove hitne poslove, ali smatramo da treba izbegavati curiosa, kao npr. da budemo primećeni na dva mesta istovremeno. Zbog toga bismo bili veoma zahvalni ako biste nam Vi i još jedan obučeni britanski agent mogli priskočiti upomoć. Ukoliko ništa ne budete izvoleli javiti, biće nam čast da Vas dočekamo u našoj kancelariji u ulici Ould Osborn broj 14/B,

tačno u ponoć dvadeset šestoga juna 1894.

Očekujući Vas ili Vašu cenjenu poruku, molimo Vas, poštovani gospodine, da i ovom prilikom izvolite primiti izraze moga osobitog poštovanja.

Dž. Meinvedering.

Sledile su vremensko-prostorne koordinate koje nisu nikako pristajale uz kitnjasti stil pisma.

Everard je telefonirao Gordonu, dobio odobrenje i dogovorio se da preuzme vremenski skuter u skladištu preduzeća. Zatim je poslao poruku Čarlsu Vajtkoumu u 1947. godinu, primio odgovor: "Čekam te" - i otišao po skuter.

Mašina je ličila na motocikl bez točkova i upravljača. Imala je dva sedišta i antigravitacionu pogonsku jedinicu. Everard je podesio kontrole na Vajtkoumovo vreme, pritisnuo starter i našao se u drugom skladištu.

Bio je u Londonu, 1947. godine. Palo mu je na pamet da je u tom istom momentu on, samo sedam godina mlađi, išao u koledž u Americi. Pojavio se Vajtkoum i stisnuo mu ruku. "Baš mi je milo što te opet vidim", rekao je. Njegovo ispijeno lice ozario je privlačan osmeh koji je Everard već poznao. "Znači, odosmo do Viktorije."

"Baš tako. Uskači!" Everard je promenio komande, ovoga puta na Meinvederingovu kancelariju.

U sledećem momentu kancelarija je bila oko njih: hrastov nameštaj, debeo tepih, treperavo plinsko svetlo. Mogli su, naravno uvesti i električnu struju, ali je Kompanija Dalhauz i Roberts bila solidna, konzervativna trgovačka kuća. Iz fotelje je ustao lično Meinvedering i prišao da ih pozdravi. Bio je krupan i delovao snažno. Držao se ukrućeno, nosio je bakenbarde i monokl, a govorio je toliko prefinjenim oksfordskim naglaskom da ga je Everard jedva

razumevao.

"Dobro večer, gospodo. Nadam se da ste dobro putovali. Ah, da... izvinite... gospoda su nova u ovom poslu. Na početku je uvek pomalo neugodno. Sećam se, bilo mi je grozno kada sam posetio dvadeset prvi vek... tako nebritanski, res naturae, naravno. Oprostite što vas nismo dočekali, ali u strašnoj smo gužvi. Neki fanatik, Nemač iz 1917. godine, saznao je tajnu putovanja kroz vreme od jednog neopreznog antropologa, ukrao mu vremeplov i došao u London da izvrši atentat na Njeno Veličanstvo. Spadosmo s nogu tražeći ga."

"Pa jeste li uspeli?" upita Vajtkoum.

"Naći ćemo ga. Ali da znate, gospodo, kakav je to posao kada morate raditi u tajnosti. Mislio sam da angažujem nekog privatnog detektiva, ali jedini sposoban detektiv je isuviše inteligentan. Njegov princip je eliminisanje nemogućnosti, tako da ono što ostane, ma koliko bilo neverovatno, mora biti istinito. A što ako mu se putovanje kroz vreme ne učini isuviše neverovatnim?"

"To je, sigurno, onaj što radi na adltonskom slučaju", reče Everard. "Ali nije bitno; već znamo da će dokazati Roterhajdovu nevinost. Brine me to što postoji velika verovatnoća da je neko brljao po starim britanskim vremenima."

"Misliš, saksonskim", ispravi ga Vajtkoum, koji je i sam proverio podatke. "Mnogi mešaju Brite i Saksonce."

"Mnogi mešaju Saksonce i Jute", primeti Meinvedering.

"Čini mi se da su Kent naseljavali Juti... Nego, gospodo, evo vaših odela. Tu su i novac i isprave. Sve sam vam pripremio. Ponekad mi se čini da vi, terenci, ne cenite posao koji mi, u kancelarijama, treba da obavimo da bismo vas pripremili čak i za najmanju akciju. Izvinite što pitam, jeste li sve isplanirali?"

"Jesmo." Everard je već skidao svoje odelo iz dvadesetog veka. "Mislim da

smo obojica opremljeni dovoljnim znanjima o Viktorijanskom periodu. Ja ću morati da ostanem Amerikanac... a, da, vidim da ste to već stavili u moje isprave."

Meinvedering ih je gledao snuždeno. "Ako su događaji u vezi sa grobnicom dospeli u književnost, stizaće nam stotine izveštaja. Vaš je bio prvi; posle njega stigla su još dva, jedan iz 1923. a jedan iz 1960. godine. Kada bi mi samo dozvolili da uzmem robota za sekretaricu!"

Everarda je mučilo neudobno odelo. Dobro mu je pristajalo jer mu je bilo šiveno po meri (londonska centrala je o tome imala podatke), ali je ipak čeznuo za udobnom odećom svoga vremena. "Ovaj zadatak mi se čini sasvim bezopasnim. U stvari, pošto smo ovde, mora da je bio bezopasan."

"Za sada jeste", reče Meinvedering. "Ali šta ako se vas dvojica vratite u doba Juta, nađete tog razbojnika, ali ne uspete da ga savladate i on vas ubije? Zatim postavi zasedu i pobije i one koje smo poslali da vas traže? Mogao bi dovesti do industrijske revolucije ili ko zna do čega. Istorija bi se promenila. Vi biste postojali, mada kao leševi, jer ste postojali i pre momenta promene; a mi, nas nikada ne bi ni bilo. Ovaj razgovor se nikada ne bi vodio. Što rekao Horacije..."

"Pustite Horacija!" nasmeja se Vajtkoum. "Sada ćemo ispitati grobnicu, pa ćemo se vratiti ovamo da vidimo šta dalje." Počeo je da premešta opremu iz svoje tašne u ogromnu torbu sa cvetićima. Imali su dva pištolja, nekoliko instrumenata za fizička i hemijska merenja, koji nisu postojali ni u njihovo doba, i mali tranzistor za vezu sa centralom u slučaju nevolje.

Meinvedering je gledao u red vožnje. "Sutra ujutru vam voz polazi u osam i trideset sa stanice Čaring Kros. Odavde do stanice treba vam pola sata."

Everard i Vajtkoum uzjahaše skuter i nestadoše. Meinvedering uzdahnu, zevnu, izdade nekoliko uputstava svom pomoćniku i uputi se kući.

4.

Everard je tek sada shvatio šta znači putovati kroz vreme. Do sada je saznanje o tome plivalo na površini njegove svesti, impresioniralo ga, ali je bilo daleko od njegovih osećanja. Sada, kada se kroz jedan nepoznati London vozio fijakerom (pravim, prašnjavim vozilom toga vremena, a ne nakićenom turističkom atrakcijom), kada je udisao vazduh u kome je bilo više dima nego u nekom gradu dvadesetog veka, dok je gledao užurbanu masu - gospodu sa polucilindrima i cilindrima, prašnjave radnike i dame u dugim, širokim suknjama i znao da je to sve pravo, a ne na pozornici, stvarnost ga je duboko pogodila. U ovom trenutku mu se majka još nije bila ni rodila; deda i baba su mu, kao mladi bračni par, tek počinjali zajednički život; Grouver Klivlend je bio predsednik S.A.D., a Viktorija kraljica Engleske; Kipling je pisao svoja dela, a poslednji ustanci američkih Indijanaca još nisu ni počeli. Osećao se kao da ga je neko mlatnuo po glavi.

Vajtkoum je sve primio hladnokrvnije, ali su mu oči nemirno gledale ovo slavno doba njegove Engleske. "Počinjem da shvatam", promrmljao je. "Nikada se istoričari nisu saglasili o tome da li je ovo bilo doba neprirodnih, krutih konvencija i slabo prikrivenog nečoveštva, ili poslednji procvat zapadne civilizacije. Sada, kad gledam ove ljude, shvatam da je tačno sve što je o ovom vremenu rečeno, i dobro i loše, jer ono što je bilo nije se dešavalo nekolicini pojedinaca već milionima ljudi."

"Svakako", reče Vajtkoum. "To verovatno važi za svako doba."

Voz se nije mnogo razlikovao od vozova Britanskih železnica iz 1954. godine, što je Vajtkoumu pružilo priliku da uputi zajedljive primedbe na račun svete tradicije. Posle nekoliko sati obreli su se na mirnoj seoskoj postaji, usred pažljivo negovanih bašti. Odatle su iznajmili čezu do Vindemovog imanja.

Kapiju im je otvorio uniformisani policajac i pustio ih unutra pošto su odgovorili na nekoliko pitanja. Predstavili su se kao arheolozi Everard iz Amerike i Vajtkoum iz Australije, koji su doputovali da se vide sa Lordom Vindemom i bili zaprepašćeni vešću o njegovoj tragičnoj smrti.

Meinvedering, koji je imao širok krug poznanstava, nabavio im je preporuke od jednog čuvenog stručnjaka Britanskog muzeja. Inspektor Skotland jarda im je dozvolio da pogledaju grobnicu rekavši: "Slučaj je rešen, gospodo, nema više nikakvih sumnji, mada se moj kolega ne slaže sa mnom." Privatni detektiv se kiselo osmehnuo i pažljivo ih posmatrao dok su prilazili grobnici. Bio je visok i mršav, orlovskog nosa. Kraj njega je stajao krupni brkajlija, verovatno njegov pomoćnik.

Humka je bila dugačka i visoka, obrasla travom, osim na mestu gde je iskopan prilaz grobnici. Grobnica je nekada imala drvenu konstrukciju, ali je ova odavno popustila i svuda su se videli ostaci istrulelog drveta. "U novinama se spominje neki metalni sanduk", reče Everard. "Da li bismo mogli da ga vidimo?"

Ljubazni inspektor ih odvede do jedne pomoćne zgrade u kojoj su bile uredno poredane iskopine. Pored škrinje ležali su komadi zardalog metala i ostaci kostiju.

Vajtkoum je zamišljeno posmatrao glatke strane metalne kutije koja je svetlucala plavičastim sjajem. Verovatno neka legura budućih vekova. "Vrlo neobično i nimalo primitivno. Čovek bi pomislio da je fabričke izrade", reče Vajtkoum.

Everard joj je pažljivo prilazio. Pretpostavljao je šta sadrži i kretao se oprezno kao čovek atomskog doba kome je to urođeno. Izvukao je iz torbe brojač i upravio ga prema škrinji. Igla je zadrhtala.

"Interesantna vam je ta spravica", primeti inspektor. "Mogu li znati čemu služi?"

"Eksperimentalni elektroskop", slaga Everard. Pažljivo je zadigao poklopac i primakao brojač.

Zračenje je bilo dovoljno jako da za nekoliko sati ubije čoveka. Pre nego što je spustio poklopac bacio je pogled na teške, sjajne poluge. "Pazite šta radite sa ovim", rekao je uzbuđeno. Hvala bogu što je onaj koji je ovo doneo poticao iz vremena koje je umelo da neutrališe zračenje.

Privatni detektiv mu se prišunja iza leđa. "Pretpostavljam da ste prepoznali sadržaj škrinje?" upita.

"Mislim da jesam." Everard je pomislio da će proći još tri godine pre nego što će Bekerel otkriti radioaktivnost, a i na otkriće rendgenskih zraka će se čekati više od godine dana. Morao je biti oprezan. "U stvari, Indijanci su mi pričali o nekoj otrovnoj rudi sličnoj ovome."

"Vrlo zanimljivo." Detektiv je punio svoju debelu lulu. "Kao živina isparenja."

"Znači, Roterhajt je stavio škrinju u grobnicu!" promrmlja inspektor.

"Gluposti!" preseče ga detektiv, "imam sigurne dokaze da je Roterhajt potpuno nevin. Samo mi nije bio jasan stvaran uzrok lordove smrti. Ali; ako je u grobnicu stavljen smrtonosan otrov, da bi se zaštitila od pljačkaša... Čudno je da su Saksonci posedovali američke rude. Možda ima istine u teorijama o putovanju starih Feničana preko Atlantika. Već duže vreme pokušavam da nađem potvrdu za svoju teoriju o tome da velški jezik sadrži elemente haldejskog; sada mi se čini da sam na dobrom tragu."

Everarda je grizla savest zbog medveđe usluge koju je činio napretku arheologije. Ipak, nije tragično, škrinju će baciti na dno Lamanša i uskoro je zaboraviti. On i Vajtkoum su iskoristili prvu priliku da se oproste i odu.

Kada su se smestili u voz za London, Everard je iz džepa izvadio komad trulog drveta. "Ovo sam ukrao u grobnici", nasmeja se. "Pomoći će nam da joj utvrdimo starost. Dodaj mi, molim te, radiokarbonski brojač." Stavio je drvo u

instrument, podesio dugmeta i pročitao rezultat. "Hiljadu četiristo trideset godina, plus-minus deset. Grobnica je iskopana oko 464. godine nove ere, u doba kada su Juti već bili naselili Kent."

"Ako su poluge tako radioaktivne posle toliko vremena, kakve li su bile kada su bile nove", mrmljao je Everard. "Nije mi jasno kako neka radioaktivna materija može imati tako dug poluživot. Ali, naši potomci prave takva čuda sa atomima, kakva mi ne možemo ni da sanjamo."

Podneli su izveštaj Meinvederingu i otišli da razgledaju grad dok su poruke letele kroz vreme i pokretale ogromni mehanizam patrole. Viktorijanski London je, i pored sve svoje bede i prljavštine, bio privlačan. Vajtkoumov pogled je postao nostalgičan. "Voleo bih da sam ovde živeo", reče.

"Zar sa njihovom medicinom i stomatologijom?"

"I sa tim, ali bez bombardovanja." U glasu mu se osećala rešenost.

Kada su se vratili, Meinvedering je već obavio sav posao. Pričao im je, dimeći lulom i šetkajući sa rukama na leđima.

"Metal je identifikovan kao nuklearno gorivo iz tridesetog veka. Istraživanja su utvrdila da je neki trgovac iz Inženjerske imperije posetio 2987. godinu da bi ugovorio trampu svojih sirovina za njihov sintrop, čija je tajna izgubljena tokom Interegnuma. Preduzeo je potrebne mere opreza, pokušao da prođe kao komercijalista iz Saturnovog sistema, ali je nestao, zajedno sa svojim vremeplovom. Verovatno je neko iz 2987. godine otkrio ko je on i ubio ga da bi mu oteo mašinu. Patrola je na vreme obaveštena, ali nije uspela da pronađe vremeplov. Konačno su ga pronašli u Engleskoj, u petom veku, dva redara patrole, Everard i Vajtkoum."

"Pošto smo već završili posao, nemamo više razloga da se trudimo", našali se Everard.

Meinvedering je bio zaprepašćen. "Ali, dragi moj, pa vi još niste ništa

uradili. Taj posao tek treba da obavite, i to za vašeg i mog veka. Ako nešto stoji u istoriji to ne znači da je stvar završena. Vreme nije kruto. Ako ne uspete, istorija će se promeniti i vašeg uspeha kao da nikada nije ni bilo; biće kao da vam nikada ništa nisam ni rekao o tome. To se, bez sumnje, desilo (da upotrebim prošlo vreme) u nekoliko slučajeva kada je patrola pretrpela neuspeh. Na tim slučajevima se još radi, istorija će se promeniti i biće kao da je patrola oduvek bila uspešna. Ako mi dopustite malo parodije, Tempus non nascitur, fit."

"Dobro, dobro, samo sam se šalio," branio se Everard. "Treba da krenemo. Tempus fugit", dodade pakosno.

Ispostavilo se da patrola nije imala mnogo podataka o vremenu kada su Rimljani napuštali Britaniju, rimsko-britska civilizacija se rušila, a germanska plemena osvajala Englesku. Ovaj period nikada nije bio od naročitog značaja za patrolu. Londonska centrala iz 1000. godine poslala je nešto materijala zajedno sa odećom toga vremena. Everard i Vajtkoum su proveli ceo sat pod hipnotičkim učilima da bi mogli tačno da govore latinski i nekoliko saksonskih i jutskih dijalekata.

Odeća im nije bila najudobnija: suknene čakšire, košulja, kaput, kožni ogrtač i bezbroj kožnih pantljika. Duge žućkaste perike pokrivala su im podšišane glave; njihova obrijana lica neće biti suviše upadljiva ni u petom veku. Vajtkoum je nosio sekiru, a Everard mač, oboje od visokougleničnog čelika, ali su se više oslanjali na male sonične pištolje iz dvadeset šestog veka koje su nosili pod pazuhom. Oklop nisu poneli, ali su uz skuter išle i dve kacige koje neće izazvati pažnju, a pružice daleko veću zaštitu i udobnost nego pravi šlemovi... Poneli su i nekoliko sendviča, kao i vrč pun ukusnog viktorijanskog piva.

"Pa, gospodo", Meinvedering izvuče džepni sat, "očekujem vas opet u... recimo, četiri. Pobrinuću se i za nekoliko naoružanih ljudi ukoliko dovedete

zarobljenika. Posle toga ćemo na večeru." Rukovao se sa obojicom. "Srećan lov."

Everard uzjaha skuter, podesi komande na Adlton 464. godine i pritišnu starter.

Široku i samotnu ravnicu obasjavala je mesečina; tamna linija šume skrivala je horizont. Humka je već stajala na svom mestu: zakasnili su.

Uzdigoše se od zemlje da bi videli šta je iza šume. Na jednu milju od sebe ugledaše majur, koji se sastojao od nekoliko zgrada: kuće od tesanog drveta i nekoliko koliba podignutih oko prostranog dvorišta.

"Polja su im obrađena", primeti Vajtkoum. Glas mu je muklo odzvanjao u tišini. "Juti i Saksonci su većinom bili ratari koji su došli ovamo u potrazi za zemljom. Briti su se verovatno pre dužeg vremena povukli iz ovog kraja."

"Trebalo bi da utvrdimo tačan trenutak sahrane", prekinu ga Everard. "Možda je sada, kada su se duhovi već smirili najbolji momenat da se o tome raspitamo; recimo, sutra ujutru."

Pošto je Vajtkoum odobrio klimajući glavom, Everard spusti skuter u šiblje i prebaci ih pet časova unapred. Sunce je bleštalo na severoistoku, rosa je svetlucala u visokoj travi, a ptice su stvarale neopisivu galamu. Sjahavši, poslali su skuter na visinu od deset milja, odakle će ga pozvati natrag pomoću sićušnog predajnika ugrađenog u njihove kacige.

Imanju su prilazili ne krijući se. Usput su sekirom i mačem rasterivali pse koji su režeći i lajući nasrtali na njih. Dvorište je bilo prekriveno blatom i balegom. Na pragu kolibe od pruća i blata čučalo je dvoje golišave dece i buljilo u pridošlice. Začu se preplašeni uzvik devojke koja je muzla sitnu, kržljavu kravu; zdepasti sluga niskog čela, koji je radio oko svinjca, otrča po koplje. Ovoga bi trebalo predstaviti američkim obožavateljima 'plemenitih Nordijaca', pomisli Everard.

Na vratima glavne zgrade pojavi se sedobradi čovek sa sekirom u ruci. Kao i svi ljudi njegovog vremena, bio je nekoliko centimetara niži od proseka dvadesetog veka. Podozrivo ih je odmeravao pre nego što će im poželeti dobro jutro.

Everard se učtivo nasmeši. "Ja sam Ufa Hundingson a ovo je moj brat Knubi", reče. Trgovci smo sa Jutlanda i pošli smo u Kenterberi da trgujemo. (Izgovorio je: 'Kantavarabirig', na način onog vremena). "Putujući od mesta gde smo ukotvili brod, zalutali smo i posle neprospavane noći naišli na tvoj dom."

"Ja sam Vulfnot, Elfredov sin", reče Jut. "Uđite i podelite sa nama naš obed."

Jedina prostorija kuće bila je mračna i puna dima i čeljadi. Tu su bili Vulfnotovi sinovi i kćeri, njihove žene i muževi, sluge i sluškinje sa svojim ženama i muževima, decom i unucima. Jeli su nedopečenu svinjetinu sa drvenih tanjira i zalivali je retkim, kiselim pivom. Nije bilo teško zapodenuti razgovor sa ovim ljudima koji su, kao i svi stanovnici zabačenih majura, bili željni novosti. Problem je bio kako izmisliti novosti sa Jutlanda koje će zvučati ubedljivo. U nekoliko mahova ih je Vulfnot, koji nije bio glup, uhvatio u laži, ali je Everard čvrstim glasom rekao: "Pričali su ti neistine; vesti poprimaju čudne oblike dok putuju preko mora." Zapanjilo ga je to što su Juti u Engleskoj još održavali čvrste veze sa starom postojbinom. Razgovor o vremenskim prilikama i letini nije se razlikovao od onih koje je slušao na američkom Srednjem zapadu.

Tokom razgovora Everard ubaci i pitanje o grobnici. Vulfnot se na to namršti, a njegova debela, bezuba žena načini znak rukom u pravcu ružnog drvenog idola. "Nije dobro govoriti o tome", progundā Jut. "Nisam hteo da čarobnjaka sahrane na mom imanju, ali bio je prijatelj moga oca, koji nas je napustio lane."

"Čarobnjak?" uzviknu Vajtkoum. "Koji čarobnjak?"

"Kad sam već počeo, ispričaću vam do kraja", promrmlja Vulfnot. "Bio je stranac, po imenu Stejn. Pojavio se u Kenterberiju pre nekih šest godina. Nije znao ni engleski ni britski govor, ali ga je kralj Hengist primio k sebi, pa je ubrzo naučio. Stejn je kralju doneo bogate darove i, pošto je bio učen čovek, ovaj ga je uzeo za svoga savetnika. Niko se nije usuđivao da mu protivreči jer je u njega bila palica iz koje je puštao gromove, a videli su ga i kako razbija stene. Jednom, u bici sa Britima, njome je sagorevao ljude. Čak se pričalo i da je Odin, ali to nije bilo istina, jer je umro."

Everardovo uzbuđenje je raslo. "A šta je činio za života?"

"Pa, kao što sam rekao, davao je kralju mudre savete. Govorio je da mi iz Kenta ne treba da progonimo Brite i dovodimo sve više naših iz stare domovine, već da treba da živimo u miru sa starosedecima. Mislio je da naša snaga i rimska mudrost mogu da stvore moćno kraljevstvo. Možda je i bio u pravu mada ja ne vidim mnogo koristi od tolikih knjiga i kupatila, da i ne pominjem tog njihovog boga na krstu. Ukratko, neko ga je ubio pre tri godine. Pokopali su ga ovde, uz žrtve, zajedno sa ono imovine koju mu ubice nisu otele. Sada mu dvaput godišnje prinosimo žrtve i dosad nas njegov duh nije posetio. Ipak, stalno imam neko neprijatno predosećanje."

"Znači, pre tri godine", promrmlja Vajtkoum.

Trebalo im je više od sata da se konačno oproste, a na Vulfnotovo insistiranje povelili su sa sobom jednog dečaka da im pokaže put do reke. Everard, kome se nije pešaćilo, pozva skuter. Sedajući, obrati se dečaku svečanim glasom. "Znaj da si pratio Odina i Tunora; od sada ste ti i tvoja porodica pod našom zaštitom." Vратиše se tri godine unazad.

"Sada nam predstoji onaj teži deo posla", reče, vireći iz žbunja kroz mrak. Humke nije bilo; čarobnjak Stejn je bio živ. "Lako je izigravati bogove pred decom, sada treba da napadnemo tog momka usred velikog grada u kome je

on kraljeva desna ruka. A on ima i zrake smrti."

"Pa znamo da smo uspeli - ili da ćemo uspjeti", reče Vajtkoum. "Ali znamo i da to nije nepovratno. Ako nas Stejn ubije, Vulfnot će nam kroz tri godine pričati drugu priču, verovatno da je Stejn još živ - onda nas ovaj može ponovo ubiti! A Engleska, koju on bude izvukao iz mraka i u kojoj bude uveo neoklasičnu kulturu, neće se moći prepoznati 1894. godine... Baš me interesuje šta Stejn smeru."

Poleteše prema Kenterberiju. Noćni povetarac im je udario u lice. Uskoro se pojaviše obrisi grada i oni se spustiše u obližnju šumicu. Na beloj mesečini crni ostaci zidina rimskog Durovernuma jasno su se razlikovali od novijih drvenih i zemljanih bedema. U grad se nije moglo ući posle zalaska sunca.

Skuter ih opet dovede na dnevnu svetlost i prazan odlete u nebo. Dok su hodali zapuštenim rimskim drumom prema gradu osećali su mučninu od doručka koji su pojeli pre dva sata - ili koji će pojesti kroz tri godine. Drum je bio zakrčen volovskim kolima, kojima su seljaci vozili svoje proizvode na gradsku pijacu. Na kapiji ih zaustaviše dva kopljanika i ratoborno ih pozvaše da kažu ko su, odakle su i kojim poslom dolaze. Ovoga puta se predstavili kao trgovci sa ostrva Tanet, koji su došli da pregovaraju sa kenterberijskim zanatlijama. Stražari su ih držali na kapiji sve dok im Vajtkoum ne dade nekoliko rimskih novčića; onda spustiše koplja i propustiše ih.

Grad je bučao i vrveo oko njih. Osećao se zadržak truleži. Među grubim jutskim licima mogao se videti i poneki romanizovani Brit kako prezrivo bira put kroz blato i brižljivo uvija oko sebe tuniku da mu je ovi divljaci ne bi isprljali. Bilo bi to smešno, da nije bilo patetično.

Prljava gostionica nalazila se u ruševinama nekadašnje bogataške kuće. Everard i Vajtkoum primetiše da je njihov novac ovde, gde se pretežno trgovalo u naturi, bio na visokoj ceni. Ljudi kojima su platili piće ubrzo su ih obavestili o svemu što su želeli da saznaju. Palata kralja Hengista nalazila se u

centru grada. Bila je to jedna stara kuća, neukusno renovirana pod nadzorom "onog došljaka, Stejna... nemojte misliti da je naš dobri i junački kralj nesposoban... nema ni mesec dana kako je... a, da, Stejn! Kuća mu je odmah do kraljeve palate. Čudan svat; kažu da je bog... ne znam, ali što ima pik na mlade ženske... Priča se da su mirovni pregovori sa Britima njegovo maslo. Svakim danom je sve teže sa njihovom finoćom; došlo vreme da pošten čovek ne može da pusti malo krvi a da ga ne... Naravno, Stejn je mudra glava... Nemam ništa protiv njega, a pored toga on baca munje..."

"Onda, šta ćemo?" upita Vajtkoum kada su opet bili sami u svojoj sobi.

"Da ga otmemo?"

"Bojim se da nećemo moći", odvrati Everard zamišljeno. "Mislim da imam plan, ali sve zavisi od toga da li ću uspeti da pogodim njegove prave namere. Idemo da tražimo prijem kod njega." Skočio sa slamarice, koja je bila jedini ležaj, i počeo da se češe. "Prašak za buve! To njima treba, a ne pismenost!"

Kuća je bila brižljivo opravljena a čista, bela fasada sa tremom upadljivo je odskakala od okolnog sivila i prljavštine. Dva stražara, koji su do tada lenčarili na stepeništu, skočiše kad ugledaše strance. Everard im dade po jedan novčić i ispriča da velikom čarobnjaku donose novosti koje će ga zanimati. "Reci mu da su stigli ljudi sutrašnjice; to je lozinka", reče jednom od njih.

"Ništa ne razumem", namršti se stražar.

"Lozinka i treba da bude nerazumljiva", odvrati mu Edvrard sa visine.

Stražar ode vrteći glavom. "Dokle ove novotarije!"

"Misliš li da je ovo pametno?" zapita Vajtkoum. "Sada će znati da bude na oprezu."

"A zar ti misliš da bi jedan kraljev savetnik gubio vreme sa svakim strancem? Žuri nam se. Stejn još nije postigao ništa značajno, bar ne tako značajno da bi ostao trajna legenda. Ali, ako se Hengist ujedini sa Britima..."

Stražar se vrati gundajući i povede ih uz stepenice i preko peristila. Stupiše u široki atrijum zastrt medveđim krznima koja su prekrivala oštećeni mermer i izbledele mozaike. Kraj glomaznog divana čekao ih je neki čovek. Kada su ušli, on diže ruku i Everard ugleda tanku cev pištolja iz tridesetog veka.

"Ispružite ruke i odmaknite ih od tela", reče pretećim glasom. "Držite ih tako, inače ću morati da vas pobijem munjama."

Iako je nešto slično očekivao, Everard oseti kako mu se grči stomak.

Čarobnjak Stejn je bio mali i vitak, velike glave. Lice, koje se naziralo ispod crne brade, bilo je ružno ali simpatično. Nosio je bogato izvezenu tuniku, verovatno dobijenu na dar od Brita.

Napetost mu se ocrtavala na usnama. "Pretresi ih!" naredi stražaru. "Oduzmi im sve što nađeš u odelu."

Jut ih je nespretno opipao, našao pištolje i bacio ih na pod. "Možeš ići", reče mu Stejn.

"Možda su još opasni, gospodaru", primeti stražar.

Stejn se nasmeja. "Nisu dok držim ovo", pokazao je na pištolj. Vojnik se izgubi. I dalje imamo mač i sekiru, pomisli Everard. Samo, slaba korist od njih dok nas drži na nišanu.

"Znači, vi ste iz budućnosti", promrmlja Stejn; na čelu mu zasijaše graške znoja. "Govorite li noviji engleski?"

Vajtkoum zausti da odgovori, ali ga Everard preduhitri. "Kakav engleski?"

Stejn počeo da govori engleski jednim dijalektom koji je zvučao čudno, ali je bio razumljiv ljudima dvadesetog veka.

"Vaše podatke! Ko ste, odakle i od kada; kakve su vam namere - sve kompletno ili ću vas ugljenisati."

Everard zavrte glavom. "Ne razumem vas", odgovori na jutskom.

Vajtkoum ga pogleda ali ne reče ništa. Everard je grozničavo razmišljao; znao je da će poginuti čim napravi prvu grešku. "U naše vreme se govorilo

ovako..." izrecitovao je nekoliko rečenica na meksikanskom španskom, izvrćući reči da bi bile što nerazumljivije.

"Romanski jezik!" Stejnove oči su blistale. Pištolj mu se tresao. "Od kada ste?"

"Iz dvadesetog veka nove ere, iz zemlje Lionske. To je sa one strane zapadnog okeana..."

"Amerika!" Stejn je bio zaprepašćen. "Da li se ona ikada zvala Amerika."

"Nije, ne znam o čemu govorite."

Stejn je drhtao. "Znate li latinski?"

Everard potvrdno klimnu glavom.

Stejn se nervozno nasmeja. "Onda ćemo govoriti latinski. Smučio mi se ovaj jezik..." Latinski je govorio prilično tečno ali sa lošim izgovorom. Bilo je jasno da ga je naučio u ovom stoleću. Mahnuo je pištoljem. "Oprostite zbog ovog, ali moram biti oprezan."

"Svakako", podrža ga Everard. "Ah, da... ime mi je Mencije, a ovo je moj prijatelj Juvenal. Mi smo istoričari. Kod nas su upravo otkrili putovanje kroz vreme."

"Moje pravo ime je Rožer Štajn, iz 2987. godine. Jeste li... čuli za mene?"

"Ne samo da smo čuli, nego smo došli ovamo da bi našli tog tajanstvenog Stejna, koji je bio jedna od ključnih figura istorije. Pretpostavljali smo da je bio peregrinator temporis."

"Pre tri godine..." Štajn počeo nervozno da šetka po atrijumu, zaboravivši na pištolj. Za sada je bio suviše daleko za iznenadni skok. "Ovde sam već tri godine. Koliko sam samo besanih noći proveo strepeći hoću li uspeti. Recite, da li je svet ujedinjen?"

"I svet i planete", odgovori mu Everard, "još odavno." Bio je napet; život mu je zavisio od toga hoće li tačno pogoditi Štajnove ambicije.

"Imate li demokratiju?"

"Imamo. U stvari, imperator predsedava, a senat, koji narod bira, donosi sve zakone."

Štajnovu ružno lice sinu u vizionarskom zanosu. "Moji snovi su se ostvarili", prošapta. "Hvala vam."

"Da li to znači da ste se vi vratili u prošlost da bi stvarali istoriju?"

"Ne da bih je stvarao", odgovori Štajn. "Da bih je menjao!"

Reči su mu navirale, kao da je godinama želeo da se nekom poveri, a nije mogao. "I ja sam bio istoričar. Slučajno sam sreo nekog čoveka koji se predstavio kao trgovac sa Saturnovih meseca, ali ja sam znao da laže. Pratio sam ga i saznao istinu: bio je putnik kroz vreme iz daleke budućnosti.

Morate me shvatiti. Živeo sam u strašnim vremenima i, kao psihografski istoričar, shvatio da rat, beda i tiranija nisu rezultat nekog urođenog zla u čoveku, već proizvod uzroka i posledica. Mehanička tehnologija se razvila u svetu koji je bio podeljen i razdiran ratovima. Bilo je i mirnih intervala, neki su čak trajali i duže vreme, ali je ta bolest bila duboko ukorenjena, konflikt je bio sastavni deo naše civilizacije. Porodica mi je izginula za vreme invazije sa Venere. Nisam imao šta da izgubim; uzeo sam vremeplov... morao sam da ubijem onog trgovca.

Prema mojoj teoriji, greška je učinjena za vreme ranog Srednjeg veka. Rim je ujedinio mnoge narode i oni su međusobno živeli u miru; a iz mira se pravda lako rađa. Ali, Rim se u tim naporima istrošio i počeo da se raspada. Varvari koji su ga komadali bili su sveži; mogli su mnogo da učine ali su se ubrzo uparložili.

Engleska je mogla biti izuzetak. Germani su nadirali, bili su divlji ali voljni da uče. Prema istoriji koju sam ja studirao, oni su uništili britsku civilizaciju, a pošto su bili intelektualno bespomoćni, progutala ih je takozvana zapadna civilizacija. Ja sam želeo nešto drugo.

Nije mi bilo lako. Da znate samo kako je u početku teško održati se u

nepoznatom dobu, čak i kad imate moderno oružje i lepe poklone za kralja. Sada mi je lakše; Hengist me ceni a i Briti stiču u mene sve veće poverenje. Ujedinicu ta dva naroda u borbi protiv Pikta. Saksonska snaga i britska kultura učiniće Englesku toliko jakom da će se moći suprotstaviti svakom osvajaču. Hrišćanstvo će neminovno doći, ali ću se ja postarati da ono bude takvo da unapređuje i oplemenjuje čoveka, ne sputavajući mu duh.

Engleska će, konačno, biti u stanju da potčini celu Evropu a kasnije i ujedini svet. Ostaću ovde dok ne obezbedim stvaranje saveza protiv Pikta, a onda ću nestati. Pojavljivaću se u intervalima od, recimo, pedeset godina u toku sledećih nekoliko vekova; postaću legenda, biću bog koji će ih držati na pravom putu."

"U literaturi se često pominje sv. Stanije..." poče Everard.

"Pobedio sam!" uzviknu Štajn. "Podario sam svetu mir." Suze su mu se kotrljale niz obraze.

Everard mu se približi. I dalje sumnjajući, Štajn uperi pištolj u njega. Everard se odmače. Štajn je bio toliko uzbuđen da je potpuno zaboravio na Vajtkouma. Everard ovome dade znak očima.

Vajtkoum zavitla sekiru. Everard se baci na zemlju. Štajn vrisnu i zraci smrti zasiktaše. Sekira ga je pogodila u rame. Vajtkoum skoči da mu otme pištolj. Stajn je stenjući pokušavao da okrene pištolj prema Englezu. Everard priskoči upomoć.

Pištolj ponovo zasikta i Štajn se opusti. Iz strašne rane na grudima šikljala je krv po dvojici redara patrole.

U sobu uleteše dvojica stražara. Everard dograbi svoj pištolj sa poda i podesi regulator na maksimum. Jedno koplje mu okrznu ruku. On opali dva puta i vojnici se srušiše onesvešćeni.

Everard oslušnu. Iz susedne odaje čuo se vrisak neke žene ali se na vratima nije niko pojavio.

"Svršili smo i sa ovim", reče dahćući.

Vajtkom je zurio u telo pred sobom koje kao da se odjednom smanjilo.

"Nisam nameravao da ga ubijem", reče Everard. "Verovatno je tako moralo biti."

"Za njega je to bolje nego sud patrole i planeta izgnanstva", odvrati Vajtkom.

"De iure, on je bio lopov i ubica", nastavi Everard. "Ali planovi su mu bili stvarno grandiozni."

"Sada su poremećeni."

"Da nismo to učinili mi, učinila bi to, verovatno, istorija. Pojedinač jednostavno nema dovoljno snage i znanja. Počinjem da mislim da većinu patnji čovečanstvu nanose ovakvi dobronamerni fanatici."

"To znači da treba da skrstimo ruke i čekamo šta će nas snaći."

"Seti se samo svojih prijatelja iz 1947. godine. Oni nikada ne bi ni postojali."

Vajtkom je skinuo ogrtač i pokušao da sa njega obriše krv.

"Idemo", reče Everard.

On otvori vrata koja su vodila u unutrašnjost zgrade. Jedna mlada žena ga je gledala širom otvorenih očiju. On pođe dalje i naiđe na jedna zamandaljena vrata; razbi katanac i uđe. U sobi se nalazio vremeplov iz doba Inženjerske imperije, nekoliko sanduka sa oružjem i opremom i nešto knjiga. Everard sve stavi u vremeplov izuzev rezervnog pogonskog bloka, koji ostavi da bi o njemu saznao 1954. godine i došao ovamo da poremeti planove čoveku koji je želeo da bude bog.

"Odvezi ovo u Meinvederingovo skladište. Ja ću otići po skuter pa ćemo se naći u centrali 1894. godine."

"Kako ti kažeš", odgovori Vajtkom i pruživši mu ruku čudno ga pogleda. Oko usana mu se ukaza tužan osmeh. "Zbogom, želim ti mnogo sreće."

Everard ga je zbunjeno gledao dok je ulazio u veliki čelični cilindar. Šta li mu to znači? Pa videće se za nekoliko sati, na večeri u 1894. godini!

Izišao je iz kuće zabrinut i umešao se u gomilu. Čudan je čovek ovaj Čarli...

Niko mu nije prišao dok je izlazio iz grada. Kada je došao do šumice pozvao je skuter, otvorio krčag s pivom i dobro otpio. Nije ni razmišljao da bi neko mogao da proveri kakva se to ptičurina spustila u šumicu kraj grada. Bacivši poslednji pogled na Staru Englesku, on nestade put 1894. godine.

Meinvedering i njegovi ljudi su ga čekali. Bili su zabrinuti što vide samo jednog čoveka i krv na njegovoj odeći, ali ih Everard odmah umiri.

Oprao se, promenio odelo i izdiktirao izveštaj sekretarici. Vajtkoum je već trebalo da dođe iz skladišta. Meinvedering proveri radiom. "Još nije stigao", reče zabrinuto. "Da mu se nije nešto dogodilo!"

"Te mašine su potpuno bezbedne", odvrati Everard. "Možda nije dobro shvatio i otišao u 1947. godinu." Razmenom poruka utvrđeno je da se Vajtkoum nije ni tamo pojavio. Everard i Meinvedering odoše na večeru. Kada su se vratili Vajtkouma još nije bilo. "Obavestiću terensku agenciju", reče Meinvedering. "Oni će znati kako da ga nađu."

"Čekajte!" Everard je grozničavo razmišljao. Već nekoliko sati ga je mučila sumnja.

"Šta predlažete?"

"Videćete." Everard počeo da skida svoje viktorijansko odelo. Ruke su mu drhtale. "Dajte mi odelo iz dvadesetog veka. Naći ću Vajtkouma."

"Patroli treba poslati preliminarni predlog akcije s obrazloženjem." podseti ga Meinvedering.

"Baš me briga za patrolu", odbrusi Everard.

5.

London 1944. godine. Zimska noć se rano spustila a hladan vetar je duvao zamračenim ulicama. Negde grmnu eksplozija i dugi crveni jezici se ukazaše iznad krovova.

Everard je ostavio skuter na pločniku; dok padaju fau bombe, nema opasnosti da će neko naići. Polako se kretao kroz mrak. Sedamnaesti novembar! Sećao se tog datuma: danas je poginula Meri Nelzon.

Na uglu je naišao na telefonsku govornicu i pogledao u imenik. Nelzona je bilo mnogo, ali je na području Stritama bila samo jedna Meri. Možda je Vajtkoumova verenica nosila majčino ime. Nije znao ni kada će bomba udariti ali to nije bilo teško saznati.

Samo što je izišao, eksplozija ga obori na pločnik. Kada se osvrnuo, govornice više nije bilo. Na današnji dan se desetak godina mlađi Mans Everard, inženjerijski poručnik američke vojske, nalazio sa one strane Lamanša, nadomak nemačkih baterija. Nije se sećao gde je to tačno bilo ali mu nije bilo ni važno. Znao je da će tu opasnost srećno prebroditi.

Sve je oko njega gorelo dok je trčao prema skuteru. Seo je i podigao se visoko iznad grada. Pod sobom je gledao more tame ispresecano plamenim linijama. Bila je to Valpurgijska noć.

Dobro se sećao Stritama, turobnog niza kuća od crvene opeke u kojima su živeli činovnici, piljari, mehaničari, mali ljudi koji su se usudili da se suprotstave strašnoj sili koja je pokorila Evropu. Tu je 1943. godine živela i jedna devojka... kasnije se udala za drugoga.

Leteći nisko pokušavao je da nađe adresu. Obližnja erupcija mu zatrese skuter i skoro ga izbaci sa sedišta. Požurio je prema tom mestu i ugledao ruševinu u plamenu. Bila je samo tri bloka udaljena od kuće Nelzonovih. Zakasnio je.

Pogledao je na sat, bilo je 22.30, i vratio se dva sata unazad. Kuća je sada

čvrsto stajala na svom mestu. Da li da opomene ukućane? Zašto, kada su ljudi umirali svuda unaokolo! On nije bio Štajn, pa da na svoja pleća prima breme istorije.

Ipak je sišao sa skutera i ušao kroz kapiju. Nije on ni Danelijanac! Zakucao je na vrata. Otvorila mu je sredovečna žena i odmerila ga. Sinulo mu je da se ovde amerikanci nisu šetali u civilu.

"Izvinite, poznajete li Meri Nelzon?"

"Da, zašto?" oklevala je. "Živi tu, blizu. Uskoro će doći do nas. Vi ste njen prijatelj?"

"Da, ona me je poslala, gospođo..."

"Enderbi."

"Izvinite, gospođo Enderbi, strašno sam rasejan. Poslala me da vam kažem da ona ne može doći, ali da vi dodete k njima u pola jedanaest, sa celom porodicom."

"A deca?"

"I deca. Pripremila vam je veliko iznenađenje. Morate obavezno svi doći."

"Pa, ako je tako..."

"Znači dolazite. Videćemo se u pola jedanaest." Rukovao se i otišao.

Učinio je šta je mogao. Sada je na redu bila Meri. Odvezao se skuterom, parkirao ga i krenuo prema njenoj kući. Već je dovoljno skrivio. Pomislio je na planetu izgnanstva.

Cilindrični vremeplov se nigde nije video. Čarli, znači, još nije stigao. Moraće da se snalazi do njegovog dolaska.

Dok je čekao da mu otvore, razmišljao je o posledicama spasavanja porodice Enderbi. Deca će im odrasti, imaće svoju decu; biće to verovatno, beznačajni ljudi, ali će se, možda, posle nekoliko vekova u toj porodici roditi neka važna ličnost. Ipak, vreme je fleksibilno: u najvećem broju slučajeva konkretno poreklo nije bitno. Ali, ovde bi moglo doći do izuzetka.

Otvorila mu je jedna mlada žena. Bila je prijatnog izgleda i nije bila naročito lepa, ali joj je uredna uniforma dobro pristajala.

"Gospođica Nelzon?"

"Ja sam."

"Dobro večer, zovem se Mans Everard; prijatelj sam Čarlija Vajtkouma. Imam poruku za vas, mogu li da uđem?"

"Baš se spremam da izađem", izvinjavala se.

"Ni slučajno!" Odmah je video da je to bio pogrešan nastup. Gledala ga je ukočeno. "Izvinjavam se, moram nešto da vam objasnim."

Uvela ga je u salon pretrpan stvarima. "Sedite, gospodine. Samo, molim vas, govorite tiho. Svi spavaju jer ustaju rano."

Everard se zavalio u fotelju. Meri je sela na ivicu sofe i gledala ga svojim krupnim očima. Kao da su joj Vulfnot i Edgar bili preci. A možda ima i Štajnove krvi.

"Vi ste sigurno, u avijaciji", počeo Meri. "Jeste li tamo upoznali Čarlija?"

"Ne, ja sam u obaveštajnoj službi, zato sam u civilu. Ka da ste ga poslednji put videli?"

"Pre dve - tri nedelje. Sada je u Francuskoj. Nadam se da će se rat uskoro završiti. Glupo je što se Nemci i dalje drže kada znaju da je sve gotovo."

Dobaci mu radoznao pogled. "Kakvu mi poruku nosite?"

"Doći ćemo i na to." Raspričao se o događajima u Francuskoj da bi dobio u vremenu. Bilo je čudno razgovarati sa duhom. A nije mogao da joj kaže istinu. Pokušao je, ali mu se jezik zavezao.

"...i koliko košta nabavka bočice crvenog mastila..."

"Molim vas, predite na stvar", prekinula ga je nestrpljivo. "Rekla sam vam da moram u jednu posetu."

"Izvinite, nisam hteo... Vidite, to je bilo..."

Neko je zakucao na vrata. "Izvinite", promrmlja ona i požuri da otvori.

Everard pođe za njom.

Meri otvori vrata i uzviknu slabim glasom: "Čarli!" Vajtkoum je pritisnu uza se, zaboravljajući na krv koja se još ni je osušila na njegovom jutskom odelu. Ugledavši Everarda, on razgorači oči. "Šta ti..."

Posegnu za pištoljem ali je Everardov već bio uperen u njega. "Ne pravi gluposti", reče Amerikanac. "Znaš da sam ti prijatelj i da sam spreman da ti pomognem. Reci mi šta si naumio."

"Da je zadržim... da ne ode..."

"Zar misliš da te oni ne bi pronašli?" Everard je prešao na temporalni da ga preplašena Meri ne bi razumela. "Kada sam krenuo ovamo, Meinvedering je već sumnjao. Ako ovo ne izvedemo pametno, za nama će biti poslate sve jedinice patrole. Oni će je verovatno ubiti da bi ispravili grešku. A ti ćeš u izgnanstvo."

Vajtkoum prestrašeno zamuca: "Nećeš... nećeš je, valjda pustiti da ode i pogine?"

"To ne, ali moramo to izvesti pažljivo."

"Pobeći ćemo... naći ćemo neki udaljeni period... ako treba i u doba dinosaura."

Meri mu se otela iz zagrljaja. Bila je spremna da vrisne. "Smirite se!" odseče Everard. "Život vam je u opasnosti; mi pokušavamo da vas spasemo. Valjda verujete Čarliju."

Nastavio je na temporalnom. "Slušaj, znaš dobro da ne postoji ni mesto ni vreme u kome bi se od njih sklonio. Meri je noćas poginula. To stoji u njihovoj evidenciji. Ona nije postojala 1947. godine. I to stoji u evidenciji. Ja sam se već uvalio u neprilike: porodica koju je ona trebalo da poseti, neće biti u kući kada bomba bude udarila. Vas će uhvatiti, ako pokušate da pobegete. Čudi me da se patrola još nije pojavila."

Vajtkoum je pokušao da se pribere. "Mogu je odvesti u 1948. godinu.

Otkud znaš da se ona nije iznenada pojavila te godine? Možda je i to u evidenciji."

"A kako ćeš joj to reći? Pokušaj da joj objasniš da ćeš je odvesti u budućnost."

"Da!... kondicioniran sam... ne mogu..."

"Nisi smeo ni da se pojaviš pred njom ovako; sada ćeš morati da je lažeš. Šta ćeš joj reći. Ako ona ostane Meri Nelzon, proglašiće je za dezertera; ako uzme drugo ime, gde su joj krštenica, školska svedočanstva, karta za životne namirnice i sve ostale hartije na koje se vlasti dvadesetog veka toliko oslanjaju? Šanse su ti minimalne."

"Pa šta da radim?"

"Sačekaj patrolu i izbori se!" Everard je govorio smireno; nije bilo vremena za strah i razmišljanje o posledicama. "Odmah se vraćam."

Izišao je na ulicu i pronašao skuter. Komande je podesio tako da se skuter pojavi na trgu Pikadili, tačno u podne, kroz pet godina. Pritisnuo je starter i ušao u kuću. Meri je plakala u Vajtkoumovom zagrljaju.

"Sad nam samo ostaje da čekamo", reče Everard, odvede ih u salon i sede sa pištoljem u ruci.

Nisu dugo čekali. Pojavio se skuter sa dvojicom redara u sivoj uniformi patrole. Everard ih onesvesti oslabljenim zrakom pištolja. "Pomozi mi da ih vežem", reče Vajtkoumu.

Meri se prestrašeno zgurila u uglu kauča.

Kada su se redari osvestili, Everard im pride. "Zbog čega nas hapsite?" upita na temporalnom.

"Znaš ti vrlo dobro zašto", odvrati jedan od redara.

"Glavna centrala nam je dala nalog da vas pronađemo. Saznali smo da si evakuisao porodicu koja je trebalo da pogine od bombardovanja. Na osnovu podataka o Vajtkoumu prepostavili smo da ćeš doći ovamo da mu pomogneš

u spasavanju verenice koja je trebalo da pogine večeras. Ako nas odmah ne odvežeš samo ćeš sebi pogoršati situaciju."

"Zašto? Nisam menjao istoriju", reče Everard. "Zar Danelijanci nisu više naša budućnost?"

"Jesu, ali..."

"Otkud znaš da je trebalo da Enderbijevi poginu?"

"Njihova kuća je pogođena, a rekli su nam da su izišli zato što..."

"Ali oni jesu preživeli. To je evidentirano. Sada vi hoćete da menjate prošlost."

"Ali ova žena..."

"Jesi li siguran da devojka po imenu Meri Nelzon nije živela u Londonu recimo, 1850. godine i umrla u dubokoj starosti oko 1900. godine?"

Redar se nasmeja. "Stvarno se trudiš; ali ti neće uspeti. Ne možeš sam protiv cele patrole."

"Misliš! A šta ako vas ostavim ovde da vas Enderbijevi nađu? Skuter sam poslao da se pojavi na javnom mestu u momentu koji je samo meni poznat. Kakve će to posledice prouzrokovati u istoriji?"

"Patrola će preduzeti korektivne mere... kao što ste vi preduzeli u petom veku."

"Možda, ali bilo bi mnogo jednostavnije ako bi se usvojili moji predlozi. Uspostavite mi vezu sa Danelijancima!"

"Šta kažeš?"

"To što si čuo", odbrusi Everard. "Ako je potrebno, vaš skuter će me prebaciti milion godina u budućnost. Lično ću ih ubediti da je bolje da me ostave na miru."

"To nije potrebno!"

Everard se zaprepašćeno okrete i pištolj mu ispade iz ruke. Pokušao je da odvрати pogled od obličja koje se nalazilo pred njim. Ustuknuo je grcajući.

"Razmotrili smo tvoj zahtev", reče jedan bezvučni glas. "Znali smo za njega i odobrili smo ga mnogo pre no što si se ti rodio. Ipak, ti si bio neophodna karika u vremenskom lancu. Da nisi uspeo večeras, ne bi za tebe bilo milosti.

Prema našoj evidenciji, Čarls i Meri Vajtkoum su živeli u Engleskoj u doba kraljice Viktorije. U našoj evidenciji je stajalo i to da je Meri Nelzon poginula, zajedno sa porodicom kod koje je bila u poseti, 1944. godine, a da je Čarls Vajtkoum poginuo kao neženja u jednoj akciji patrole. Ova nedoslednost evidencije je primećena. Kako i najmanji paradoks u sistemu prostora i vremena predstavlja ozbiljnu opasnost, greška se morala ispraviti eliminisanjem jednog ili drugog podatka iz evidencije. Ti si odlučio koji će podatak ostati."

U tom trenutku, Everard je saznao da su dvojica redara odjednom bili slobodni... da je njegov skuter bio... da će njegov skuter biti neprimetno uklonjen onog trenutka kada se materijalizuje; da su sada podaci glasili: Meri Nelzon iz jedinica britanske protivavionske odbrane je nestala, pretpostavlja se da je poginula prilikom bombardovanja u blizini kuće porodice Enderbi koja je za to vreme bila u njenom stanu; Čarls Vajtkoum je nestao 1947. - pretpostavlja se da se udavio; znao je da je Meri saznala istinu o patroli, da je kondicionirana tako da je ne može odati, i da je zajedno sa Čarlijem poslata u 1850. godinu; da su njih dvoje ostatak života proveli u devetnaestom veku, u koji se nikada nisu potpuno uklopili; da je Čarli žalio za svojim životom u patroli, ali da se ubrzo okrenuo svojoj ženi i deci i svoju žrtvu nije smatrao suviše velikom.

Danelijanac je otišao. Dok se vrtlog Everardove svesti stišavao i dok je gledao u dvojicu redara patrole, počeo je da razmišlja o svojoj sudbini.

"Krećemo!" reče mu jedan od redara. "Moramo nestati pre nego što se neko probudi. Povešćemo te do tvoje godine, to je 1954?"

"Šta će biti sa mnom?"

Redar sleže ramenima; videlo se da je i njega potreslo prisustvo Danelijanca. "Javićeš se šefu svog sektora. Mislim da si svestan toga da nisi podoban za redovni posao."

"Znači, izbacíće me?"

"Ne budi toliko dramatičan. Zar misliš da si ti prvi takav slučaj za milion godina rada patrole? Postoji za to ustaljeni postupak.

Moraćeš na produžnu obuku. Tvom temperamentu najviše odgovara status slobodnog redara - da te šalju u razna vremena i na razna mesta, gde god je to potrebno. Mislim da će ti se to svideti."

Everard uzjaha skuter. Kada je sa njega sišao bila je prošla čitava decenija.

DOVOLJNO HRABAR DA BUDE KRALJ

1.

Jedne večeri, u Njujorku dvadesetog veka, Mans Everard je, u otrcanom kućnom kaputu, stajao za kućnim barom i pripremao sebi piće. Zvono na ulaznim vratima ga trže i on opsova. Posle toliko napornih dana zaslužio je, valjda, jedno mirno veče.

Možda će brzo moći da se otarasi tog tipa. Odlučno ode do vrata, otvori ih i reče: "Šta ste želeli?"

A onda mu se, odjednom, učini kao da je u vasijskom brodu, da bespomoćno lebdi u sjaju zvezda.

"Ti si... nisam znao... uđi!"

Sintija Denison je oklevala gledajući mimo njega u bar nad kojim su visili ukršteni mačevi i šlem iz ahajskog bronzanog doba. Pokušala je nešto da mu saopšti ali nije mogla. Samo reče: "Daj mi, molim te, nešto da popijem."

Everard konačno zatvori usta i pomože joj da skine kaput. Ona sede na kauč i poče užurbano da vadi cigarete iz tašne. Neko vreme nisu gledali jedno

u drugo

"Još piješ viski sa ledom?" upita on. Činilo mu se da mu reči dolaze izdaleka. Nespretno je sipao piće, kao da je zaboravio na obuku patrole.

"Da, a ti još pamtiš." Škljocanje upaljača glasno odjeknu u tišini sobe.

"Pa, svega je nekoliko meseci."

"Ako računaš u entropijskom vremenu. U redovnom, neizmenjenom vremenu koje se meri dvadesetčetvoročasovnim danima." Zurila je u dim cigarete. "Meni je vreme tako prolazilo. Otkad sam se udala, nisam ni makla iz ovog perioda. Prošlo je svega osam i po meseci moga biološkog životnog veka otkad smo se Kit i ja... Ali, koliko je prošlo tebi? Koliko si ti godina proveo i u koliko različitih epoha otkad si nam bio kum na venčanju?"

Glas joj je oduvek bio pomalo piskav. To je bila jedina mana koju je mogao da joj nađe, ne računajući njen niski rast. Nikada nije uspela da joj ton bude izražajan. A sada joj je glas još i podrhtavao.

Dodao joj je čašu sa viskijem. "Popij to naiskap", reče. Ona ga poslušala i zagrcnu se. On joj ponovo nasu i otpi iz svoje čaše. Onda privuče stolicu i izvadi lulu i duvan iz svog moljčavog kaputa. Ruke su mu se još tresle ali se nadao da ona to ne primećuje. Dobro je što mu nije odmah rekla zašto je došla; oboma im je trebalo vremena da se stalože.

Usudio se da je pogleda. Nije se ništa promenilo. I dalje je imala savršeno telo koje je crna haljina isticala. Zlatna kosa joj je padala na ramena; ispod izvijenih obrva plavile su se velike oči; usne su, kao i uvek bile poluotvorene. Nije bila našminkana pa nije mogao da vidi da li je plakala ili ne. Ali bilo mu je jasno da se jedva uzdržava.

Everard se pravio zaposlen puneći lulu. "Možeš sada i da kažeš šta se desilo."

Zadrhtala je. Konačno joj izlete: "Kit je nestao!" Everard se ukoči. "Kako nestao? Na zadatku?"

"Naravno. Otišao je u drevni Iran i nikada se nije vratio. To je bilo pre nedelju dana." Ostavila je čašu na naslon kauča i počela da lomi prste.

"Patrola ga je, naravno, tražila. Danas sam čula rezultat: ne mogu da ga nađu. Ne znaju čak ni šta mu se dogodilo."

"Jude", promrmlja Everard.

"Kit je... uvek te je smatrao najboljim prijateljem", nastavi ona uzbuđeno. "Tako je često govorio o tebi. Istina... zanemarili smo te, ali ni tebe nikada nije bilo..."

"Ne misliš valjda da sam se uvredio. Imao sam posla, a vi tek što ste se uzeli."

A ja sam vas upoznao one noći pod Mauna Loom. Patrola nije zabranjivala devojci kao što je bila Sintija Kartingam, činovnica koja tek što je završila Akademiju i bila vezana za svoj period, da se viđa sa veteranom patrole... na primer, sa mnom... kad god je imala slobodnog vremena. Mogli su zajedno da odu u Štrausov Beč, u pozorište Šekspirovog Londona, da se provode u barovima Njujorka tridesetih godina ili sunčaju na plažama Havaja pre hiljadu godina. A sa njima je mogao da pođe još neki član patrole... i da se posle oženi Sintijom. Što da ne.

Everardu je na kraju uspeo da upali lulu. Lice mu je bilo obavijeno dimom. "Počni iz početka", reče. "Već dve-tri godine svoga životnog veka nisam se viđao sa vama pa ne znam na čemu je Kit radio."

"Zar tako dugo", začudi se ona. "Čak ni godišnji odmor nisi proveo u ovoj deceniji. A mi smo tako želeli da nam dođeš."

"Prestani da se pravdaš!" odbrusi Everard. "Da sam želeo da vas vidim, došao bih." Gledala ga je kao da je dobila šamar i on se pokajao. "Izvini. Naravno da sam želeo. Ali, kao što rekoh, slobodni redari su uvek u poslu,

uvek na drugom mestu, u drugom vremenu..." Pokušao je da se osmehne. "Ne ljuti se, ti me bar znaš, uvek sam bio netaktičan. Od mene je i potekla klasična grčka legenda o himeri. Ja sam bio ono smešno čudovište dilaiopod, sa dve leve noge, obe u ustima."

Ona se osmehnu kao po dužnosti i uze cigaretu iz pepeljare. "Još sam samo činovnica u Preduzeću za tehničke studije", reče. "Ali tako imam uvid u sve što se događa u centrali miljea i svim filijalama. Tačno znam šta je sve učinjeno da se Kit pronađe... nije učinjeno dovoljno. Oni su ga napustili. Kit će umreti ako mu ti ne pomogneš."

A onda se rasplakala. Everard je ćutao da bi joj dao vremena da se primiri. Razmišljao je o Kitu.

Kit Denison se rodio 1927. godine u Kembridžu, u saveznoj državi Masačusets, u prilično imućnoj porodici. Doktorirao je arheologiju u dvadeset trećoj godini. Kao student je osvojio prvenstvo koledža u boksu i prešao Atlantik u malom jedrenjaku. Mobilisan je 1950. Učestvovao je u borbama u Koreji, gde se istakao hrabrošću. To bi mu donelo i slavu u nekom popularnijem ratu. Nije voleo da govori o privatnim stvarima. Kada bi dobio zadatak, obavio bi ga bez mnogo buke. Pa da, pomisli Everard, uvek je bio bolji od mene; da je hteo, odavno bi postao slobodan redar. Ali, on je znao zašto ostaje vezan za svoje vreme.

Demobilisan je 1952. godine i neko vreme bio bez stalnog zaposlenja. Onda ga je patrola otkrila i regrutovala. Činjenicu putovanja kroz vreme prihvatio je brže od ostalih. Kao arheolog posedovao je veću širinu duha. Posle obuke prihvatio se poslova koji su odgovarali njegovim interesovanjima: postao je specijalista za indoevropsku protoistoriju, što je značilo da je bio daleko značajnija ličnost patrola od Everarda.

Slobodni agent je patrolirao drumovima vremena, pomagao ugroženima, hapsio prestupnike i brinuo se o sigurnosti istorije čovečanstva. Da bi te

zadatke mogao da izvršava, bili su mu neophodni podaci. Ratova, pohoda, otkrića i dostignuća, čije su se posledice protezale kroz čitav kontinuum, bilo je daleko pre prvih hijeroglifa. Podatke o njima prikupljali su specijalisti patrole.

Pored svega toga, Kit mi je bio prijatelj.

Everard izvadi lulu iz usta. "Učiniću što mogu. Ispričaj mi sve detalje."

2.

Sintija je savladala svoja osećanja; glas joj je zvučao gotovo službeno. "Istraživao je migracije nekih arijevskih plemena o kojima se vrlo malo zna. Mora se početi od nekog trenutka istorije koji je poznat, a onda postepeno istraživati unazad. Poslednja Kitova misija bila je Iran, 558. godine pre n.e. Rekao mi je da je to negde pri kraju Medanskog perioda. Trebalo je da se raspita među stanovništvom, da sazna njihova predanja, a zatim da ih proveri u ranijem periodu, itd... ti znaš kako se to radi; jednom si mu i ti pomagao. Često je pričao o tome."

"Ja sam pošao samo za svaki slučaj", reče Everard. "Proučavao je preistorijski pohod nekog plemena sa Dona, preko Hindukuša. Plemenskom poglavici smo se predstavili kao lovci, pridružili im se i putovali sa karavanom nekoliko nedelja. Bio je to prijatan put."

Sećao se stepa, prostranog neba, galopiranja za antilopama, gozbi kraj vatre i jedne devojke čija je kosa mirisala na dim. Koliko puta je zaželeo da može ceo život provesti sa tim ljudima.

"Ovog puta Kit je otišao sam", nastavila je Sintija. "Njegov sektor oskudeva u ljudstvu. Verovatno je to problem i ostalih sektora patrole. Toliko hiljada godina, a tako malo životnih vekova ljudi sa kojima raspolaže. I ranije je odlazio sam. Uvek sam se plašila... on me je ubedio da je, obučen kao seljak i bez ičega pri sebi, bezbedniji u iranskim planinama nego na Brodveju.

Ovog puta nije bilo tako."

Everard je prekide. "Ako sam dobro razumeo, otišao je pre nedelju dana, sa namerom da prikupi podatke, podnese izveštaj centru za informacije svoje struke i da se vrati natrag istoga dana kada je i otišao." Jer, samo blesav čovek bi dopustio da prođe više od nekoliko sati njegovog životnog veka a da ne bude kraj tebe. "Ali nije se vratio istoga dana."

"Teško je." Palila je cigaretu za cigaretom. "Odmah sam se zabrinula. Molila sam svoga šefa da proveru da li se vratio posle nedelju dana - to je danas. Proverio je i utvrdio da nije. Od Centra za informacije smo saznali da im se Kit uopšte nije javljao. Onda smo se obratili Centrali miljea. Oni su rekli da... da se Kit nikada nije vratio i da mu nisu našli nikakav trag."

"To znači da je Centrala miljea sprovela istragu i da o to me postoje podaci", reče Everard razmišljajući.

Nepostojanost vremena prouzrokuje mnoge paradokse, pomisli on po hiljaditi put.

Ako već postoji evidencija o tome da je patrola sprovela istragu ali da Kit nije nađen, čemu onda ići i tražiti ga. Međutim, on će zauvek biti izgubljen ako se ponovo ne pokuša. Ako bi Everard otišao u prošlost i izmenio događaje tako da Kit bude nađen, izveštaj o tome bi ušao u evidenciju, patrola bi zabeležila uspeh, a podaci o 'ranijoj' neuspeloj istrazi bi nestali kao da ih nikada nije ni bilo.

A to bi moglo da izazove poremećaje. Nije ni čudo što je patrola pravila probleme i oko najsitnijih izmena, čak i onih koje ne menjaju opštu strukturu.

"Naša centrala je, verovatno, obavestila Centralu staroiranskog miljea, koja je poslala ekipu na lice mesta", razmišljao je Everard glasno. "Oni su samo približno znali mesto na kome je Kit nameravao da se materijalizuje. On nije mogao prijaviti precizne koordinate jer nije bio siguran gde će moći da sakrije skuter. Samo, nije mi nikako jasno zašto nisu pronašli skuter. Ako se Kitu

nešto desilo, mašina je morala ostati u nekoj pećini ili nekom drugom skrovištu, to bi im bila polazna tačka za dalju istragu."

Ona duboko uvuče dim cigarete. "Pokušali su", reče. "Saznala sam da je to divlji predeo i da je u njemu teško tražiti. Nisu ništa našli, čak ni neki trag. Verovatno bi bar nešto našli da su pretražili svaku milju svaki sat. Ali, taj period je kritičan; Gordon mi je pokazao podatke. Nisam sve shvatila, ali on mi je rekao da bi u tom veku svaki poremećaj bio vrlo opasan."

"Shvatam. Nisu smeli da sprovedu detaljnu istragu da ne bi uzbunili lokalno stanovništvo i doveli do toga da ono u kriznom trenutku drugačije reaguju. Ali, mogli su se prurušiti i raspitati među seljacima."

"Nekoliko stručnjaka patrole je i to pokušalo. Proveli su tamo nekoliko nedelja; po persijskom vremenu. Nisu uspeali da saznaju ništa. Ta plemena su tako divlja i podozriva... možda su mislili da su naši agenti špijuni medanskog kralja. I tako mu patrola nije ušla u trag. A pošto ne postoji bojazan da je opšta struktura poremećena... Oni su se pomirili sa time da je Kit poginuo a skuter nestao. I šta se..." Sintija naglo ustade. Odjednom viknu: "Baš njih briga što još jedan leš trune u nekom jarku!"

I Everard je ustao. Ona mu se baci u zagrljaj i zaplaka. On nije verovao da će mu biti ovako teško. Jedva je uspeo da ne misli na nju sve vreme. Sada će nanovo morati da je zaboravi.

"Zar ne mogu da intervenišu lokalno?" molila je. "Zar ne bi neko mogao da se vrati za nedelju dana i da ga opomene da ne ide? Zar bi to bilo tako strašno? Kakva čudovišta su izmislila zakon koji to zabranjuje?"

"Nisu čudovišta nego obični ljudi", odgovori Everard. "Kada bismo svi počeli da se vraćamo i ispravljamo sopstvenu prošlost, sve bismo tako poremetili da uskoro niko od nas ne bi ni postojao."

"Ali u toku tolikih miliona godina mora da postoje izuzeci."

Everard joj ne odgovori. Znao je da postoje izuzeci, ali da Kit nije jedan od

njih. Članovi patrole nisu smeli da krše svoje zakone iz ličnih razloga. Kao i svaka vojska, patrola je trpela gubitke, žalila ih i pamtila. Ali se nije vraćala da svoje poginule vrati u život.

Sintija se odmače od njega i iskapri svoje piće. "Izvini", reče. Zatim izvadi maramicu i obrisa oči. "Nisam htela da ti kukam."

"Nije strašno."

Zurila je u pod. "Ti bi mogao da mu pomogneš. Redovni agenti su odustali ali ti bi mogao da pokušaš."

Nije mogao da se odupre njenoj molbi. "Mogu da pokušam. Možda neću uspeti. Sadašnji podaci govore da, iako sam pokušao, nisam uspeo. A svaka promena u sistemu prostora i vremena čak i beznačajna kao ova opasna je i zabranjena."

"Ali ona ne bi bila beznačajna za Kita."

"Sintija", promuca Everard, "znaš li da bi svaka druga žena rekla: 'Ali ona nije beznačajna za mene.'"

Ona ga pogleda u oči i prošapta:

"Nisam znala da me... mislila sam da si me, posle toliko vremena..."

"Šta pričaš?" branio se.

"Mogao si otići kod psihologa patrole." Nije ga gledala.

"Ako su u stanju da nas tako kondicioniraju da ne odamo tajnu putovanja kroz vreme... mislila sam da mogu i da učine da čovek..."

"Prestani!" prekide je Everard grubo.

Neko vreme je ćutao, grizući lulu. Na kraju reče: "Imam nekoliko ideja koje, možda, još nisu oprobane. Ako postoji način da se Kit spase, imaćeš ga sutra do podne."

"Da li bi mogao da me prebaciš do tog trenutka?" Počela je da drhti.

"Mogao bih, ali neću. Što god se desilo, ti sutra moraš biti odmorna. Sada ću te odvesti kući. Uzećeš neko sredstvo za spavanje. Onda ću se vratiti

ovamo i smisliti kako to da izvedem." Jedva je uspeo da se osmehne.

"Prestani da se treseš. Rekao sam ti da me ostaviš da razmišljam."

"Mans..." uhvatila ga je za ruku.

Njega odjednom obuze bezumna nada i on poče da proklinje samoga sebe.

3.

U jesen 542. godine pre n.e. jedan čovek je sišao sa planina u dolinu reke Kur. Jahao je na lepom, krupnom doratu, koji bi na drugom mestu bio pravi mamac za razbojnike. Ali, Veliki kralj je zaveo red i zakon u celoj zemlji, tako da je postojala izreka da je Persija toliko bezbedna da bi i devica sa vrećom zlata mogla slobodno po njoj da šeta. To je bio jedan od razloga zašto je Mans Everard odlučio da dođe u ovu godinu, šesnaest godina posle Denisonovog nestanka.

Pored toga, hteo je da se pojavi kada su se smirili duhovi koje je putnik kroz vreme verovatno uzbudio 558. godine. Smatrao je da će lakše saznati Kitovu sudbinu ako se bude raspitivao iz daleka; istraživanja na licu mesta su se već pokazala bezuspešnim.

Konačno, prema podacima centrale Arhemenidskog miljea, jesen 542. godine bila je prvi period predaha posle burnih događaja koji su počeli u vreme Kitovog nestanka. Vreme od 558. do 553. godine bilo je doba zategnutih odnosa između anšanskog kralja Persijanaca Kuruša (kasnije poznatog pod imenima Kaikosru i Kir) i njegovog suverena Međanina Astijaga. Onda su došle godine Kirove pobune i građanskog rata koji je potresao imperiju, i konačne pobede Persijanaca nad njihovim severnim susedima. Pobeđeni su se pobunili i Kir je proveo sledeće četiri godine gušeći ustanke i odbijajući napade Turanaca. Njegove pobede zabrinule su vladare susednih država; Vavilon, Egipat, Lidija i Sparta su se ujedinile protiv njega i 546. godine je lidanski kralj Krez krenuo na Persiju. Lidija je pobedena i

prisjedinjena Persiji; Lidani su se pobunili i bili nanovo pobeđeni. Zatim su na red došle grčke kolonije Jonija, Karija i Likija. Dok su njegovi generali ratovali na zapadu, Kir se na istoku borio protiv divljih plemena koja su mu pljačkala gradove.

Sada je bio period odmora. Kilikija će se predati bez borbe, videvši da je Persija na osvojenim teritorijama vladala sa puno humanosti, tolerantnosti i poštovanja lokalnih običaja, kao niko ranije u istoriji. Kir će pohode na istok prepustiti svojim vojskovođama a sam će se posvetiti učvršćivanju vlasti na već osvojenim teritorijama. Tek 539. godine nastaviće rat sa Vavilonom i osvojiti Mesopotamiju. Posle toga će nastupiti još jedan period mira koji će trajati sve dok se divlja plemena iza Aralskog jezera ne budu osilila. Kralj će krenuti na njih i poginuti.

Mans Everard se uputi prema Pasargadi. Jahao je kroz polja na kojima su se seljaci povijali nad srpovima i tovarili letinu na volovska kola. Sa polja strnjike dizala se prašina koja mu je ulazila u oči. Deca u dronjcima sisala su palčeve pred blatnim kolibama bez prozora i zevala u stranca. Kokoške su bezglavo bežale preko drumu dok ih je kraljevski glasnik u galopu gazio. Drumom se kretala kolona prašnjavih i znojavih kopljanika u živopisnoj odeći: širokim čakširama i ljuskavim oklopima, sa šlemovima ukrašenim perjanicama i ogrtačima jarkih boja. Iza zidova od sušene opeke videle su se velike plemićke kuće okružene divnim baštama.

Ovakva privreda sigurno nije mogla da izdržava mnogo bogatih kuća. Pasargada je bila istočnjački grad prljavih vijugavih ulica, bednih koliba, umašćenih povezača i otrcanih haljina, razvikanih bazerdžana, sakatih prosjaka, izmorenih kamila i pretovarenih magaraca, olinjalih pasa, cilikanja kafanske muzike, gestikuliranja, grimasa i psovki; da se čovek zapita odakle li su samo potekle legende o zagonetnom Istoku.

"Udeli, gospodaru! Udeli, tako ti svetla! Udeli meni sirotom pa će te

obasjati Mitrin osmeh!..."

"Samo da pogledaš! Kunem se očevom bradom da nikada ne beše lepšeg rada, niti vešte ruke ikada izradiše ovakvu uzdu koju ti, o najsrećniji među srećnima, nudim za smešnu sumu od..."

"Ovuda, gospodine! Još samo četiri kuće pa nailaziš na najbolji saraj u Persiji - i ne samo u Persiji, u celom svetu! Naši dušeci su punjeni labudovim paperjem, moj otac toči vino kakvo bogovi piju; moja majka pravi pilav koji se proćuo do nakraj sveta; a moje sestre, tri divna cveta, možeš imati za samo..."

Everard nije obraćao pažnju na dećake koji su mu se vešali o stremen. Nadao se da neće morati da ide u krćmu; Persijanci su bili čistiji od ostalih naroda toga vremena, ali su insekata sigurno i oni imali u velikim kolićinama.

Smetalo mu je što je goloruk. Obićno su stražari patrole nosili neko oružje, neki pištolj iz tridesetog veka pod kaputom i sićušni otpremnik u šlemu preko koga su mogli dozvati negde skriveni skuter. Međutim, kada je postojala opasnost od pretresa, morali su ići nenaoružani. Everard je bio obućen u grćku nošnju: tuniku, sandale, dugi vuneni ogrtać. Mać mu je visio za pasom a šlem i štit na sapima konja. Mać, šlem i štit su bili od ćelika daleke budućnosti. Pomoć nije mogao oćekivati od neke filijale patrole jer njih nije bilo u ovoj burnoj prelaznoj epohi; najbliža ispostava patrole nalazila se u Centrali miljea, u Persepolisu, u sledećoj generaciji.

Što se više bližio centru grada, ulice su postajale šire, bazari reći, a kuće veće. Izbio je na trg koji su okruživale četiri palate. Preko baštenskih zidova videlo se obrezano drveće. Stražari, lako naoružani momci, ćučali su u podnožju zidova; stav mirno još nije bio poznat. Kada im se Everard približio oni se mašiše lukova i strela. On se obrati jednom od njih koji mu je izgledao kao komandir.

"Pozdravljam te, ratniće, neka te sjajno sunce uvek obasjava." Tećno je

govorio persijski jezik, koji je naučio pod hipnozom. "Tražim gostoprimstvo nekog velikodostojnika koga će zanimati priče sa mojih putovanja."

"Tvoji dani neka budu mnogi", odgovori vojnik. Everard se priseti da mu ne sme dati napojnicu: Persijanci iz Kirovog plemena su bili ponosni lovci i ratnici. Držali su se gordo ali učtivo. "Ja sam sluga Kreza Liđanina, koji je sluga Velikog Kralja. On neće odbiti gostoprimstvo..."

"Meandru Atinjaninu", dopuni ga Everard. Ovo ime je izabrao da njegove krupne kosti, svetao ten i kratka kosa ne bi bili sumnjivi. Ipak, morao je da nalepi lažnu vandajkovsku bradicu. Svetskih putnika je ovde bilo i pre Herodota, pa pojava jednog Atinjanina ne bi trebalo da izaziva podozrenje. S druge strane, pola veka pre Maratona; Evropijani nisu bili toliko česti u ovim krajevima da ne bi izazivali nikakvo interesovanje.

Pozvan je jedan rob, koji je otišao do majordoma, koji je poslao drugog roba, koji je pozvao stranca da uđe. Vrt je bio sav u zelenilu i prijatno prohladan; u ovoj kući nije bilo opasnosti da će mu neko nešto ukrasti; hrana i piće bi trebalo da budu dobri; a sigurno će ga primiti Krez lično. Imaš sreće, uveravao je Everard sam sebe i prihvatio ponuđeno kupatilo, mirisna ulja i čistu odeću. Doneli su mu vino u sobu; samo je još nedostajala cigara, pa bi imao sve što je mogao dobiti.

Ali, ako je Kit nepovratno mrtav...

"Dosta sa tim maštarijama", promrmlja Everard.

4.

Zalazak sunca doneo je zahlađenje. Lampe su upaljene uz velike ceremonije: vatra je bila sveta. Mangati su pucketali. Jedan rob se ničice baci pred Everarda da bi mu saopštio da je večera na stolu. Everard pođe za njim kroz dugi hol na čijim su zidovima slike jarkih boja prikazivale sunce i Mitrinog bika. Između dva kopljanika ušli su u malu, dobro osvetljenu odaju

zastrtu tepisima, koja je mirisala na tamjan. Dve sofe bile su nameštene na helenski način, a sto je bio prekriven zlatnim i srebrnim posudama; robovi su stajali u pozadini, spremni da ih služe; iz susedne sobe čula se muzika koja je podsećala na kinesku.

Krez Liđanin mu ljubazno klimnu glavom. Po pravilnim crtama lica videlo se da je nekada bio lep; činilo se da je naglo ostario otkad je izgubio svoje poslovično bogatstvo i moć. Brada mu je bila seda a kosa duga. Nosio je grčku hlamidu ali je bio našminkan na persijski način. "Veseo mi budi, Meandre Atinjanine." pozdravi on gosta na grčkom jeziku.

Everard ga poljubi u ponuden obraz. Na taj način je Krez pokazao da Meandra smatra samo neznatno nižim po rangju. Ovame to polaska i pored mirisa belog luka koji se širio od domaćina. "Budi i ti veseo, gospodaru. Zahvaljujem ti na ljubaznom dočeku!"

"Nemoj se uvrediti što ćemo večerati samo nas dvojica", reče bivši kralj. "Mislio sam..." oklevao je. "Oduvek sam sebe smatrao bliskim Grcima, a ovako možemo ozbiljno razgovarati..."

"Nisam vredan počasti koju mi ukazuješ, gospodaru." Posle mnogo pristojnih reči predoše na jelo. Everard počje unapred spremljenu priču o svojim putovanjima. Brzo je naučio kako da izbegava odgovore na pitanja koja bi ga dovela u nezgodnu situaciju.

"Vremena se stvarno menjaju; ti si srećan što si svedok rađanja novoga veka", reče mu Krez. "Nikada svet nije poznavao slavnijeg kralja od..." itd., itd., verovatno zbog slugu koji bi mogli biti kraljevi špijuni. Mada je sve što je rekao bilo tačno.

"Naš kralj je božji miljenik", nastavi Krez. "Da sam znao da je on stvarno pod zaštitom bogova - umesto što sam mislio da su to izmišljotine - nikada se ne bih usudio da mu se suprotstavim. Jer, on je bez sumnje njihov izabranik."

Everard je, po grčkom običaju, morao da svoje vino razblažuje vodom i

kajao se što nije predstavljao neku manje umerenu naciju. "Šta to znači, gospodaru? Ja sam čuo samo to da je Veliki kralj sin Kambizov i da je jedno vreme vladao kao vazal medanskog kralja Astijaga. Zar ima još nešto, nešto što u nas nije poznato?"

Krez se naže prema njemu. Na treperavom svetlu oči su mu imale neki čudan sjaj, neku vrstu dionizijske mešavine straha i oduševljenja, koju je Everardovo doba odavno bilo zaboravilo. "Počuj i ispričaj svojim", reče. "Astijag je, znajući da Persijanci ropću pod njegovom vlašću, udao svoju ćerku Mandanu za Kambiza, da bi persijsku dinastiju vezao za svoj presto. Međutim, Kambiz se teško razboleo i verovalo se da će ubrzo umreti. Posle njegove smrti bi, do punoletstva njegovog sina Kira, Persijom vladalo plemstvo koje nije ničim bilo vezano za Astijaga. Pored toga, medanski kralj je u snu upozoren da će mu Kir preoteti Kraljevstvo.

Zbog svega toga je Astijag naredio svome rođaku Urvagušu (Krez je ovo kao i sva ostala imena izgovorio na grčki način: Harpagus) da ukloni kraljevića. Harpag je oduzeo dete od Mandane; ni ona ni bolesni Kambiz nisu bili dovoljno jaki da mu se suprotstave, a Persijanci tada nisu bili spremni za ustanak. Međutim, Harpag se smilovao detetu: zamenio je kraljevića za mrtvorodeno dete nekog govedara a ovoga zakleo da čuva tajnu. Mrtvo dete je uvio u kraljevske pelene i ostavio ga u planini, a kasnije pozvao velikodostojnike sa medanskog dvora da prisustvuju sahrani. Naš gospodar, Kir, odrastao je među govedima.

Kambiz je proživio još dvadesetak godina ali nije više dobio nijednog sina. Kada je konačno umro, nije bilo nikoga ko bi nasledio persijski presto. Astijag se opet zabrinuo. Tada se pojavio Kir a različita znamenja potvrdila su njegovo poreklo. Astijag, kome je sada bilo milo što će Persijom vladati neko ko je vezan za njegov presto, prihvatio ga je i priznao za Kambizovog naslednika.

Kir je pet godina vladao kao medanski vazal, ali time nije bio zadovoljan. Harpag je smišljao kako da se osveti Astijagu koji ga je, za kaznu što nije izvršio kraljevsku zapovest, naterao da pojede rođenog sina. Na kraju je, sa još nekoliko medanskih plemića, digao pobunu a na čelo pobunjenika doveo Kira. Persija se odmah digla i posle petogodišnjeg rata Kir je postao kralj Medana i Persijanaca. Zar to nije do voljan dokaz da je on božji izabranik?"

Everard je zamišljeno ležao na sofi i slušao kako jesenje lišće šušti na hladnom vetru.

"Znači priča je istinita; a ja sam mislio da je to samo izmišljotina."

"U njenu istinitost sam se uverio mnogo puta otkad sam na persijskom dvoru. Pored Harpaga i drugih očevidaca, i kralj mi je to lično potvrdio."

Krez nije namerno lagao, a istinitost priče je potvrđivala i reč vladara; Persijanci viših klasa bili su fanatični istinoljupci. Ipak, ovo je najfantastičnija priča koju je Everard čuo u svojoj karijeri redara patrole. Ona se može naći i kod Herodota i u Šahnami, a ima sva obeležja herojskog mita. Slični mitovi postoje o Mojsiju, Romulu, Sigurdu i mnogim drugim junacima. Everardovo doba smatralo je da ni u jednom od tih mitova nema istine, a Kir je najverovatnije, kao i svaki kraljević, odrastao na dvoru svoga oca, nasledio ga kao jedini sin, a kasnije se pobunio iz uobičajenih razloga.

Međutim, ovde je bilo očevidaca.

Everard je počeo ovu priču da povezuje sa svrhom svoga dolaska. Pošto je dovoljno izrazio svoje čuđenje i divljenje, on skrenu razgovor: "Slušao sam da je pre šesnaest godina u Pasargadu došao neki čudotvorac prerušen u pastira. Verovatno je ovde i umro. Da li si ti nešto čuo o njemu, gospodaru?"

Bio je sve uvereniji da Kit Denison nije poginuo u planinama; jer da jeste, patrola bi našla njegov skuter. Najverovatnije je stigao do Pasargade ili nekog drugog grada.

"Pre šesnaest godina?" Krez se uhvati za bradicu. "Ja tada nisam bio u

Pasargadi. U to vreme je i Kir sišao sa planina da bi preuzeo očev presto u Anšanu. Ne, ništa nisam čuo."

"Veoma mi je stalo da ga nađem", reče Everard, "jer po jednom proročanstvu..." itd., itd.

"Paspitaj se kod slugu i ljudi koji su tada bili u gradu", predloži mu Krez. "Ja ću se raspitati na dvoru. Nadam se da ćeš ovde ostati neko vreme. Možda će i sam kralj zaželeti da te vidi. On se uvek interesuje za strance."

Uskoro su morali da prekinu razgovor. Krez mu je, sa kiselim izrazom lica, objasnio da Persijanci veruju da ko rano rani dve sreće grabi, i da on u ranu zoru mora biti na dvoru. Rob je Everarda odveo u njegovu sobu, u kojoj ga je čekala jedna zgodna devojka. Trenutak je oklevao, setivši se jednog lepog događaja od koga ga je odvajalo dve hiljade četiri stotine godina. A onda pomisli da čovek treba da prihvati sve što mu bogovi nude; oni i tako nisu često darežljivi.

5.

Uskoro po izlasku sunca Everard začu topot kopita na trgu pred palatom i glas koji je izvikivao ime Meandra Atinjanina. Prekinuo je doručak i izišao. Pred zgradom ga je na sivom ždrepcu čekao komandir kraljevskih gardista, takozvanih 'Besmrtnika'. Iza njega su se na vetru vijorili ogrtači i perjanice njegovih vojnika, čiji su sjajni oklopi i oružje zveckali u tišini jutra.

"Poziva te hilijarh!" odseče oficir. Umesto grčke titule upotrebio je persijsku reč koja je označavala vrhovnog zapovednika garde i vezira Carstva.

Everard je oklevao procenjujući situaciju. Mišići su mu bili napeti; ovo nije zvučalo kao poziv u goste ali nije imao nikakvo izvinjenje da se ne odazove.

"Saslušao sam i poslušaću", odgovori. "Dozvoli da iz moga prtljaga donesem mali dar u znak zahvalnosti hilijarhu koji me je udostojio poziva."

"Hilijarhovo naređenje je da dođeš iz ovih stopa. Evo ti konja."

Jedan od stražara mu ponudi pomoć ali Everard sam skoči u sedlo. Ova veština mu je uvek donosila divljenje u epohama u kojima nije bilo uzengije. Kapetan mu odobravajući klimnu glavom i cela grupa u galopu napusti trg i pojuri širokom ulicom oivičenom sfigama i kućama velikodostojnika. Ovde nije bilo gužve kao u trgovačkoj četvrti, ali je ipak bilo dosta jahača, dvokolica, nosiljki i pešaka koji su im se žurno sklanjali s puta. Oni protutnjaše kroz kapije dvorca koje su im bile žurno otvorene i u obliku prašine se zaustaviše pred zapadnim krilom palate.

Kraljevski dvorac od drečavo obojene opeke se sa još nekoliko sporednih zgrada nalazio na širokom platou. Komandir skoči s konja, dade znak rukom i ustrča uz mermerne stepenice. Everard pođe za njim okružen gardistima koji su sada u rukama držali isukane sekire. Prodoše pored slugu, koji padoše licem prema zemlji, kroz crveno-žute kolonade i hodnik prekriven mozaikom kome Everard nije imao vremena da se divi, i udoše u odaju čiji su vitki stubovi podupirali šarenu kupolu.

Besmrtnici se pokloniše do zemlje. Ako se oni tako klanjaju ne bi bilo loše da im se pridružim, pomisli Everard i poljubi persijski ćilim. Čovek sa sofe klimnu glavom.

"Ustanite i pristupite", reče. "Neka se donese jastuče za Grka." Jedan Nubijac utrča sa jastučetom koje postavi kraj nogu svoga gospodara. Everard sede na jastuče i prekrsti noge. Usta su mu bila suva.

Hilijarh, za koga je Krez rekao da se zove Harpag, naže se napred. Bio je koščat i u poodmaklim godinama. Kosa boje čelika padala mu je na ramena a kukasti nos se isticao na naboranom licu. Posmatrao je Everarda prodornim pogledom.

"Ti si, znači, taj Atinjanin", reče na persijskom u kome se osećao jak severnoiranski naglasak. "Plemeniti Krez mi je rekao da si stigao i da se

raspituješ o nekom čoveku. Hoću da znam koga tražiš, jer se to može ticati bezbednosti Carstva." Harpag pogladi bradu rukom koja je blistala od dragog kamenja i ledeno se osmehnu. "Možda ti mogu i pomoći, ukoliko nađem da je sve u redu."

Pažljivo je izbegao uobičajene fraze, da ne ponudi osveženje ili da Everardu na neki drugi način pokaže gostoprimstvo koje je bilo gotovo sveta stvar. Ovo je bilo saslušanje.

"Šta želiš da znaš, gospodaru?" upita Everard, mada je već pretpostavljao o čemu je reč.

"Čujem da tražiš nekog maga koji je došao u Pasargadu u pastirskom odelu pre šesnaest godina i koji je bio čudotvorac." Glas mu je bio napet. "Zašto ga tražiš i šta sve znaš o njemu? Ne oklevaj i ne izmišljaj, nego odgovaraj!"

"Veliki gospodaru", počeo Everard, "Delfsko proročište mi je reklo da ću postati bogat ako saznam šta se desilo sa pastirom koji je došao u persijsku prestonicu treće godine prve Pizistratove tiranije. To je sve što znam. I ti, gospodaru, znaš kako su nejasna ta proročanstva."

Senka straha prelete preko Harpagovog lica i on u vazduhu načini znak krsta, Mitrin simbol. "Šta si do sada saznao?"

"Ništa, gospodaru. Niko nije znao da mi kaže..."

"Lažeš!" viknu Harpag. "Lažeš kao i svaki Grk. Čuvaj se, diraš u bezbožne stvari. Sa kim si sve razgovarao?"

Everard primeti kako hiljarhova usna podrhtava. Otkrio je nešto što je Harpag smatrao odavno zaboravljenim; nešto zbog čega je bio spreman da se zavadi sa Krezom, čija je dužnost bila da štiti gosta. Mogao ga je i ubiti, ali tek posle mučenja, kad bude kazao sve što zna.

A šta je on znao?

"Ni sa kim", odgovori Everard oporim glasom. "O tome znaju samo bog sunca, čije je proročište, i moj domaćin."

Harpag se trže na pomen boga sunca. A onda planu: "Samo tvoja reč, reč jednog Grka, može da potvrdi da je to istina i da nisi špijunirao naše državne tajne. Pa čak i da te je bog poslao ovamo, poslao te je da bi te kaznio za tvoje grehove." Okrete se komandiru garde: "Vodi ga u tamnicu, u ime kralja."

Kralj! Pa da! Everard skoči na noge. "Zovite kralja! Bog mi je rekao da će mi biti dat znak, a onda da njegovu poruku predam persijskom kralju!"

"Uhvatite ga!"

Vojnici skočiše da ga poslušaju. Everard odskoči od njih i poče da doziva kralja što je glasnije mogao. Neka ga uhapsu. Neko će već o tome obavestiti kralja. Dvojica gardista ga priteraše uza zid mašući sekirama. Ostali ga opkoliše.

"Izvedite ga i odrubite mu glavu!" viknu Harpag.

"Ali, gospodaru, on se pozvao na kralja", pobuni se komandir.

"Samo da bi ga omađijao! Sada mi je jasno ko je on: to je Zohakov sin, Ahrimanov sluga. Ubijte ga!"

"Čekajte!" povika Everard, "čekajte, zar ne vidite da je on izdajica. Ne dopušta mi da kralju kažem..."

On oseti kako ga neko iza leđa hvata za ruku. Dotle je bio spreman da dopusti da ga uhapsu i da odsedi u tamnici dok ga kralj ne izbavi. Ali sada su se stvari izmenile. On zamahnu levom rukom i smrska nos vojniku koji mu je držao desnu. Ovaj se zanesu, Everard mu ote sekiru i odbi udarac koji mu je dolazio sleva.

Napadoše ga i ostali. Iako je imao duže ruke od svih, nije mogao računati da će ih dugo moći držati na odstojanju. Krajičkom oka primeti zavitlanu sekiru i zakloni se iza stuba; zasuše ga komadići mermera. On obori jednog napadača, preskoči ga i u nekoliko skokova stiže do sredine odaje. Harpag skoči sa sofe, isuka sablju i pođe prema Everardu. Ovaj ga tako obide da se hiljarh sada nalazio između njega i gardista. Everard dočeka Harpagovu

sablju na svoju sekiru i pokuša da mu se što više približi kako vojnici ne bi mogli da ga gađaju sekirama. Međutim, oni ga opkoliše. Everard pomisli da je kraj...

"Stanite! Padnite ničice! Dolazi kralj!"

Vojnici se skameniše ugledavši ogromnog glasnika, obučenog u purpurnu haljinu, koji je najavio kraljev dolazak, i padoše na tepih. Harpag ispusti mač. Everard zamahnu da mu rascepi glavu ali, čuvši užurbane korake u hodniku, ispusti sekiru. Za trenutak su se on i hilijarh zadihano gledali.

"Vidiš, čuo je za mene i odmah dolazi", reče Everard.

Međanin se skupi i prosikta: "Čuvaj se; čeka te nož, samo ako pokušaš da ga zatruješ svojim lažima."

"Kralj! Kralj!" urlao je glasnik.

Everard se pridruži Harpagu na podu.

Grupa Besmrtnika žurno uđe u odaju i napravi špalir od vrata do sofe. Jedan sluga ulete da preko sofe prebaci poseban prekrivač: Kir uđe krupnim koracima. Za njim udoše naoružani dvorjani i jedan rob koji je kršio ruke od očajanja što nije imao vremena da pred kraljem prostre stazu od tepiha i dozove svirače.

Kraljev zvonki glas prekide tišinu. "Šta se to dešava? Gde je stranac koji se pozvao na mene?"

Everard ga pogleda kradomice. Kir je bio visok, širokih ramena i vitkog stasa. Izgledao je stariji nego što je Krez rekao - Everard je sada znao da mu je četrdeset sedma godina - ali ga je šesnaestogodišnje ratovanje održalo u dobroj kondiciji. Lice mu je bilo usko i crnomanjasto, oči zelene, nos pravilan a usne pune. Na levom obrazu je nosio ožiljak od mača. Njegova crna kosa, prošarana sedim, bila je začesljana unazad a brada podšišana kraće nego što je to bio persijski običaj. Odelo mu je bilo jednostavno.

"Gde je taj stranac?"

"Ovde sam, Veliki kralju."

"Ustani i reci svoje ime!"

Everard ustade i promrmlja: "Zdravo Kite."

6.

Puzavice su se svijale oko mermernih zidova trema i zaklanjale strelce koji su stajali iza njih. Kit Denison je zurio u senke lišća koje su treperile na kamenom podu. "Bar nas niko neće razumeti. Engleski jezik još nije izmišljen."

Posle nekoliko trenutaka nastavi: "Ponekad mi se čini da mi najteže pada to što me nikada ne ostavljaju samog. Sve što mogu da učinim je da ih izbacim iz svoje sobe; ali oni su i dalje tu, iza vrata, ispod prozora, prisluškuju i čuvaju me. Nadam se da će njihove verne i brižne dušice otići pravo u pakao."

"Velike ličnosti istorije nikada nisu imale vremena za sebe", podseti ga Everard.

Denison ga umorno pogleda. "Stalno se spremam da te pitam za Sintiju, iako ovo vreme za nju nije bilo... neće biti dugo. Možda nedelju dana. Jesi li poneo cigarete?"

"Ostavio sam ih na skuteru", odgovori Everard. "Plašio sam se pretresa. Nisam ni sanjao da ću te naći na prestolu."

"Nisam ni ja", odvrati Denison. "Desilo se tako odjednom."

"Pa šta se zapravo desilo?"

Denison protrlja oči i uzdahnu. "Uhvatili su me u kolo. Sve mi se čini nestvarnim. Kao da nikada nije bilo ni hrišćanstva, ni kontrapunktalne muzike, ni Deklaracije nezavisnosti. Ni ljudi koje sam nekada poznao. Ni ti ne spadaš ovde, stalno očekujem da se probudim.

Evo šta se desilo: Medani i Persijanci su bliski rođaci, i po poreklu i po

kulturi. U to vreme, Međani su bili na vlasti, a običaji koje su poprimili od Asiraca nisu odgovarali Persijancima. Mi smo većinom stočari i slobodni zemljoradnici. Zašto bismo bili nečiji vazali?" Denison se osmehnu. "Vidiš, već kažem mi. Persija je roptala. Dvadeset godina ranije, međanski kralj Astijag je naredio da ubiju malog kraljevića Kira, ali se kasnije pokajao kada je Kirov otac bio na samrti, a borba za njegov presto mogla dovesti do građanskog rata.

Tada sam se pojavio ja. Neko vreme sam u prostoru i vremenu tražio pogodno mesto da sakrijem skuter. To je i jedan od razloga zašto patrola posle nije mogla da ga nađe. Moje nevolje su počele onda kada sam ga konačno sakrio u nekoj pećini i krenuo na put pešice. Kroz taj kraj je prolazila međanska vojska koja je išla da umiri Persijance. Njihovi izviđači su me opazili dok sam izlazio iz pećine. Uхватili su me, našli skuter i počeli da me ispituju. Mislili su da sam čarobnjak ali su se bojali da pokažu svoj strah. Vest o meni se brzo raširila i svi su znali da se u planini, pod čudnim okolnostima pojavio neki stranac.

Vojsku je predvodio sam Harpag. On je vrlo inteligentan i uporan čovek. Smatrao je da može da me iskoristi. Prisilio me je da mu pokažem šta sve može moj tučani konj ali mi nije dao da ga uzjašem. Ipak sam uspeo da skuter pošaljem kroz vreme. Zato ga patrola nije našla. U ovom veku je proveo svega nekoliko sati, a onda je, verovatno, otišao na početak vremena."

"Dobro si to izveo."

"Setio sam se zabrane anahronizma." Lice mu se zgrči. "Postupao sam po uputstvima u nadi da će me patrola izvući odavde. Da sam znao da neće, nisam siguran da bih bio tako revnostaan. Mogao sam da zadržim skuter i čekam pogodan trenutak da umaknem."

Everard ga je posmatrao. Kit se promenio; ne samo da je ostario nego su godine provedene među ovim strancima ostavile dublje posledice nego što je i

sam bio svestan. "Da si menjao istoriju doveo bi u opasnost i Sintijino postojanje."

"Znam. Sećam se da sam i o tome razmišljao. Kako je sve to tako daleko."

Denison se naže, nalakćen na kolena, i zagleda se u mrežu puzavica. Nastavio je bezbojnim glasom. "Harpag je, naravno, pobesneo. Jedno vreme sam mislio da će me ubiti. Odneli su me vezanog za motku, kao goveče na klanicu. Ali, kao što sam rekao, o meni su već kružile priče koje su, što su se više prepričavale, postajale sve fantastičnije. Harpag je iskoristio priliku. Dao mi je da biram: ili da prihvatim njegove uslove, ili da me ubije. Šta sam mogao? Prihvatanjem njegovih uslova nisam remetio istoriju a uskoro sam shvatio da sam igrao ulogu koju mi je ona već pripremila.

Harpag je podmitio onog govedara da potvrdi njegovu priču i doveo me na dvor kao Kira, Kambizovog sina."

Everard nije bio iznenađen. "Kakvu korist je Harpag od toga očekivao?"

"U to vreme je on samo želeo da ojača međansku vlast. Hteo je da u Anšanu ima kralja koji bi bio lojalan Astijagu i držao Persijance u pokornosti. Mene su smotali na brzinu. Ništa nisam mogao da preduzmem i povinovao sam se Harpagovim uputstvima, u nadi da će se svakog trenutka pojaviti skuter patrole i spasti me bede. Fanatično istinoljublje iranske aristokratije nam je išlo na ruku: niko nije ni posumnjao da sam se krivo zakleo kada sam se pojavio kao Kir, mada verujem da je Astijag namerno prevideo neke činjenice. On je Harpaga grozno kaznio što dvadeset godina pre toga nije izvršio kraljevsku zapovest i ubio Kira, iako se sada pokazalo da je Kir koristan. Ironija je u tome što je Harpag, u stvari, bio izvršio naređenje.

Pet godina vladavine bilo je dovoljno da mi se Astijag smuči. Kada se setim toga vremena čini mi se da on i nije bio neki monstrum; takvi su bili svi monarsi starog Istoka. Ali je bilo stvarno teško gledati kako on muči ljude.

Harpag je, željan osvete, organizovao pobunu a ja sam prihvatio da se

stavim na čelo pobunjenika..." Denison se cinično osmehnuo. "Na kraju krajeva, ja sam bio Kir Veliki koji je bio dužan da odigra svoju istorijsku ulogu. U prvo vreme nam je bilo teško. Međani su nas pobeđivali ali, za divno čudo, meni je ta uloga počela da se sviđa. To ratovanje se toliko razlikovalo od bitki dvadesetog veka, gde danima sediš u rovu i čekaš da prestane baražna vatra. I ovo ratovanje je teško, naročito ako si redov, a zaraza počne da hara. Ali kada se boriš, onda se biješ pošteno, sopstvenim rukama. Čak sam otkrio da za to imam i dara. Da znaš samo kakvu smo im lekciju dali u nekoliko navrata." Denison je živnuo; ispravio se a u glasu mu se osećala veselost. "Jednom je na nas krenula brojno nadmoćnija liđanska konjica. Mi smo tovarne kamile poslali napred, za njima je išla pešadija, a konjica na kraju. Kada su Krezovi konji osetili kamile, okrenuli su se i nadali u beg. Jedva su ih zaustavili. Tada smo ih potukli do nogu!"

Odjednom začuta, pogleda Everardu u oči i ugrize se za usnu. "Znam šta misliš. I ja se ponekad setim - naročito posle bitke, dok gledam razbacane mrtve i ranjene - da nekada nisam bio ubica. Ali, kaži, šta sam mogao da radim? Bio sam prinuđen da se borim. Prvo je došla pobuna. Da nisam postupao po Harpagovim naređenjima, ne bih se dugo održao u životu. A onda je trebalo sačuvati vlast. Nisam ja zvao Liđane da nas napadnu; a ni istočne varvare. Da znaš samo kako izgleda grad posle turanskog upada! Bilo je: ili mi ili oni; a kada mi pobedimo, mi ih ne stavljamo u lance, ne otimamo im posede i ne zabranjujemo njihove narodne običaje... Tako ti Mitre, reci, šta sam drugo mogao da uradim?"

Everard je sedeo slušajući šum vetra u vrtu. Posle izvesnog vremena reče: "Ništa. Potpuno te razumem. Nadam se samo da nisi bio suviše usamljen."

"Navikao sam i na to", odgovori Denison obazrivo. "Na Harpaga čovek treba da se navikne. On je vrlo zanimljiva ličnost. A i Krez mi je vrlo koristan. Čarobnjak Kobad ima interesantne ideje; on je jedini koji se usuđuje

da me pobedi u šahu. A onda, tu su gozbe, lov, žene..." Pogled mu postade prkosan. "Da, i žene! Da nisi očekivao da ću..."

"Nisam", prekide ga Everard. "Šesnaest godina je dugo vremena."

"Kasandana, moja glavna žena, mnogo mi je pomogla u teškim godinama. Mada je Sintija..." Denison ustade i položi ruke na Everardova ramena. Prsti mu se zgrčiše; stisak šake, koja je deceniju i po stiskala sekiru i luk, bio je bolan. Persijski kralj uzviknu glasno:

"Moraš da me iščupaš odavde!"

7.

Everard ode do ivice trema i zagleda se u daljinu. "Ne vidim nikakvu mogućnost", odgovori.

Denison udari pesnicom o šaku. "Toga sam se i bojao. Što je vreme više odmicalo, sve sam se više plašio da će patrola, ako me nađe... Moraš mi ti pomoći."

"Kažem ti da ne mogu." Everardov glas je podrhtavao. Nije se okrenuo. "Razmisli malo. Verovatno si već o tome razmišljao. Ti nisi neki sitni varvarski poglavica čija dela neće mnogo uticati na budućnost. Ti si Kir, osnivač Persijskog carstva, ključna ličnost u ključnom miljeu. Ako nestane Kir, nestaće cela budućnost. Neće biti dvadesetog veka, ni Sintije."

"Jesi li siguran u to?" pitao je Kir molećivim glasom.

"Proverio sam činjenice pre nego što sam došao ovamo", reče Everard kroz zube. "Nemoj da se zavaravaš. Naše predrasude o Persijancima potiču od toga što su oni bili neprijatelji Grka, a naša kultura uglavnom potiče iz helenskih izvora. Međutim, Persijanci su isto toliko bitni koliko i Grci.

Sam si se uverio. Persijanci su, prema našim merilima, prilično brutalni. Ali, takva je cela ova epoha, svi narodi, uključujući i Grke. Nemaju demokratiju - pa šta? Ne možeš im zameriti što nemaju taj evropski

pronalazak koji je potpuno izvan njihovog duhovnog horizonta. Važno je sledeće:

Persijanci su bili prvi osvajači koji su se trudili da uvažavaju i pridobijaju za sebe narode koje su pokorili; koji su poštovali sopstvene zakone; koji su doneli mir ljudima mnogih nacija i na taj način omogućili trajne kontakte sa Dalekim istokom; koji su stvorili Zoroastrovu religiju, prvu religiju koja nije bila vezana za neki određeni narod ili teritoriju. Hrišćanstvo je mnoge stvari preuzelo iz mitraizma. A ti ćeš, kao Kir Veliki, spasti jevrejstvo od propasti. Seti se! Zauzećeš Vavilon i omogućiti preostalim Jevrejima da se vrate kući. Da nije bilo Kira, oni bi, zajedno sa još desetak drugih plemena, nestali u opštoj pometnji. Persijsko carstvo će i u svojoj dekadenciji biti matrica civilizacije. Šta su bile Aleksandrove pobede, nego osvajanja persijskih teritorija. A time je širen helenizam po poznatom svetu. Persiju će naslediti Pont, Parta, Persija Firdusija, Omara i Hafiza, Iran koji mi poznajemo i Iran budućnosti, posle dvadesetog veka..."

Everard se okrete. "Ako pobegneš, kroz tri hiljade godina će ljudi još graditi zigurate, Evropa će živeti u šumama, a Ameriku niko neće ni otkriti."

Denison reče muklo: "Da, toga se i ja bojim."

Jedno vreme je šetkao sa rukama na leđima. Njegovo smrknuto lice je izgledalo još starije. "Ostaje mi još trinaest godina", promrmlja kao za sebe. "Kroz trinaest godina ću poginuti u bici sa nomadskim plemenima. Ne znam tačno kako će do toga doći. Što god ja preduzeo, okolnosti će me na to prinuditi. One su me naterale da činim ono što sam do sada uradio... Što god ja preduzeo, moj sin Kambiz će postati nesposobni sadista a carstvo će dočekati spas tek kada dođe Darije." Prekrio je lice rukama. "Izvini, i ja prezirem samosažaljenje."

Everard se okrete da ga ne gleda. Iza sebe je čuo Denisonovo grcanje.

Posle izvesnog vremena kralj nasu vina u dva pehara, priđe Everardu i reče

smirenijim glasom: "Izvini. Sada mi je bolje. Samo, da znaš, ja još ne odustajem."

"Izvestiću centralu", reče Everard neubedljivim glasom.

"Ako, hvala", odgovori mu Denison sa prizvukom ironije. "Dobro se sećam njihovih principa. Ako treba, moramo se žrtvovati. Oni će ceo Kirov životni vek zatvoriti za posetioce da ja ne bih došao u iskušenje. Mene će ljubazno obavestiti o tome, sa obrazloženjem da sam ja apsolutni monarh jednog civilizovanog naroda, da mi na raspolaganju stoji neograničen broj dvoraca, robova, najboljih jela i pića, zabavljača, konkubina, lovišta. Pa šta bih ja još hteo? Ne, to moramo sami da izvedemo."

Everard steže pesnicu tako da mu se nokti zariše u dlan. "Ti znaš na šta me navodiš", reče.

"Od tebe tražim samo da razmisliš o ovome i... tako mi Ahrimana, razmislićeš!" Ovo je bilo naređenje osvajača Istoka. Kit ranije nikada nije govorio ovim tonom, pomisli Everard ljutito.

Ako se ne vratiš, a Sintija sazna da se nikada nećeš vratiti... Mogla bi da ti se pridruži; još jedna strankinja u kraljevom haremu neće uticati na istoriju. Ali, ako ja obavestim centralu, pre nego što sa njom razgovaram, ako im kažem da je problem nerešiv, što je istina... onda će Kirovo doba biti zabranjeno za posetioce i ona neće moći da mu se pridruži.

"Ja sam o tome mnogo razmišljao", reče Denison staloženijim glasom. "Svestan sam posledica, kao i ti. Ali, ja bih mogao da ti pokažem gde je pećina u kojoj sam bio sakrio skuter. Ti bi mogao da se vratiš u trenutak moga dolaska i da me opomeneš."

"To ne dolazi u obzir", odgovori Everard. "To propisi strogo zabranjuju, i s pravom. Možda bi se mogao napraviti izuzetak u drugim uslovima, ali u tvom

slučaju postoji i drugi razlog: ti si Kir. Niko ne bi dozvolio da se zbog jednog čoveka izbriše cela jedna budućnost."

A da li bih ja to učinio zbog jedne žene? Nisam siguran: nadam se da ne bih... Sintija ne mora sve da sazna. To je bolje za nju. Kao slobodan redar obavezan sam da čuvam tajnu i pred nižim službenicima. Dovoljno je da joj kažem da je Kir nepovratno umro, u okolnostima koje zahtevaju da se ceo taj period zatvori za posetioce. Ona bi neko vreme patila, ali je suviše zdrava ličnost da bi patila večito... To bi bilo nepošteno sa moje strane, ali bi za nju bilo i to bolje nego da dođe ovamo i deli svoga muža sa još desetak princeza koje je on morao da oženi iz političkih razloga. Zar ne bi za nju bilo bolje da sve prekine i počne iznova?

"U pravu si", reče Denison. "To sam pomenuo samo kao jednu od mogućnosti. Ali mora da postoji neki način. Pazi, pre šesnaest godina došlo je do jedne situacije iz koje je sve ostalo proisteklo, ne zbog ljudskog kaprica već zbog neumitne logike događaja. A šta da se ja nisam tada pojavio? Zar Harpag ne bi pronašao nekog drugog da mu izigrava Kira? Pravi identitet kralja nije bitan. Neki drugi Kir bi postupio drugačije u milion slučajeva u svakodnevnom životu. Ali, ako ne bi bio beznadežni imbecil ili manijak, ako bi bio čovek normalnih sposobnosti i poštenja, postigao bi isto što i ja po svim bitnim pitanjima. Vreme se uvek vraća u svoj prvobitni oblik, sem u odsudnim trenucima. Što vreme više odmiče male razlike nestaju - to je negativna povratna sprege. Samo u ključnim trenucima može doći do pozitivne povratne sprege, kada se posledice sa vremenom gomilaju umesto da iščezavaju. Tebi je to dobro poznato."

"Naravno", odgovori Everard. "Ali iz tvoje priče jasno proizilazi da je tvoja pojava u toj pećini bila od ključnog značaja. Zahvaljujući tebi Harpag je

došao na svoju ideju. A da nije, sasvim je moguće da bi se medijsko carstvo raspalo; možda bi ga zgrabili Liđani ili Turanci, jer Persijanci ne bi imali potrebnog vođu koji bi preuzeo očev presto... Pravo da ti kažem, ja se ne bih usudio ni da priđem toj pećini, osim po naređenju samih Danelijanaca."

Denison ga pogleda, spusti pehar i nastavi da ga posmatra. Lice mu se zgrči. Konačno reče tihim glasom: "Priznaj mi da ne želiš da se ja vratim."

Everard skoči sa klupe i ispusti pehar, koji zveknu kameni pod i iz njega poteče kao krv crveno vino.

"Umukni!" dreknu.

Denison mahnu rukom. "Ja sam ovde kralj. Na moj najmanji znak vojnici će te iseći na komade."

"Baš si našao način da me ubediš da ti pomognem", podsmehnu mu se Everard.

Denison se trže. Jedno vreme je sedeo nepomično, a on da reče: "Izvini. Ti ne možeš da shvatiš kakav sam šok preživeo... Priznajem da mi život ovde nije bio loš. Uzbudjenja je bilo na pretek a ovaj status poluboga udari čoveku u glavu. Verovatno ću zbog toga i izići na bojno polje kroz trinaest godina, zbog toga što ništa drugo neću moći da učinim, i zato što su sve oči uprte u mene. Možda ću čak i misliti da se isplatilo."

Bolno se osmehnuo. "A kakve žene imam - da ti pamet stane. Ostaće mi i Kasandana. Učinio sam je glavnom jer me na neki način podseća na Sintiju. Mada je to teško reći posle ovoliko godina. Dvadeseti vek mi je u magli. Dobar konj donosi veće zadovoljstvo od sportskog automobila..."

Znam da obavljam važan posao, na kome bi mi mnogi pozavideli... Žao mi je što sam viknuo na tebe. Znam da bi mi pomogao da možeš. A pošto ne možeš, nije potrebno da žališ."

"Prestani već jednom!" jeknu Everard.

Osećao se kao da u glavi ima mašinu koja se vrti u mestu. Gledao je u

oslikanu tavanicu na kojoj se jedan mladić borio sa bikom, a Bik je bio Sunce i Čovek. Iza stubova i puzavica hodali su gardisti u ljuskavom oklopu, sa napetim lukovima, lica kao isklesanih u kamenu. Naziralo se i krilo dvorca sa haremom, gde je stotinak žena željno očekivalo kraljev poziv. Iza gradskih zidina prostirala su se obrađena polja na kojima su seljaci spremali žrtve Majci Zemlji, koja je u ovom kraju bila već stara kada su došli Arijevci, a to je bilo u osvit čovečanstva. Visoko iznad zidova crnele su se gore u kojima su carevali vukovi, lavovi, veprovi i demoni. Ova sredina bila je i suviše strana čak i za Everarda koji je bio naviknut na novo. Odjednom ga obuze želja da pobjegne u svoj vek, među svoje ljude i sve zaboravi...

"Moraću da porazgovaram sa kolegama. Treba detaljno da proučimo ceo ovaj period. Možda negde postoji neka prelomna tačka... Ne osećam se sposobnim da se u to upustim sam. Sačekaj dok odem i potražim savet. Ako nešto smislimo, vratićemo se još noćas."

"Gde ti je skuter?" upita ga Denison. Everard diže ruku: "Tamo, u brdima."

Denison pogladi bradu. "Čuvaćeš se da mi ne daš neki bliži podatak? Pametno. Ni sam ne bih bio siguran u sebe kada bih znao kako da se domognem nekog vremeplova."

"Nisam tako mislio", naljuti se Everard.

"Nije važno. Zaboravimo to", uzdahnu Denison. "Idi sada i pokušaj šta možeš. Hoćeš li da ti dam pratnju?"

"Bolje nemoj. Nadam se da mi nije potrebna."

"I nije. Ovaj je kraj sada bezbedniji od njujorškog Centralnog parka."

Everard mu pruži ruku. "Samo mi vrati moga konja. Ne bih želeo da ga izgubim; posebno je uvežban za putovanje kroz vreme." Pogled mu se susrete sa Denisonovim. "Vratiću se. Kako god bude ispalo, doći ću da ti javim."

Izišli su zajedno da bi Everarda pustili iz dvorca. Denison mu pokaza u kojoj će ga sobi čekati svake noći u toku sledeće sedmice. Na kraju Everard

poljubi kraljevu nogu, sačeka da se ovaj udalji, a onda uzjaha konja i lagano otkasa kroz kapiju palate.

U sebi je osećao prazninu. Nije mogao ništa da učini obaveza se da će se vratiti i kralju saopštiti presudu.

8.

Istoga dana Everard se penjao uz planinu, gde su se kedrovi naginjali nad hladnim, bučnim potocima. Seoski put kojim je išao nastavljao je kao strma vododerina. Konj je pod njim iznureno klipsao. Jedno vreme se nosio mišlju da zatraži prenoćište u nekoj govedarskoj kući i tako odmori konja. Onda se setio da će te noći mesec biti pun pa će moći da stigne do skutera pre izlaska sunca. Nije mu se spavalo.

Zastao je na proplanku obraslom gustom travom. U bisagama je imao hrane i mašinu sa vinom. Od rane zore ništa nije okusio. Okrenuo je konja i pogledao u dolinu.

Zalazeće sunce je obasjavalo oblak prašine na putu kojim je došao. Dok je Everard gledao, oblak se povećavao. Mora da je neka grupa jahača, pomisli. Možda kraljevi glasnici! Ali, zašto ovim putem? Uznemirio se. Stavio je šlem, zakopčao ga, obesio štit o ruku i pripremio mač. Konjanici će, najverovatnije, samo protutnjati...

Sada se već videlo da ih je osmorica. Jahali su dobre konje ali se videlo da su životinje već na izmaku snage: znoj im se slivao niz prašnjave slabine a grive im se lepile za vratove. Verovatno već dugo galopiraju. Jahači su bili dobro obučeni: uobičajene bele čakšire, košulja, čizme, ogrtač i visoki šešir bez oboda. Nisu izgledali ni kao kraljevi vojnici, ali ni kao razbojnici. Nosili su sablje, lukove i konopce.

Everard prepozna čoveka koji je jahao na čelu: Harpag!

Za njim su se nazirala lica njegovih pratilaca. Očigledno, hilijarhova lična

garda.

Everard je grozničavo razmišljao. Nije bilo vremena za strah. Harpag je krenuo da uhvati Grka Meandra; drugog razloga za njegovo veranje po planinama nije moglo biti. Na dvoru punom špijuna, Harpag je sigurno ubrzo saznao da je kralj razgovarao sa strancem kao sa prijateljem, na nekom nepoznatom jeziku, a zatim ga pustio da odjaše na istok. Hilijarhu nije trebalo mnogo vremena da izmisli neki razlog da napusti palatu, sakupi svoje siledžije i krene u poteru. Ali zašto? Zato što se 'Kir' nekada pojavio u tim brdima, na nekoj mašini koju je Harpag želeo da ima. Kitova priča sigurno nikada nije zadovoljila lukavog Međanina. Očekivao je da će se jednoga dana pojaviti još neko iz kraljeve domovine; a tada neće dozvoliti da mu mašina tako lako izmakne.

Everard nije oklevao. Sada su bili samo stotinak metara od njega. Već su se videle hilijarhove užagrele oči ispod gustih obrva. On obode konja i pojuri prema drveću.

"Stoj!" vikao je za njim poznati glas. "Stani!"

Everardov konj je bio isuviše umoran.

"Stoj, gađaćemo te ako ne staneš! Streljajte!... Uхватite živog! Oborite mu konja!"

Na ivici šume Everard skoči iz sedla. Začu se zvižduk i tup udar strele. Everard se obazre: njegov konj je već bio na kolenima. Neko će ovo morati da plati. Ali, njih je bilo osam na jednog. Požurio je u grmlje. Jedna strela se zabi u drvo kraj njegovog levog ramena.

Trčao je krivudajući kroz prohladan sumrak i miris truleži. Grančice su ga šibale po licu. Nije bilo dovoljno niskog žbunja da ga sakrije ali mu je meko tlo pomagalo da se bešumno kreće. Persijance je već izgubio iz vida. Oni su pokušali da ga slede na konjima. Lomljava grana i glasne psovke najavlјivali su njihov neuspeh.

Uskoro će ga progoniti pešice. Začuo je tihi žubor... Krenuo je u tom pravcu, niz strmu kamenitu padinu. Njegovi progonitelji sigurno nisu bila gradska deca. Neki od njih verovatno potiču iz brda i umeju da čitaju tragove. Morao je da zavara trag; ako uspe, moći će da se negde zavuče i sačeka dok prođe opasnost. Već je gubio dah. Za sobom je čuo odsečne naredbe ali nije mogao da ih razume: još su bili daleko. U ušima mu je tutnjalo.

Ako je Harpag naredio pratiocima da gađaju kraljevog gosta, on sigurno nije nameravao da mu dozvoli da to saopšti kralju. Ako ga uhvate, sigurno će ga mučiti dok im ne kaže gde je mašina. A onda - nož u grudi. Toliko sam brljao, pomisli Everard da bi izveštaj o ovome mogao da posluži za priručnik: Šta stražar patrole ne treba da radi. A prvo uputstvo u priručniku bi glasilo: ne misli na tuđu ženu toliko da zaboraviš osnovne mere predostrožnosti.

Stigao je do visoke, vlažne obale. Pod njim je potok hučno žurio u dolinu. Persijanci će pratiti njegov trag dovde, a onda neće znati kojim pravcem da krenu. On odluči da krene uzvodno; tako će ići prema skuteru a Harpag će, verovatno, pretpostaviti da je otišao nizvodno, da bi se vratio kralju.

Kamenje mu je ranjalo noge koje su već bile utrnule od hladnoće. Drveće je pravilo visok zid sa obe strane potoka a sve mračnije nebo se videlo samo kao uska linija duž sredine potoka. Vazduh je bio sve hladniji. Srećom, potok je vijugao i on uskoro nije mogao da vidi mesto na kome je ušao u vodu. Gaziću potokom još jednu milju, pomisli, a onda ću naći neku nadvijenu granu po kojoj ću izaći na suvo. Tako se neće videti gde sam izišao.

Stići ću do skutera, otići u budućnost i tražiti pomoć. Siguran sam da će me oni odbiti. Zašto da ne žrtvuju jednog čoveka i tako obezbede svoju egzistenciju? Tako će Kit ostati tamo još trinaest godina, dok ga varvari ne ubiju. A Sintija će kroz trinaest godina još biti mlada. Ako bude uz njega, znaće da mu se smrt približava, da će ostati sama na dvoru suludog Kambiza II... Nikada joj neću reći istinu. Mora ostati kod kuće, uverena da je Kit mrtav.

A kroz koju godinu će opet biti srećna; ja bih joj mogao u tome pomoći.

Više nije primećivao kako mu oštro kamenje kida laku obuću, ni kako ga bujica baca od stene do stene. Iza jedne okuke ugleda Persijance.

Dvojica su gazila potok nizvodno. Očigledno im je toliko stalo da ga uhvate da su savladali svoje verske predrasude o zagađivanju reka. Druga dvojica krčila suput kroz drveće na obali. Jedan od njih je Harpag. Kad ga ugledaše, sva četvorica izvukoše sablje.

"Stoj!" pozva ga hilijarh. "Stani i predaj se!"

Everard je stajao nepomično. Hladna voda mu je žuborila oko nogu. Ona dvojica koja su išla potokom izgledala su mu nestvarno u ovom carstvu senki: lica im se nisu videla, samo se belela odeća i presijavale oštrice sablji.

Bili su se podelili: četvorica su krenula uzvodno a četvorica nizvodno, i to obalom da bi se brže kretali. Kada su ocenili da su ga prestigli, pošli su natrag, dvojica obalom a dvojica potokom.

"Hoću ga živog", podseti ih Harpag. "Ako treba, možete ga osakatiti, ali ga nemojte ubiti."

Everard se okrenu prema obali. "Sada ćeš dobiti što si tražio", progunđa na engleskom. Persijanci zagalamiše i baciše se na njega. Jedan se spotače i pljusnu u vodu. Jedan poče da se kliza prema potoku, niz strmu padinu obale.

Obala je bila blatnjava. Everard zabode donji kraj štita u zemlju da bi imao oslonac pri penjanju. Harpag ga je čekao. Kada se približio, stari plemić pokuša da ga dohvati sabljom. Everard primi udarac na šlem, oštrica skliznu niz obraz i zaseče mu rame. Rana je bila samo površinska.

Everard je izgubio nadu da će se probiti. Prisiliće ih da ga ubiju i što skuplje plate to zadovoljstvo.

Popeo se na obalu i na vreme digao štit da zaštiti oči. Harpagova sablja je sada bila uperena u njegove noge. Everard je otkloni mačem. Kada bih imao

pancir i štitnike za noge mogao bih da oborim svu četvoricu, pomisli Everard. Spretno je rukovao velikim štitom, odbijajući svaki udarac. Pokušavao je da podvuče svoj mač ispod Harpagove dugačke sablje i dospe do njegovog nezaštićenog stomaka.

Hilijarh se nervozno osmehnu kroz guste sede brkove i odskoči. Oklevao je da bi dobio u vremenu. Uspeo je: ostala trojica su se popela uz obalu. Uz povike su navalili na Everarda. Napad je bio neorganizovan; Persijanci su bili odlični pojedinačni borci, ali nikada nisu dostigli borbenu disciplinu Evropljana. To će im doći glave kod Maratona i Gaugamele. Ali četvorica protiv jednog bez oklopa bilo je previše.

Everard se nasloni na jedno drvo da bi zaštitio leđa. Prvi Persijanac nalete sabljom na njegov štit. Everard odbi udarac i ubode: mač mu naiđe na meko. Taj osećaj mu je već bio poznat. On jednim trzajem izvuče sečivo i odskoči. Persijanac skliznu na travu, jeknu i svestan da umire okrenu lice ka nebu.

Njegovi drugovi su već napadali sa obe strane. Niske grane im nisu dozvoljavale da upotrebe konopac: morali su da se bore prsa u prsa. Everardov štit odbi udarac sa leve strane. Tako otkri desnu stranu grudi; računao je na Harpagovo naređenje da ga uhvate živog. Čovek sa desne strane upravi svoj udarac prema Everardovim gležnjevima. Everard skoči a sablja zviznu ispod njega. Napadač sa leve strane ubode nisko. Everard oseti tup bol i vide čelik u levom listu. On se jednim pokretom otrže. Poslednji sunčevi zraci su se probijali kroz borove iglice i padali na krv koja je blistala jarko crvenom bojom. Everard oseti kako mu noga kleca.

"Tako!" uzviknu Harpag sa udaljenosti od nekoliko metara. "Sasecite ga!"

Everard zarezha preko ruba štita: "Vaš vođa je šakal koji se ne usuđuje da to sam pokuša jer sam ga jednom već oterao podvijena repa."

Uvreda je bila smišljena. Napadači zastadoše za trenutak.

"Ako Persijanci već moraju da budu psi međanskog gospodara, mogli bi

bar da izaberu nekog Međanina koji se ponaša kao muškarac a ne ovog bednika koji je izdao svoga kralja a sada beži od jednog jedinog Grka!"

Čak ni ovde, na dalekom zapadu Azije i ovako davno, istočnjački aristokrata nije smeo da dopusti da mu se ovako kalja obraz. Harpag nikada nije bio kukavica i Everard je znao koliko su nepravedne njegove optužbe. Hilijarh opsova i jurnu na njega. Everard u tom trenutku vide kako mu oči divlje sijaju. On pogureno zahrama. Dvojica Persijanaca su još oklevala. To je bilo dovoljno da se Everard i Harpag sudare. Međaninova sablja se diže i udari ali odskoči od Everardovog šlema i štita. Everard sačeka drugi udarac. Široka bela tunika zaleprša pred Everardovim očima. Everard se poguri i snažno sunu svoj mač.

Izvuče ga uz svirep, profesionalni okret šake koji je obezbeđivao smrtonosnost rane, okrete se na desnoj peti i dočeka udarac sablje na štit. Odbijao je napad jednog od Harpagovih pratilaca. Krajičkom oka vide kako mu se drugi približava s leđa. Već je ubio čoveka koji je najviše ugrožavao Sintijinu sreću...

"Stoj! Prekinite!"

Naređenje je izrečeno slabim, jedva čujnim glasom, ali se Persijanci povukoše i spustiše sablje. Čak i onaj što je umirao skide pogled s neba.

Harpag se, u lokvi krvi, mučio da sedne. Lice mu je posivelo. "Nemojte... Čekajte!" prošapta. "Ovo je znak. Mitra ne bi dozvolio da me obori da nije..."

On mahnu Everardu rukom. Everard spusti mač i kleče kraj Harpaga. Međanin se nasloni na njegovu ruku.

"Ti si iz kraljeve domovine", prokrklja u okrvavljenu bradu. "Ne poriči. Ali znaj... Harpag, Kšajavaršin sin... nije izdajnik." Njegovo telo se zapovednički uspravi, kao da naređuje smrti da pričeka. "Znam da su kralja dovele natprirodne sile. Iskoristio sam ih, i njega, ali ne za sebe, već zato što sam se bio zakleo na vernost svome kralju, Astijagu, a njemu je bio potreban

jedan... jedan Kir... da bi mu sačuvao kraljevstvo od raspadanja. Astijag je, kasnije, svojom svirepošću proigrao moju zakletvu. Ali, ja sam Međanin. U Kiru sam video jedinu nadu - jedinu nadu za Mediju. A on se pokazao kao dobar kralj - svima nama. U njegovoj kraljevini smo mi, Međani, odmah iza Persijanaca. Shvataš li, čoveče iz kraljeve domovine?" Zamućene oči su pokušavale da vide Everarda, ali bez uspeha. "Hteo sam da te uhvatim - da ti otmem mašinu, a onda da te ubijem... da... ali ne iz lične koristi, nego zbog moje zemlje. Bojao sam se da ćeš odvesti kralja sa sobom, a znam da on to oduvek želi. Šta bi onda bilo sa nama? Budi milostiv pa ćeš i ti moći očekivati milost."

"Hoću", reče Everard. "Kralj će ostati."

"Onda je sve u redu", uzdahnu Harpag. "Verujem ti... ne smem da mislim drugačije... Onda sam okajao greh?" pitao je slabim glasom, kao da moli. "Okajao sam ubistvo koje sam počinio po naređenju staroga kralja - kada sam bespomoćno dete gledao kako umire u planini. Jesam li okajao? Kraljevićeva smrt je dovela zemlju do ruba propasti... ali ja sam našao drugog Kira! Spasao sam zemlju! Jesam li okajao?"

"Jesi", odgovori mu Everard, sumnjajući da li je on taj koji je pozvan da hiljarha razreši njegovog greha. Harpag sklopi oči. "Ostavi me sada." To je značilo kao narađenje.

Everard ga položi na zemlju i othrama. Dvojica Persijanaca klekoše kraj svoga gospodara i otpočeše sa svojim verskim obredima. Treći se više nije čuo. Everard sede pod jedno drvo, otcepi komad ogrtača i previ ranu. Bila mu je potrebna hitna medicinska nega, ali je prvo trebalo da stigne do skutera. Biće naporno ali će se nekako izvući, a lekar patrola će uz pomoć medicine daleke budućnosti, izlečiti ranu za nekoliko sati. Moraće da se obrati centrali nekog udaljenog miljea jer bi mu u dvadesetom veku postavljali suviše pitanja.

A on nije mogao dati odgovore. Pretpostavljeni sigurno ne bi odobrili njegove planove.

Našao je rešenje. Ono mu nije došlo kao trenutno otkriće već kao rezultat dugog razmišljanja i podsvesnog znanja ko je dugo nosio u sebi. Oslonio se na drvo da povrati dah. Stigli su i ostali Persijanci i saznali šta se dogodilo. Pravili su se da ga ne vide. Samo povremeno bi mu dobacivali poglede u kojima se ponos mešao sa strahom. Podigli su svoga gospodara i umirućeg druga i odneli ih u šumu. Mrak je bio sve gušći. Čulo se hućanje sove.

9.

Kralj se uspravi u krevetu. Iza zavese se čuo neki šum.

Kraljica Kasandana se probudi. Njena mala ruka mu dotače lice. "Šta se dešava, sunce moga neba?" upita.

"Ne znam." On se maši mača koji mu je ležao pod jastukom.

Ona mu spusti ruku na grudi. "Nešto nije u redu?" prošaputa uplašeno. "Srce ti bije kao ratni doboš."

"Ostani tu!" Ustao je i razgrnuo zavesu.

Mesečina je bleštala na ljubičastom nebu i kroz lučni prozor padala na pod sobe. Bronzano ogledalo odbijalo je njenu svetlost. Vazduh je bio hladan.

Na velikom metalnom predmetu koji je lebdeo kao senka sedeo je čovek sa rukama na upravljaču. Skuter se bešumno zaustavi na podu i vozač siđe sa njega. Nosio je grčku tuniku i šlem. "Kite", prošaputa.

"Mans!" Denison pođe napred i mesečina ga obasja.

"Došao si!"

"Ma šta mi napriča", podsmehnu se Everard. "Može li neko da nas čuje? Pazio sam da me niko ne primeti. Materijalizovao sam se iznad samog krova i polako se spustio na antigravu."

"Straža je pred vratima", reče Denison, "ali neće ući ako ih ne pozovem."

"Dobro. Obuci se."

Denison ispusti mač. Za trenutak je zastao i jedva izgovorio: "Našao si način?"

"Pokušaćemo." Everard pogleda u stranu dobujući prstima po kontrolnoj tabli skutera. "Pazi", reče, "ovo može da nam uspe a može i da ne uspe. Potrebna mi je i tvoja pomoć. Ako uspe, moći ćeš da se vratiš kući. Patrola će morati da se složi ako je stavimo pred svršen čin i progledaće nam kroz prste. Ako ne uspe - moraćeš da se vratiš ove iste noći i proživiš svoj vek kao Kir. Važi?"

Denison zadrhta i tiho izusti: "Nemam drugog izbora."

"Jači sam od tebe", reče Everard grubo, "a i oružje je kod mene. Ako bude potrebno, silom ću te vratiti ovamo. Nadam se da to neće biti potrebno."

Denison uzdahnu. "Neće."

"Onda, nek nam bog bude na pomoći. Obuci se, krećemo. Oprosti se od ove godine, kaži joj zbogom i drži palčeve da ne bude 'doviđenja' - jer, ako moj plan uspe, nikada je više ni ti niti iko drugi neće videti ovakvu."

Denison, koji je krenuo ka hrpi odeće bačene u ugao da bi je ujutru rob zamenio novom, zastade. "Zašto?"

"Pokušaćemo da prekrojimo istoriju", odgovori Everard.

"Da je vratimo na događaje koji su se, možda, prvobitno odigrali. Krećemo, uskači!"

"Ali..."

"Ma uskači! Ti ne shvataš da sam se vratio istoga dana kada sam te i ostavio, da se upravo sada mučim u brdima sa ranjenom nogom, i sve to da bih te što pre izvukao. Polazi!"

Denison je oklevao, a onda reče odlučnim glasom: "Moram sa nekim da se oprostim."

"S kim?"

"Sa Kasandanom. Neće potrajati duže od pet minuta. Bila mi je žena četrnaest godina. Rodila mi je troje dece, negovala me kada sam bio bolestan i klonuo duhom, a kada su Međani došli do naših kapija, povelala je žene Pasargade u bitku, koju smo dobili..."

"Neka ti bude. Ali potrebno je duže od pet minuta da pošalješ evnuha do njene sobe..."

"Ona je ovde."

Denison se izgubi iza zavese.

Everard je bio zaprepašćen. Očekivao si me noćas da bih te odveo Sintiji. I zato si pozvao Kasandanu.

Denison se vratio. Čutke se obukao i seo na zadnje sedište skutera. Everard pritisnu dugme, sobe nestade a mesečina obasja udaljene bregove. Zapuhnu ih hladan noćni vazduh.

"A sada, u Egbatanu." Everard upali svetlo na komandnoj tabli i podesi dugmeta prema podacima koje je čitao sa jedne cedulje.

"Misliš, u Hagmatan, staru prestonicu Medije?" Denison je bio iznenađen. "Ali tamo je sada samo jedan letnjikovac."

"Mislim na Egbatanu od pre trideset šest godina", reče Everard.

"Zašto?"

"Vidi, svi istoričari u budućnosti ubeđeni su da je priča o Kirovom detinjstvu, koja se nalazi kod Herodota, čista izmišljotina. Možda su i u pravu. Možda je ovo što se tebi dogodilo samo jedno od iskrivljenja prostora i vremena koja patrola pokušava da otkloni."

"Razumem", reče Denison zamišljeno.

"Ti si često bio na Astijagovom dvoru dok si mu bio vazal. Sada ćeš me odvesti tamo. Treba nam kralj lično, i to noću, kada je sam."

"Ali to je bilo pre šesnaest godina", primeti Denison.

"Pa šta?"

"Ako već nameravaš da menjaš prošlost, zašto me ne uzmeš godinu dana posle moga dolaska na presto, kada sam mnogo bolje poznao Egbatanu nego sada?"

"To se ne bih usudio. Već se igramo vatrom, a ko zna šta bi još jedna promena mogla da izazove. Čak i kada bi nam uspelo, patrola bi nas oterala u izgnanstvo zbog rizika koji smo preuzeli bez odobrenja."

"Da, razumem."

"Pored toga", nastavi Everard, "zar hoćeš da dovedeš do toga da ovog momenta ne postojiš. Razmisli kakve bi to sve posledice moglo imati."

Denison zadrhta. "U pravu si. Zaboravi šta sam rekao."

"Onda krećemo." Everard pritisnu glavni prekidač.

Lebdeli su nad gradom koji je, opasan zidom, ležao u nepoznatoj ravnici. Iako je bio pun mesec, grad je sa te visine izgledao kao gomila blata. Everard otvori spremište skutera. "Obući ćemo ove kostime. Sašili su ih momci iz ispostave u Mohendžo Daru, prema mojim uputstvima. Oni se često ovako maskiraju."

Vazduh je šištao dok su se spuštali prema gradu. Denison ispruži ruku. "Eno kraljeve palate. Njegova spavaća soba je u istočnom krilu."

Zgrada je bila nezgrapnija od one u Pasargadi. Everard ugleda dva krilata bika iz vremena Asiraca koji su se belasali u vrtu. Prozori palate bili su suviše uski da bi skuter prošao kroz njih. Everard opsova i upravi mašinu u najbliža vrata. Dvojica stražara na konjima preplašeno zavikaše kada su ih primetili. Konji se propeše i zbaciše svoje jahače. Skuter razbi vrata. Everard je bio ubeđen da ovo čudo neće uticati na tok istorije jer se u to doba verovalo u čudesa kao što se u dvadesetom veku veruje u vitamine. Lebdeli su hodnikom i rasterivali preplašene robove i vojnike. Zaustaviše se pred kraljevom spavaćom sobom. Everard izvuče mač i poče da udara balčakom u vrata. "Sada ti stupaš na scenu", reče Denisonu. "Ja ne znam međansku verziju

arijevskog jezika."

"Otvaraj, Astijaže! Otvaraj glasnicima Ahuramazdinim!"

Astijag poslušao. Bio je hrabar kao i većina njegovih sunarodnika, ali kada ugleda dva bića u blistavoj odori, sa oreolima oko glava i zracima svetlosti koji su kao krila sijali iza njihovih leđa, kako na nekom čudnom prestolu sede u vazduhu, on se ničice baci na kameni pod.

Denison zagrne na dijalektu koji Everard nije razumevao.

"O podli i pokvareni bedniče koji si gnev neba navukao na svoju grešnu glavu. Zar si mislio da se tvoji planovi, tamni kao pomrčina iz koje proizidoše, mogu sakriti pred okom dana? Zar si mislio da će ti svemoćni Ahuramazda oprostiti što smerlaš grozni zločin?..."

Everard je za to vreme razmišljao. Harpag je sada negde u blizini, mlad i neokaljane savesti. Sada neće morati da ostavi dete u planini i, naslonjen na koplje, gleda kako ono umire. Kasnije će se pobuniti iz svojih razloga i postati Kirov hiljarh. Neće poginuti od Everardove ruke u planinama iznad Pasargade. A i nepoznati Persijanac će biti pošteđen Everardovog mača. Ipak, uspomena na dva čoveka koje sam ubio ostaće u meni; ostaće mi uzak, beo ožiljak na nozi; Kit Denison će i dalje imati četrdeset sedam godina i navike kralja.

"Znaj, Astijaže", pretio je dalje Denison, "znaj da Maloga Kira čuva nebo i da se ničim nećeš iskupiti ako uprljaš ruke njegovom nevinom krvlju. Pusti Kira da odraste u Anšanu ili ćeš zauvek otići Ahrimanu. Čuo si Mitrine reči."

Astijag je grcao udarajući čelom o pod. "Idemo", reče Denison na engleskom.

Everard ih prebaci u persijske planine, trideset šest godina kasnije. Mesečina je obasjavala kedrove koji su bacali senke na put i obližnji potok. Bilo je hladno.

Kada se skuter spustio na zemlju, oni sjahaše i počеше da skidaju kostime.

Denison je imao zamišljen izraz lica. "Bojim se da nismo suviše uplašili Astijaga. U istoriji piše da se on tri godine borio protiv Kira kada su se Persijanci pobunili."

"Uvek možemo da se vratimo na početak rata i da ga ohrabrimo", odgovori Everard. "Ali smatram da to neće biti potrebno. Tada će biti suviše ljut da bi se sećao nečeg davnog što će mu ličiti na san. A međanska aristokratija mu neće dati da popusti i zanemari njihove interese. Ali, možemo da proverimo. Čini mi se da kralj treba da predvodi procesiju na proslavi zimskog solsticija."

"Tako je, hajdemo."

Sada je Pasargadu sunce obasjavallo. Ostavili su mašinu u skrovištu, spustili se do grada pešice i umešali u masu koja je hrlila na proslavu Mitrinog rođendana. Usput su se raspitivali o skorašnjim događajima, objašnjavajući da se vraćaju sa dugog puta. Odgovori su ih potpuno zadovoljili.

Stajali su pod mračno-plavim nebom, okruženi hiljadama ljudi koji su klicali Kiru Velikom. Kir je otpozdravljao praćen Kobadom, Krezom, Harpagom, plemstvom i sveštenstvom Persije.

"Mlađi je nego što sam ja bio", šapnu Denison. "I niži rastom... Lice mu je potpuno drugačije... ali, to nije važno."

"Hoćeš li da ostanemo još malo?"

Denison se uvi u ogrtač. Vazduh je bio leden. "Neću", odgovori. "Idemo kući. Izgubio sam mnogo vremena. Sada je to vreme prošlo ni u šta."

Everard nije osećao nikakvu radost pobede. "Da ove godine su ti prošle uzalud."

10.

Kit Denison izađe iz lifta jedne njujorške zgrade. Bilo mu je čudno što se ne seća ni kako zgrada izgleda. Nije znao ni broj svoga stana pa je morao da

pogleda u spisak stanara. Pokušavao je da stiša uzbuđenje.

Vrata je otvorila Sintija. "Kite?" reče, kao da pita. Nije znao šta da joj kaže. "Zar ti Mans nije rekao kako izgledam? Obećao je."

"Rekao mi je. Ali sada to nije važno. Nisam mislila da ćeš se toliko promeniti. Glavno je da si se vratio." Uvukla ga je u stan i bacila mu se u zagrljaj.

On se obazre. Zaboravio je da mu je stan pretrpan nameštajem. Nikada se nije slagao sa Sintijom oko uređenja stana ali je pustio da radi po svome.

Moraće nanovo da nauči da popušta ženi, čak i da je pita za savet. Neće mu biti lako.

Gledao je u njeno uplakano lice. Zar ona tako izgleda? Posle toliko godina znao je samo to da mu je žena mala i plava. Sa njom je živeo svega nekoliko meseci. A Kasandana ga je nazivala svojom zvezdom danicom, rodila mu troje dece i dvorila ga četrnaest godina.

"Dobrodošao kući", reče Sintija svojim piskavim glasom.

Kući? Zar je ovo moja kuća? pomisli Denison.

PRAVILA IGRE

1.

Izgled Džona Sandovala nije odgovarao njegovom imenu. Nije trebalo da obuče farmerke i havajsku košulju a nije pristajao ni uz Menhetn dvadesetog veka koji se video iza njega, kroz prozor Everardovog stana. Everardu se činilo da uz Sandovalovo orlovsko lice bolje idu ratničke boje, neosedlani konj i puška uperena u zlog bledolikog.

"U redu, Kinezi su otkrili Ameriku", govorio je Everard. "Zanimljivo, ali zašto ti treba moja pomoć?"

"Ni ja nisam sasvim načisto", reče Sandoval.

On se okrete i zagleda kroz prozor. Vrhovi oblakodera su se jasno ocrtavali

prema nebu; na ovoj visini saobraćajna buka bila je podnošljivija. Držao je ruke na leđima.

"Naređeno mi je da odaberem jednog slobodnog redara, vratim se sa njim u prošlost i preduzmem sve potrebne mere", nastavi Sandoval posle kraće stanke. "Tebe sam smatrao najpogodnijim."

"Trebalo je da nađeš Indijanca kao što si ti", primeti Everard. "Moje lice se nikako neće uklapati u Ameriku trinaestog veka."

"Tim bolje. Izgledaće impresivnije i misterioznije... Ovo ne bi trebalo da bude težak zadatak."

"Verovatno i neće biti. Ali mi nije jasno o čemu se sastoji taj zadatak."

Izvukao je lulu iz otrcanog kućnog kaputa i počeo da je puni nervoznim pokretima. Kada je bio regrutovan u patrolu, najteže mu je bilo da shvati da važne zadatke ne mora da izvršava veliki broj ljudi, kao u dvadesetom veku. Ranije civilizacije, kao atinska Helada i Japan iz perioda Kamakure, kao i neka društva u kasnijoj istoriji, uglavnom su se oslanjale na sposobne pojedince. Svaki redar patrole (naravno, opremljen oruđem i oružjem budućnosti) vredeo je više od čitave brigade.

Patrola je samo tako mogla da funkcioniše. Bilo je premalo ljudi za patroliranje kroz premnogo hiljada godina.

"Kako sam ja shvatio", reče Everard. "To neće biti naprosto uklanjanje posledica ekstratemporalnog mešanja."

"Tako je", odgovori Sandoval. "Kada sam poslao izveštaj o tome, Juanski milje je sproveo detaljnu istragu. Nikakav putnik kroz vreme nije umešan. Kublaj Kan je sve sam isplanirao. Možda su ga inspirisale priče Marka Pola o mletačkim i arapskim pomorskim ekspedicijama. Ovde je reč o legitimnoj istoriji, iako o svemu tome nema ni pomena u knjizi Marka Pola."

"Kinezi su imali sopstvenu pomorsku tradiciju", reče Everard. "Sve to zvuči vrlo moguće. Ali, šta mi treba da radimo?"

Uspeo je da upali lulu i žustro je počeo da dimi. Sandoval nije odgovorio, pa Everard ponovo upita: "Kako si natrapao na njihovu ekspediciju kad ona nije išla kroz kraj koji je naseljen Indijancima iz plemena Navaho?"

"Pa ne proučavam ja samo svoje pleme", odgovori mu Sandoval. "Patrola oskudeva u američkim Indijancima, a druge rase je teško maskirati. Sada se bavim migracijama Atabaska." Kao i Kit Denison, i on je bio etnički stručnjak, koji se bavi beleženjem istorije onih naroda koji svoju istoriju nisu zapisivali. Tako je patrola saznala koje istorijske događaje treba da čuva.

"Istraživao sam na istočnim padinama Kaskada, u blizini jezera Krejter", nastavi Sandoval. "To je lutvamski kraj, ali sam imao razloga da verujem da je tuda prošlo jedno pleme Atabaska kome sam ranije izgubio trag. Domoroci su mi pričali o nekim čudnim strancima koji su došli sa severa. Otišao sam da proverim i naišao na Mongole i njihove konje. Kada sam pošao nazad po njihovom tragu, naišao sam na brod sa kineskom posadom, koji su čuvali Mongoli, na ušću reke Čijelis. Odmah sam izvestio patrolu."

Everard se zamisli. Na kraju upita: "Koliko je juanska centrala išla u detalje prilikom istraživanja? Jesi li sasvim siguran da nije bilo ekstratemporalnog uticaja? Možda je došlo do neke od onih nepredvidivih grešaka čije se posledice primete tek posle nekoliko decenija."

"I ja sam na to pomislio kada sam dobio zadatak", odgovori Sandoval. "Čak sam lično otišao u centralu juanskog miljea u Kan Balig - koji ti poznaješ kao Kambaluk ili Peking. Tamo su mi rekli da su sve detaljno proverili, da su vremenski išli unazad do Džingis Kana a prostorno do Indonezije. Sve je u najboljem redu, kao i sa Nordijcima i njihovom pričom o Vinlandu. Samo što mongolska ekspedicija nije dobila toliki publicitet. Prema podacima kineskog dvora, ekspedicija je krenula, nikada se nije vratila, a Kublaj je smatrao da se ne isplati slati još jednu. Podaci o tome se nalaze u carskom arhivu i biće uništeni kada dinastija Ming bude zamenila Mongole.

Istoriografija će zaboraviti ovaj događaj."

Everard je bio sumnjičav. Voleo je svoj posao i činilo mu se da ovde nisu čista posla. "Ekspediciji se očigledno nešto desilo", reče. "Treba utvrditi šta. Ali zar je potreban slobodan redar da uhodi ekspediciju?"

Sandoval ga pogleda. Everardu opet prode kroz glavu da Indijancu nije mesto u dvadesetom veku. Rođen je 1930, borio se u Koreji. Završio je koledž o trošku armije a onda ga je regrutovala patrola. Ipak, nije se nikako uklapao u dvadeseti vek.

"Ali mi ne treba da ih uhodimo", odgovori mu Sandoval.

"Kada sam podneo izveštaj, dobio sam odgovor neposredno od Danelijanaca. Došlo je naređenje, bez ikakvog objašnjenja i obrazloženja: sprečiti mongolsku ekspediciju. To znači da sam, na svoju ruku treba da menjam istoriju."

2.

Hiljadu dvesta osamdeseta godina nove ere.

Vlast Kublaj Kana prostirala se preko više stepeni geografske širine i dužine; kan je sanjao o svetskoj imperiji a njegov dvor je bio utočište svih onih koji bi doneli nova znanja. Mladi mletački trgovac Marko Polo je posebni kanov ljubimac.

Ali nisu svi bili zadovoljni kanovom vladavinom. Na osvojenim teritorijama, koje su se zajedničkim imenom zvale - Kitaj, spremni su ustanci. Japan, u kome je porodica Hodžo držala vlast u rukama, već je odbio jedan napad. Mongoli su samo teoretski bili jedinstveni. Ruski kneževi sakupljali su porez u Zlatnoj Ordi; Il Kan Abaka vladao je u Bagdadu.

Delhi je u to vreme bio pod vlašću Ropske dinastije; Nikola III je bio papa; Gvelfi i Gibelini su svojim svađama razdirali Italiju; Rudolf Habzburški je bio nemački car, Filip Smeli francuski kralj, a Edvard Longšanks vladao je

Engleskom. Dante Aligijeri, Džon Dans Skotus i Rodžer Bekon bili su njihovi savremenici.

A u Severnoj Americi Mans Everard i Džon Sandoval pojahaše niz strmu padinu.

"Prvi put sam ih video prošle nedelje", reče Navaho. "Od tada su prevalili dug put. Ako ovako nastave, biće u Meksiku za nekoliko meseci i pored nepovoljnog terena pred njima."

"Za Mongole, ovi su prilično spori", primeti Everard. Podigao je dogled. Okruživalo ih je aprilsko zelenilo. Čak i najstarije bukve treperile su mladim lišćem. Borovi su šumeli na hladnom povetarcu koji je duvao sa planina i donosio miris otopljenog snega. Ptice koje su se vraćale sa juga prekrivale su nebo i povremeno zaklanjale sunce. Plavobeke Kaskadske planine kao da su lebdele daleko na zapadu. Na istoku, obronci planina nastavljali su se u dolinu koja je na horizontu prelazila u preriju.

Everard upravi dogled na ekspediciju koja je vijugala duž rečne doline. Sedamdesetak ljudi jahalo je na sivkastim kratkonogim azijskim konjima duge dlake. Sa sobom su vodili rezervne tovarne i jahaće konje. Indijanski vodiči razlikovali su se od ostalih po svojoj odeći i nespretnom držanju u sedlu.

"Ima dosta ždrebenih kobil", primeti Everard. "Izgleda da su povelili što su mogli više konja a sada ih napasaju kad god se zaustave. Konji im se množe usput. Rasa im je dovoljno durašna da sve to izdrži."

"Video sam da i oni što čuvaju brodove gaje konje", reče Sandoval.

"Šta još znaš o ovim Mongolima?"

"Ništa više od tebe. U onoj belešci u Kublajevom arhivu se samo spominje da su četiri broda pod komandom Nojona Toktaja i učenog Li Taj Cunga poslata da istraže ostrva na istoku od Japana."

Everard odsutno klimnu glavom. Nema smisla po stoti put prežvakavati

jedno isto, samo se gubi vreme. Sandoval se nakašlja. "Mislim da ne treba obojica da siđemo dole", reče. "Ti ostani ovde, za slučaj da se neprijateljski ponašaju."

"Prestani da se junačiš!" preseče ga Everard. "Bolje je da odemo zajedno. Mislim da neće doći do gužve. Oni su suviše obazrivi da bi nas napali bez razloga. Zar nisu održali dobre odnose sa Indijancima? A mi smo za njih i veliki znak pitanja. Nego, da gucnemo."

Izvukli su velike čuture i nategli. Viski ih je prodrmao. Zatim su poterali konje niz padinu.

Oštar zvižduk preseče tišinu. Opazili su ih. Everard i Sandoval nastaviše da jašu nesmanjenom brzinom ka čelu mongolske kolone. Dvojica Monogla im se približiše sa one strane, držeći napete lukove.

Everard i Sandoval nosili su sportsku odeću dvadesetog veka: vetrovke i kačkete. Obojica su imali lovačke noževe kao kamuflažu a automatske mauzere i zračne projektore tridesetog veka za odbranu.

Mongoli zauzdaše svoje konje i disciplinovano se zaustaviše. Everard ih je posmatrao dok im se približavao. Pre polaska je dobio jednočasovno elektronsko znanje o jeziku, istoriji, tehnologiji, ponašanju i etici Mongola, Kineza i lokalnih Indijanaca. Ali sada ih je prvi put video.

Nisu izgledali bogzna kako lepo: bili su zdepasti, krivih nogu, retke brade i pljosnatog širokog lica koje je bilo premazano lojem i presijavalo se na suncu. Svi su bili dobro opremljeni čizmama i čakširama, kožnim oklopima i kupastim čeličnim šlemovima sa šiljkom ili perjanicom na vrhu. Bili su naoružani sabljama, noževima, kopljima i samostrelima. Čovek na čelu kolone nosio je barjak od repova jaka, upletenih zlatnim nitima. Ravnodušna lica posmatrala su približavanje dvojice redara patrole.

Vođa se izdvajao od ostalih. Sedeo je u zaprežnim kolima, a otrcani svileni ogrtač mu je visio sa ramena. Bio je krupniji i grubljeg izgleda od ostalih.

Brada mu je bila riđa a nos gotovo pravilan. Odmeravao ih je krvožednim pogledom.

"Budite pozdravljeni", uzviknu kada su mu se dovoljno približili da ga čuju. "Koji vas duh ovamo dovodi?" Loše je govorio jezik lokalnih Indijanaca.

Everard mu odgovori na besprekornom mongolskom: "Pozdrav tebi, Toktaje, Batuov sine. Dolazimo u miru." To je ostavilo utisak. Everard vide kako se Mongoli hvataju za svoje amajlije i rukama prave znake protiv uroka. Ali se čovek koji je jahao sa Toktajeve leve strane brzo pribra: "Pa to su ljudi zapadnih zemalja stigli ovamo. To nismo znali."

Everard ga pogleda. Bio je viši rastom od Mongola, koža mu je bila gotovo bela, a crte lica i šake nežne. Mada je bio obučen kao i ostali, nije nosio oružje. Izgledalo je da ima pedesetak godina. Everard se nakloni u sedlu i pređe na severnokineski: "Ovu beznačajnu osobu vrlo žalosti što mora da protivureči znamenitom Li Taj Cungu, ali mi pripadamo velikom carstvu sa juga."

"Čuli smo priče o tom carstvu", reče Li Taj Cung prikrivajući iznenađenje. "Čak i ovako daleko na severu pronose se priče o toj bogatoj i sjajnoj zemlji. Mi je tražimo da bi smo vašem kanu preneli pozdrave Ka Kana Kulbaja, Tulijeovog sina, unuka Džingisovog, kome cela zemlja leži kraj nogu."

"Mi znamo o Ka Kanu", reče Everard, "a znamo i o kalifu, o papi i drugim manjim vladarima."

Pazio je da ničim otvoreno ne uvredi kitajskog vladara a da ga ipak postavi na njegovo pravo mesto. "O nama se malo zna jer se naš gospodar ne zanima za spoljni svet niti voli da se drugi zanimaju za njega. Dozvoli da ti predstavim svoju nedostojnu osobu: ja sam Everard i nisam ni Rus ni Zapadnjak, a ličim na njih. Pripadam čuvarima granice."

Neka se misle šta to treba da znači.

"Nisi došao sa velikom pratnjom", primeti Toktaj.

"Veća pratnja mi nije potrebna", odvrati mu Everard najblažim tonom.

"Daleko si od kuće", dodade Li.

"Ništa dalje nego što bi vi, poštovana gospodo, bili u kirgijskim močvarama."

Toktaj udari šakom o balčak sablje. Oči su mu bile hladne i oprezne.

"Pridružite nam se", reče. "Budite dobrodošli kao carski izaslanici. Ovdje ćemo se ulogoriti i saslušati poruku vašeg cara."

3.

Sunce je posrebrilo zapadne planinske vrhove prekrivne snegom. U dolini su senke bile sve duže, šuma sve tamnija a nezaklonjene livade sve svetlije. Opštu tišinu remetili su samo talasi obližnje reke, udarci sekire i kopita konja u dubokoj travi. Vazduh je mirisao na dim.

Videlo se da su Mongoli bili uzbuđeni dolaskom stranaca i preuranjenim odmorom. Njihova lica nisu ništa odavala ali bi povremeno bacali poglede na Everarda i Sandovala i mrmljali molitve - uglavnom paganske, ali i budističke, nestonijanske i muslimanske. Međutim, to nije umanjivalo njihovu spretnost pri podizanju logora, postavljanju straža, namirivanju konja i pripremama za večeru. Everardu se činilo da su ćutljiviji nego obično: prema podacima koje mu je obezbedilo elektronsko obrazovanje, Mongoli bi trebalo da budu brbljivi i veseli.

Sedeo je prekrštenih nogu na podu šatora. Pored njega, u krugu, sedeli su Sandoval, Toktaj i Li. Pod je bio zastrt ćilimima a na mangalu se kuvao čaj. Njihov šator bio je jedini u logoru, verovatno se postavljao samo u svećanim trenucima. Toktaj ponudi Everarda kumisom, a ovaj srknu glasno, kako je to običaj nalagao, pa dodade ostalima. U životu je pio i gora pića od ukiseljenog kobiljeg mleka. Ali se nadao da će posle ovog rituala preći na čaj.

Mongolski poglavica poče da govori. Nije umeo da govori ravnomerno kao njegov kineski pomoćnik. U glasu mu se osećao bes što se neko usudio da ne padne ničice pred izaslanikom Ka Kana. Ali reči su mu bile učtive: "Neka nam naši gosti sada prenesu poruku svoga kralja. Prvo nam kažite njegovo ime."

"Njegovo ime ne sme biti izrečeno", odgovori Everard. "O njegovom carstvu čuli ste samo nejasne priče. Njegovu moć možete proceniti po tome što mu je bilo dovoljno da pošalje dva čoveka čak ovamo, i to bez rezervnih konja."

Toktaj se naceri. "Jašete lepe konje, ali sumnjam da bi oni izdržali stepu. Jeste li dugo putovali od kuće?"

"Samo jedan dan, Nojone. Imamo svoje načine..."

Everard stavi ruku u džep i odande izvadi nekoliko umotanih paketića sa poklonima. "Naš gospodar je naredio da kitajskim vođama predamo ove male darove kao znak njegovog poštovanja."

Dok su pokloni bili razmotavani, Sandoval se naže i prošaputa na engleskom: "Posmatraj njihove izraze lica. Izgleda da smo pogrešili."

"Gde?"

"Sjajni celofan impresionira varvare kao što je Toktaj. Ali posmatraj Lija. Njegova civilizacija poznavala je kaligrafiju u vreme kada se evropski zapad uvijao u kože. Njegovo mišljenje o našem ukusu nije baš laskavo."

Everard sleže ramenima: "Tu je u pravu."

Njihov razgovor nije ostao neprimećen. Toktaj im uputi oštar pogled ali se uskoro vrati svome poklonu, baterijskoj lampi. Kada su mu pokazali kako se njome rukuje, radosno je uzviknuo. Redar patrole brzo nauči da prefinjenost ukusa postoji na svakom stepenu tehnologije. Isprva je bio malo uplašen, čak je promrmljao nekoliko magijskih reči, ali se ubrzo setio da se Mongol ne sme plašiti ničega osim groma, svladao se i uskoro se radovao kao dete. Li je

dobio knjigu Porodica čoveka čija je tehnika fotografije trebalo da ga impresionira. On je zahvaljivao i zahvaljivao, ali Everard nije bio siguran da je baš oduševljen.

Za uzvrat, redari patrole dobili su jedan divno izrađen kineski mač i nekoliko vidrinih krzna. Prošlo je dosta vremena dok se razgovor vratio na poslovne stvari. Sandoval je uspeo da druga strana počne sa svojom pričom.

"Kad već toliko znate", poče Toktaj, "sigurno vam je poznato da naš napad na Japan od pre nekoliko godina nije uspeo."

"Takva je bila volja neba", ubaci Li glasom poniznog dvoranina.

"Đavola", zareža Toktaj. "Misliš da kažeš da je takva bila ljudska glupost. Bilo nas je malo, malo smo znali i suviše smo daleko otišli po uzburkanom moru. Ali, ništa za to. Jednoga dana ćemo opet otići tamo."

Everard je vrlo dobro znao da je to istina i da će bura uništiti njihovu flotu i odneti ko zna koliko mladih života. Toktaj nastavi:

"Ka Kan je shvatio da moramo više znati o tim ostrvima. Možda bi trebalo da uspostavimo bazu severno od Hokaida. Pored toga, slušali smo priče o zemljama koje se nalaze dalje na istoku. Ribari koje je vetar tamo naneo videli su kopno; trgovci iz Sibira pričali su nam o nekom moreuzu iza koga se nalazi neka zemlja. Ka Kan je opremio četiri lađe sa kineskom posadom i naredio mi da sa sto mongolskih ratnika otkrijem novu zemlju."

Everard nije bio iznenađen. Kinezi su plovili već stotinama godina u svojim džunkama od kojih su neke primale i hiljadu ljudi. Istina, ovi brodovi nisu bili tako izdržljivi kao što će biti oni građeni pod uticajem Portugalaca, a i njihovi vlasnici nisu mnogo voleli okeane i hladne vode severa. Ipak, bilo je Kineza koji su naučili pomorske veštine od Koreanaca i Tajvanaca. Oni su verovatno poznavali i Kurilska ostrva.

"Plovili smo duž dve grupe ostrva", reče Toktaj. "Ostrva su bila gola, ali smo mogli ponegde da pristanemo, napasemo konje i razgovaramo sa

domorocima. Ovo nam je padalo teško jer je trebalo prevoditi sa jezika na jezik, šest puta. Saznali smo da postoje dva velika kopna, Sibir i još jedno koje se približava Sibiru toliko da se more može preći u čamcu od kože ili prepešačiti preko leda u zimskim mesecima. Konačno smo stigli do nove zemlje. Plovili smo njenom obalom."

Everard je zamislio mapu. Ako se plovi duž Kurila i Aleuta, kopno je uvek blizu. Zahvaljujući svom plitkom gazu, džunke su izbegle nasukavanje i mogle da se usidre čak i u vodama ovih stenovitih ostrva. Struja ih je nosila u luku i Toktaj je ubrzo otkrio Aljasku. Što su išli južnije, obale su bile sve gostoprимljivije i oni su stigli do ušća reke Čijelis. Možda su ih domoroci opomenuli da je ušće Kolumbije opasno i pomogli im da reku pređu na splavovima.

"Ulogorili smo se pred kraj godine", reče Mongol. "Okolna plemena su zaostala ali prijateljski raspoložena. Dali su nam hrane i žene i pomogli nam. Za uzvrat, naši mornari su ih naučili nekim veštinama ribarenja i brodogradnje. Tamo smo proveli zimu, naučili neke od njihovih jezika i slali ekspedicije u unutrašnjost. Svuda smo slušali priče o ogromnim šumama i ravninama prekrivenim krdima divljih goveda. Ono što smo videli samo je potvrdilo te priče: nikada nisam bio u tako bogatoj zemlji." Oči su mu svetlucale. "Ona je vrlo slabo naseljena, a njeni stanovnici ne znaju čak ni za gvožđe."

"Nojone", opomenu ga Li i pokaza glavom na redare. Toktaj zaneme.

Li se okrete Everardu i reče: "Čuli smo i priče o zlatnom carstvu na dalekom jugu. Smatrali smo svojom dužnošću da proverimo te priče, a i da ispitamo teren do toga carstva. Nismo se ni nadali da ćemo imati čast da sretnemo vaše cenjene osobe."

"I mi smo vrlo srećni što nam se čini čast na ovaj način", parirao mu je Everard. A onda se uozbilji: "Gospodar Zlatnog Carstva, čije se ime ne sme

izgovoriti, poslao nas je vama kao prijatelje. On ne bi želeo da se vama nešto desi. Došli smo da vas opomenemo."

"Šta?" ukoči se Toktaj. Ruka mu je poletela prema maču koji je iz učtivosti, bio otpasao. "Šta to treba da znači?"

"Čućeš, Nojone. Mada ova zemlja izgleda prijatno, ona je prokleta. Ispričaj mu, brate."

Sandoval, koji je bio bolji pripovedač, preuze reč. Njegova priča bila je tako sročena da uplaši praznoverne, polucivilizovane Mongole, a da ne izazove podozrenje Kineza. Postojala su, u stvari, dva carstva na jugu, objasni on. Njihovo carstvo je bilo ono južnije; drugo se nalazilo severnije i istočnije. Obe države posedovale su ogromnu moć, koja se mogla objasniti ili kao magija, ili kao razvijena tehnika. Severno carstvo Bad gajz **Bad gajz (Bad guys)**, na američkom engleskom: zli ljudi, 'negativci'; prim. prev. ovu teritoriju smatra svojom i neće dozvoliti nikakvim stranim ekspedicijama da kroz nju prolaze. Izvidnice tog carstva će uskoro otkriti Mongole i uništiće ih munjama. Dobronamerno carstvo sa juga Gud gajz **Gud gajz (Good guys)**, na američkom engleskom: dobri ljudi, 'pozitivci'; prim. prev. nije u stanju da ih zaštititi i zato je poslalo njih dvojicu kao glasnike da opomenu Mongole i savetuju ih da se vrate.

"Zašto nam domoroci ništa nisu pričali o ta dva carstva?" upita lukavi Li.

"Zar svako malo pleme u džunglama Burme zna za Ka Kana?" odvrati Sandoval.

"Ja sam stranac i nisam upućen", reče Li. "Oprosti što ja ne razumem tvoje priče o nesavladivom oružju."

Ovo je najučtiviji način da se nekome kaže da laže, pomisli Everard i reče: "Ja vam mogu to pokazati ako mi Nojon dozvoli da ubijem neku životinju."

Toktaj se zamisli. Po izrazu njegovog lica nije se moglo ništa zaključiti, ali se videlo da ga je oblio znoj. On pljesnu rukama i izdade naređenje stražaru

koji je ušao u šator.

Posle izvesnog vremena pojavi se jedan ratnik sa vešću da su ljudi lasom uhvatili jelena. Toktaj ih izvede napolje i povede ih kroz gomilu ratnika.

Everard napuni mauzer. "Hoćeš li ti da pucaš?" upita Sandovala.

"Ni slučajno."

Mongoli su dovukli jednu košutu. Ona je, sa konopcem od konjske dlake oko vrata, drhtala kraj reke. Zalazeće sunce joj je davalo bronzanu boju.

Everardu se učini da ga molećivo gleda. On dade znak ljudima da se povuku i nanišani. Ubio je košutu prvim metkom, ali je nastavio da puca dok joj nije unakazio leš.

Kada je spustio oružje zavladała je tišina. Prelazio je pogledom preko zdepastih tela na krivim nogama i preko širokih, bezizraznih lica; od njih se širio oštar zadah znoja, konja i dima. Everard se oseti neljudski, onako kako su ga oni u tom trenutku osećali.

"Ovo oružje je najbezopasnije od svih koja se ovde koriste", reče. "Duša iz ovako unakaženog tela je zauvek izgubljena."

On se okrete na peti i krenu. Sandoval pođe za njim. Njihovi konji su bili odvojeni od ostalih, a stvari su im bile u blizini. Oni osedlaše konje i ćutke odjahaše u šumu.

4.

Vatra se rasplamsa od naleta vetra i osvetli obrve, nos, jagodice i svetlucave oči dvojice ljudi u mraku. Kada je nalet prošao ostavio je za sobom samo crvene i plave varnice nad žarom.

Everard se nije kajao. Jedno vreme je petljao oko lule, a kada je uspeo da je napuni i upali, on poče snažno da vuče dimove. Kada je progovorio, glas mu se jedva čuo od hujanja vetra u krošnjama drveća.

Kraj njih su se nalazile njihove vreće za spavanje, njihovi konji i skuter

kojim su došli ovamo. Predeo je bio pust.

"Verovatno se svaki policajac nekada oseća kao kriminalac", poče Everard. "Ti si dosad bio samo posmatrač. Ja se ponekad teško mirim sa zadacima koji nalažu neposrednu akciju."

Sandoval je zamišljeno ćutao. Otkad su završili večeru nije progovorio nijednu reč.

Everard je nervozno odbijao dimove. "Samo mi je ovo trebalo. Kad ispravljáš posledice ekstratemporalnog mešanja, bar imaš osećaj da stvari vraćaš na neki njihov prvobitni kolosek. I nemoj mi reći da reč 'prvobitni' u ovom kontekstu ne znači ništa. Meni ona dođe kao uteha."

"Aha."

"Ali kad nam šefovi, naši dragi danelijanski nadljudi, naredе da menjamo istoriju... Znam da se Toktajeва grupa nikada nije vratila u Kitaj. Zašto se onda ti i ja uopšte mešamo? Nemam ja ništa s tim ako oni nalete na neprijateljski raspoložene Indijance pa ih ovi pobiju. To nije moj problem, kao što ne patim ni zbog sijaset sličnih slučajeva u toj proklesoj klanici koja se naziva istorijom čovečanstva."

"Ali mi ne moramo da ih pobijemo. Treba samo da ih nateramo da se vrate. Možda im je tvoja opomena bila dovoljna."

"Da se vrate? A onda! Verovatno će izginuti na moru. Put kući im neće biti baš prijatan - bura, magla, nepovoljne morske struje, stene. Njihove primitivne lađe su pravljene za plovidbu po rekama, a ne po moru. A mi ih teramo da se otisnu baš u nevreме. Da se nismo mi umešali, oni bi krenuli kasnije, imali bi povoljnije uslove... Zašto mi da preuzmemo svu odgovornost?"

"Možda bi uspeali da stignu do Kitaja", promrmlja Sandoval.

"Šta kažeš?" prenu se Everard.

"Prema onome što je Toktaj rekao, pretpostavljam da on namerava da se

vрати kopnom, a ne morem. On je čuo da je lako preći Beringov moreuz; Aleučani to stalno rade. Bojim se da neće biti dovoljno da ih samo sprečimo da idu dalje."

"Ali mi znamo da se oni nikada nisu vratili!"

"A šta ako se ipak vrate?" Sandoval je povisio glas da bi nadjačao šum vetra. "Šta ako Toktaj nastavi put na jugoistok? Ne vidim šta bi ga u tome sprečilo. Hranu za ljude i konje može da nađe uz put. Nisu daleko ni naselja Pueblo Indijanaca, koji su na višem stupnju neolita i bave se poljoprivredom. Susret sa njima će ga još više ohrabriti. Stići će u Meksiko pre avgusta. A Meksiko je sada još bogatiji nego što je bio - ili će biti - u Kortezevo vreme. Acteci i Tolteci se bore za prevlast, a mnoga druga plemena će jedva dočekati da se protiv njih udruže sa došljacima. Ako si čitao Dijaza, znaš da špansko oružje nije odigralo presudnu ulogu, a Mongoli su bolji vojnici od Španaca... Toktaj ne bi odmah napao. U prvo vreme bi bio vrlo miran, proveo tamo zimu i naučio što više može. Iduće godine bi krenuo na sever, vratio se kući i izvestio Kublaja da jedna od najbogatijih zemalja na svetu, krcata zlatom, jedva čeka da je on pokori."

"A šta je sa ostalim indijanskim narodima? Ja o njima vrlo malo znam", upita ga Everard.

"Novo carstvo Maja je na svom vrhuncu. Ono je tvrd orah, ali tim više primamljiv. Ja mislim da Mongole niko više neće zaustaviti ako se domognu Meksika. Peru je sada na višem stupnju kulture i još neorganizovaniji od onog koji je video Pizaro... A zamisli samo šta bi Mongoli uradili sa tolikom zemljom!"

"Mislim da Mongoli ne bi odmah počeli sa masovnim naseljavanjem; Sibir i Aljaska su suviše velika prostranstva."

"Ljudi su savlađivali i veće prepreke. Ni ja ne mislim da bi svi odmah pohrlili ovamo. Verovatno bi im, kao i Evropljanima, trebalo nekoliko vekova

da počnu sa masovnim naseljavanjem Amerike. Već zamišljam kako oni uspostavljaju lanac radova i plemena duž celog zapadnog dela severne Amerike. Progutali bi Meksiko i Jukatan, ili od njih napravili kanate. Stočari bi se pomerali ka istoku da bi na njihovo mesto mogla da dođu nova plemena. Seti se da će Juanska dinastija biti svrgnuta za manje od jednog veka. To će naterati Mongole da se iseljavaju iz Azije. A sa njima bi ovamo došli i Kinezi da obrađuju zemlju i učestvuju u deobi zlata."

"Ne bih želeo da te uvredim", prekide ga Everard, "ali ti ne bi trebalo da budeš na strani osvajača Amerike."

"Ovi osvajači bi bili drugačiji", odgovori Sandoval. "Što se Acteka tiče, što čovek više zna o njima sve mu se više čini da im je Kortezi učinio uslugu. Drugim plemenima bi jedno vreme bilo teško, ali ne za dugo. Mongoli nisu tako loši. Mi ih gledamo očima njihovih evropskih savremenika i zaboravljamo koliko je mučenja i masakriranja bilo u Evropi toga vremena.

Mongoli, u stvari, mnogo podsećaju na Rimljane: raseljavaju krajeve koji se bune, ali ostavljaju na miru one koji im se pokoravaju, daju im zaštitu i organizuju upravu. Upravo sada Pax Mongolica ujedinjuje veća prostranstva i više naroda nego što je bedno Rimsko carstvo to ikada moglo.

A što se tiče Indijanaca, seti se da su Mongoli stočarski narod. Nikada ne bi došlo do nerešivog konflikta između lovaca i farmera, zbog koga su belci uništili Indijance. Mongoli nemaju rasnih predrasuda. Posle malo borbe, prosečni Navaho, Seminola, Pipeva ili Dakota će se potčinili Mongolima i početi sa njima da sarađuje. A što da ne? Dobiće konje, ovce, tkanine, metalurgiju. Biće brojniji od osvajača i biće ravnopravniji u odnosu na Mongole nego što bi bio u odnosu na bele farmere i industriju mašinske ere. A tu bi bili i Kinezi sa svojom civilizacijom..."

Sandoval prekide. Everard je slušao škripanje i krckanje grana na vetru. Dugo je zurio u noć a onda reče: "Možda. Morali bismo ovde ostati do

prelomnog trenutka jer naš svet nikada ne bi ni postojao."

"Nije toliko divan da bismo za njim večito tugovali", reče Sandoval.

"Zaboravljaš na svoje roditelje; oni se nikada ne bi rodili."

"Proveli su svoj vek u jednoj prljavoj čatrlji. Sećam se oca kako plače jer ne može da nam kupi obuću za zimu. Majka mi je umrla od tuberkuloze."

Everard je sedeo nepomično. Sandoval se prvi prenu, skoči na noge i oporo se nasmeja. "Dosta maštarija. Vreme je za spavanje; ja ću držati prvu stražu."

Everard je pristao, ali je još dugo ležao budan.

5.

Skuter ih je preneo dva dana u budućnost i nevidljiv za golo oko lebdeo visoko nad zemljom. Everard drhteći od hladnoće namesti elektronski teleskop. Čak i kroz teleskop karavan je izgledao kao linija sastavljena od tačkica koje su se pomicale u moru zelenila.

Everard se okrete u sedlu i upita svog druga: "Šta ćemo sada?"

Sandovalovo široko lice nije odavalo nikakva osećanja. "Ako naša demonstracija nije uspela..."

"Vidiš da nije; sada idu mnogo bržim tempom. Zašto?"

"Ne poznajem ih dovoljno da bih znao odgovor. Verovatno smo isprovocirali njihovu hrabrost. Svi su oni vaspitavani kao ratnici, da sakrivaju strah i savlađuju teškoće... šta im je drugo ostalo nego da nastave put. Da su ustuknuli pred našom pretnjom nikada ne bi mogli jedan drugom da pogledaju u oči."

"Mongoli nisu glupi. Njihove dosadašnje pobede nisu izvojevane zahvaljujući samo njihovoj fizičkoj snazi, nego i vojnoj veštini. Toktaj je trebalo da se povuče, izvesti cara o onome što je video i organizuje brojniji pohod."

"To mogu da urade i oni kod brodova", podseti ga Sandoval. "Kad bolje

razmislim, vidim da smo potcenili Toktaja. On je, verovatno, naredio da se brodovi vrate, ukoliko se on ne pojavi do sledeće godine. Kada usput naiđe na nešto Zanimljivo, kao što smo nas dvojica, on može da pošalje poruku čuvarima brodova po nekom Indijancu."

Everard potvrdi glavom. Shvatio je da je na ovaj zadatak krenuo nepripremljen, bez ikakvog plana. Možda je tome doprineo i Sandovalov podsvesni otpor prema nalogu Danelijanaca. "Verovatno im je nešto bilo sumnjivo; Mongoli su uvek bili spretni u psihološkom ratovanju."

"Možda. Ali šta ćemo mi sada da radimo?"

Da pikiramo na njih, otvorimo vatru iz energetskog topa iz četrdeset i prvog veka i završimo posao? Ali to ne dolazi u obzir. Mogu me poslati u izgnanstvo, ali me na tako nešto nikada neće naterati. Moja poslušnost ima granica.

"Priredićemo im jednu vrlo impresivnu predstavu."

"A ako ni to ne uspe."

"Prestani sa tim 'ako'! Na kraju krajeva, za koga ti navijaš?"

"Samo pitam. Mogli bismo da udesimo da ovaj pohod nikada ne krene. Da se vratimo za nekoliko godina u prošlost i ubedimo Kublaj Kana da ne šalje ekspediciju na istok. Onda do svega ovoga neće ni doći."

"Dobro znaš da nam propisi patrole izričito zabranjuju da menjamo istoriju."

"A šta mi drugo sada radimo?"

"Izvršavamo izričito naređenje Glavnog štaba. Možda time treba da se ispravi neka druga greška; otkud ja znam. Ja sam samo jedna prečka na lestvama evolucije. Oni u budućnosti raspoložu mogućnostima uvida u stvari o kojima mi ne sanjamo."

"Slušaj taticu i radi sve što ti on kaže", promrmlja Sandoval.

"Činjenica je da je dvor Kublaj Kana, najmoćnijeg čoveka na zemlji,

važniji od svega što se događa ovde, u Americi. Ti si me uvukao u ovaj posao i sada, ako treba, ja ću, kao viši po činu, izdavati naređenja. Nama je naređeno da ove ljude primoramo da odustanu od daljeg pohoda. Šta će posle biti, to se mene ne tiče. Važno je da se oni ne vrate kući. Mi ne moramo snositi neposrednu odgovornost za njihovu propast. Zar sam ja kriv ako čoveka koga sam pozvao na večeru pregazi auto na putu do moje kuće?"

"Prestani da popuješ i krenimo na posao", prekide ga Sandoval.

Everard poče da spušta skuter. "Vidiš li ono brdo?" pokaza on rukom. "Ono je na Toktajevom putu, ali mislim da će se večeras ulogoriti na nekoliko milja od njega, kraj onog potoka. Odatle se brdo dobro vidi. Na njemu ćemo se nas dvojica utvrditi."

"Hoćeš li da praviš vatromet? To mora da bude nešto naročito jer Kinezi već znaju za barut, a imaju i rakete."

"Znam. Kada sam sakupljao materijal za put, spakovao sam neke vrlo interesantne aparate."

Na vrhu brda bilo je nekoliko borova. Everard spusti skuter između njih i poče da vadi kutije iz prostranog prtljažnika. Sandoval mu je ćutke pomagao. Dresirani konji iziđoše iz svojih amova i počeše da pasu niz padinu.

Posle nekog vremena, Indijanac prekide ćutanje: "Kakve su ti to sprave?"

Everard pljesnu rukom po malom aparatu koji je upravo bio sklopio. "Ovo je deo sistema za upravljanje vremenskim prilikama; može da proizvede najstrašnije munje i gromove."

"To je najveća slabost Mongola." Sandoval odjednom živnu. "Bravo, sada možemo da se opustimo i uživamo u predstavi."

"Dok ja ovde majstorišem, ti pripremi nešto za večeru. Samo bez vatre, da nas dim ne bi izdao... Ah, da, zaboravio sam da ti kažem za projektor fatamorgane. Ako se budeš prurušio tako da te ne poznaju, projektovaću te u veličini od kilometra."

Smrkavalo se i vazduh je postajao sve hladniji. Everard je žvakao sendvič i kroz dogled posmatrao kako mongolska prethodnica bira mesto za logor baš tamo gde im je on odredio. Lovci su donosili svoj dnevni ulov i ložili vatre. Glavnina ekspedicije stigla je u sumrak. Toktaju se stvarno žurilo; koristio je svaki momenat da odmakne što dalje. Kada se pojavije zvezde, Everard je bio spreman da počne.

"Priveži konje da ne podivljaju od straha. Predstava upravo počinje."
Everard čučnu kraj kontrolne table i pritisnu jedno dugme.

Beli plamičci počеше da ližu prema nebu. Zatim je počelo da seva, munje su palacale kao zmijski jezici a planine se tresle od grmljavine. Everard je slao vatrene lopte koje su se vrtele u moru varnica i rasprskavale nad mongolskim logorom. Nebo se usijalo.

Zaglušen i zaslepljen, Everard je projektovao čaršave fluorescentne jonizacije. Ogromni barjaci su se, poput polarne svetlosti, uvijali i preivali u raznim bojama, pišteći pod udarcima gromova.

Sandoval je skinuo gornji deo odeće i namazao se blatom. Everard ga je jedva prepoznao. Projektor ga je snimao i prenosio na horizont u razmeri koja je nadvisivala planine. Obavijen bleštavim oreolom, njegov lik je igrao od jednog horizonta do drugog i urlao glasom koji je nadjačavao grmljavinu. Everard oseti kako ga hvata jeza i u njemu se budi odavno zaboravljeni iskonski užas.

Ako ih ovo ne natera da odustanu...

Pogledao je na sat. Pola sata... još nekoliko minuta pa će prekinuti. Mongoli će sigurno ostati u logoru do zore, da se ne bi izgubili u pomrčini. Posle pauze od nekoliko sati zadaće im poslednji udarac, grom će pogoditi neko drvo usred njihovog logora... Everard dade znak Sandovalu da prekine igru.

Kada je buka utihnula, Everard mu se obrati sa "Bravo, Džek!"

"Ovako nisam igrao već godinama", promrmlja Sandoval. "U našem rezervatu ovu obrednu igru niko nije uzimao za ozbiljno", nastavi on posle nekoliko trenutaka. "Stariji ljudi su nas kao dečake učili da je igramo da bi nas nešto podsećalo da još postojimo kao narod. Ali mi smo je uglavnom igrali da bismo dobili koji novčić od turista."

Zaćutao je. Everard je nešto čačkao oko projektora. Posle izvesnog vremena, Sandoval nastavi: "Noćas sam znao zašto igram. Noćasnja igra mi je mnogo značila. Nikada se ranije nisam ovako osećao."

Everard je ćutao.

Začu se njištanje jednog od njihovih konja. Everard se uspravi i zagleda u noć: "Jesi li čuo nešto?"

Odjednom, ih obasja snop svetlosti baterijske lampe.

Za trenutak su bili zaslepljeni a onda Everard skoči i maši se za pištolj ošamućivać. Od jednog drveta se odvoji senka čoveka, potrča ka njemu i udari ga u rebra. On odskoči. U ruci mu se nađepištolj koji je ispuštao snip. Pucao je nasumce.

Baterijska lampa se ponovo upali. Everard ugleda Sandovala. Navaho nije ponovo upotrebio pištolj. Nenaoružan, sagnuo se ne bi li izbegao zamah sabljom. Vojnik sa sabljom potrča za njim. Sandoval pređe na džudo koji su upražnjavale patrolđije. Kleče na jedno koleno da bi izbegao udarac sabljom i, ustajući, udari napadača u adamovu jabučicu. Ovaj se zanese i Sandoval mu ote mač. U sledećem trenutku je već odbijao udarce drugog napadača, koji mu se privukao s leđa.

U opštoj gužvi čule su se oštre Toktajeve komande. Everard se povuče unazad. Upravo je jednog napadača oborio zrakom svoga pištolja. Od skutera ga je odvajala grupa Mongola. On pokuša da ih obiđe ali mu se laso obavi oko vrata i obori ga na zemlju. Dok je padao, video je kako nekoliko Mongola udara Sandovala kopljima po glavi. A onda je morao da se brani od četvorice

napadača koji su skočili na njega. Dvaput je uspeo da stane na noge, ali je u međuvremenu izgubio pištolj. Opet su ga oborili i udarali pesnicama, čizmama i drškama noža. Još je bio pri svesti, ali se više nije branio.

6.

U logor su stigli pre zore. Pri prvim zracima sunca Toktajeve kolona je već vijugala između šumaraka rasutih po prostranoj dolini. Predeo je prelazio u ravnicu i pustaru. Planine su ostale iza njih, a na bledom nebu se videlo sve manje snežnih vrhova.

Durašni mongolski konjići kaskali su uz topot kopita i zveckanje opreme. Everard se obazre: kolona je izgledala kao kompaktna masa iz koje su ritmičko iskakala koplja sa zastavicama i šlemovima sa perjanicama. Niko nije govorio.

U glavi mu se mutilo. Ruke su mu bile slobodne ali su mu noge bile vezane za uzengije. Skinuli su mu svu odeću iz straha da u njoj ne krije neko tajno oružje. Odeća koju su mu u zamenu dali bila je smešno mala: kaput su morali da rasparaju po šavovima da bi mu ga nekako navukli.

Projektor i skuter su ostali na brdu; Toktaj nije hteo da rizikuje sa tim mračnim silama. Imao je muke dok je naterao svoje ratnike da sa sobom povedu te čudne konje koji su sada, osedlani i bez jahača, kaskali među mongolskim rezervnim konjićima.

Začu se žuran topot kopita. Jedan od Everardovih čuvara pomače konja u stranu da bi omogućio Li Taj Cungu da priđe zarobljeniku.

Everard mu uputi tup pogled.

"Bojim se da se tvoj prijatelj neće više probuditi", obrati mu se Li na kineskom. "Upravo sam ga namestio da udobnije leži."

Udobnije, u improvizovanoj nosiljci, razapetoj između dva konja... Leži u

nesvesti od udaraca kopljima u glavu prošle noći. Lekari patrole bi ga brzo izlečili, ali je najbliža ispostava patrole u Kambaluku, a Toktaj me ni slučajno ne bi pustio da se vratim do skutera i radiom pozovem pomoć. Sandoval će umreti šest vekova pre svoga rođenja.

Everard se zagleda u hladnokrvne smeđe oči koje su ga zainteresovano posmatrale. Nije vredelo diskutovati: i najlogičniji argumenti dvadesetog veka bi ovde zvučali besmisleno. Ali vredelo je pokušati. "Zar ne možeš bar da pomogneš Toktaju da shvati kakav će gnev navući i na sebe i na svoje ljude ako moj drug umre?"

Li provuče prste kroz svoju račvastu bradu. "Jasno je da tvoj narod poseduje veštine koje su nama nepoznate", reče. "Ali to ništa ne znači. Ovi varvari - on baci brz pogled na Everardove čuvare koji očigledno, nisu razumeli kineski - zauzeli su mnoge kraljevine koje su od njih bile superiornije u svemu sem u borbenoj veštini. Nama je sada jasno da si ti zaobišao istinu, kada si pričao o neprijateljskom carstvu koje nas odvaja od vašeg. Zašto nas vaš car plaši lažima, ako nema razloga da od nas strepi?"

Everard mu pažljivo odgovori: "Naš slavni car ne voli krvoproliće. Ali ako ga vi primorate da vas napadne..."

"Nemoj tako." Li odmahnu rukom kao da tera neku mušicu. "Toktaju možeš pričati što god hoćeš, ja se neću mešati. Meni ne bi bilo krivo kada bismo se sad vratili natrag; ja sam krenuo samo zato što je to sam Kan zahtevao. Ali kada razgovaramo u četiri oka, nemojmo vređati jedan drugog praznim pričama. Zar ti nije jasno da ove ljude ne možeš ničim zaustaviti. Oni preziru smrt; čak ni najdugotrajnije mučenje ih ne plaši, jer će i njemu jednom doći kraj; ljudi koji su spremni da pregrizu sopstveni jezik i umru, ne boje se ni najstrašnijeg sakaćenja. Povratak u ovom momentu značio bi za Toktaju večitu sramotu; s druge strane, nastavak puta može da mu donese večitu slavu

i ogromno bogatstvo."

Everard uzdahnu. Njihovo zarobljavanje značilo je prekretnicu. Za vreme njegovih gromova, Mongoli su bili spremni da se u paničnom strahu vrate natrag. Mnogi su puzili i kukali, a sada su zbog toga još agresivniji. Toktaj je napao isto toliko iz straha, koliko i iz prkosa; sa njima se usudila da pođe samo nekolicima njegovih ljudi. Li, koji je bio učeni skeptik, upoznat sa mađioničarskim trikovima i tehnikom vatrometa, ohrabrio je Toktaju da napadne pre nego što gromovi počnu da udaraju po njihovom logoru.

Pogrešno smo ih ocenili. Trebalo je da sa sobom vodimo stručnjaka za ovaj period koji bi imao sluha za nijanse njihove kulture. Mislili smo da nam je dovoljno što znamo nekoliko činjenica. Šta sad? Patrola će poslati poteru za nama, ali će ona stići prekasno da pomogne Sandovalu. Verovatno ni ja više neću biti živ. Ovi su još nervozni i iskoristiće prvi povod da me ubiju.

Čak i ako preživi (što je bilo neverovatno) i patrola ga izvuče, kako će svojim drugovima pogledati u oči? Slobodni redar koji uživa sve privilegije svoga položaja, treba da je sposoban da se snađe i bez pomoći sa strane. On ne sme da dopusti da ginu ljudi koji su preko potrebni patroli.

"Zato te molim da više ne pokušavaš sa prevarama."

"Molim?" Everard se prenu iz razmišljanja.

"Ti znaš da su nas urođenički vodiči napustili. Ti ćeš preuzeti njihovu ulogu. Uskoro ćemo naići na druga plemena, sporazumeti se sa njima..."

Everard potvrdno klimnu glavom. Nije ga čudilo što su se Mongoli lako sporazumevali sa domorocima na raznim jezicima. Nekoliko sati im je bilo dovoljno da nauče najosnovnije reči i gestikulaciju, a kasnije su učili jezik od najmljenog vodiča.

"...i angažovati vodiča za svaku etapu putovanja", nastavi Li. "Ako nam

daš pogrešna uputstva, ubrzo ćemo za to saznati. A ako nam budeš verno služio, bićeš nagrađen. Možeš čak i da postaneš neko na provincijskom dvoru posle naše konačne pobede."

Everard je sedeo nepomično. Lijeve reči su mu odzvanjale u ušima.

On do sada nije ni sumnjao da će patrola poslati pomoć. Nešto mora sprečiti Toktaja. Ali da li je to sigurno? Zašto su ih uopšte poslali da intervenišu, ako nije bilo nikakve sumnje, nikakvog paradoksa, koji njegova logika dvadesetog veka nije mogla da shvati, nikakvog poremećaja u kontinuumu koji se desio baš u ovo vreme?

Možda će mongolski pohod ipak uspeti! Možda je budućnost, o kojoj se Sandoval nije usuđivao ni da sanja, stvarno bila u američkom kanatu.

U sistemu prostora i vremena dolazi do poremećaja i diskontinuiteta. Istorija se može vratiti i prekinuti u određenom momentu. Može doći do razvoja koji ničim nije bio prouzrokovan. Tako, na primer, može se desiti da Mans Everard ostane napušten u prošlosti, gde je došao iz budućnosti koje nikada nije bilo, po nalogu patrola koja nikada nije postojala.

7.

Pred zalazak sunca nemilosrdni tempo doveo je ekspediciju u pustaru. Brežuljci su bili strmi i smeđe boje; pod kopitama konja dizali su se oblaci prašine; srebrnasto zeleno žbunje bilo je jedino rastinje.

Everard pomože da Sandovala polože na zemlju. Indijančeve oči su bile sklopljene a lice upalo; imao je groznicu, trzao se i buncao. Everard ništa drugo za njega nije mogao da učini sem da mu nacedi nekoliko kapi vode na ispucale usne.

Mongolski logor je ovoga puta bio veseliji. Pobedili su dva moćna čarobnjaka, a posle toga ih niko nije napao. Svoje dužnosti su obavljali uz mnogo priče, a posle skromne večere navalili su na kumis.

Everard je ostao kraj Sandovala, u sredini logora. Čuvala su ga dva stražara; sedeli su ćutke nekoliko metara od njega. S vremena na vreme, jedan od njih bi ustao da baci drva na vatru. Uskoro je logor utihnuo; umorni ljudi su polegali a stražari na konjima su pospano patrolirali oko logora. Vatre su dogorevale, dok su se zvezde palile iznad logora; iz daljine se čulo zavijanje kojota. Zahladnelo je. Everard prebaci još jedan pokrivač preko Sandovala a i sam se uvi u svoj ogrtač. Kada bi mu bar vratili njegovu lulu!

Začu se šum nečijih koraka. Everardovi čuvari podigoše lukove. U krug koji je osvetljavala vatra uđe Toktaj. Čuvari mu se pokloniše i povukoše u senku.

Toktaj se zaustavi nad Everardom. Neko vreme je zurio u pravcu Sandovala. "Bojim se da tvoj prijatelj neće živeti do sledećeg zalaska sunca", reče tihim glasom.

Everard nešto progundā sebi u bradu.

"Imaš li neki lek koji mu može pomoći?" upita Toktaj. "U tvojim bisagama ima nekih čudnih stvari."

"To su lekovi protiv infekcije i bolova", odgovori Everard mehanički. "Razbijenu lubanju bi mogao da izleči samo iskusan lekar."

Toktaj sede i prinese šake vatri. "Žao mi je, ali lekara nismo paveli sa sobom."

"Mogao bi da nas pustiš", reče Everard bez nade u glasu.

"Moje vozilo, koje je ostalo u jučerašnjem logoru bi nas odvelo do najbližeg lekara."

"Dobro znaš da je to nemoguće", nasmeja se Toktaj. U glasu mu se više nije osećalo sažaljenje za samrtnika. "Za ovo ste sami krivi."

To Everard nije mogao da porekne.

"Ja nisam zlopamtilo", nastavi Toktaj. "Spreman da ti ponudim prijateljstvo. Da nije tako, mogao sam da te stavim na muke i iz tebe iščupam

istinu."

Everard planu: "Pa, mogao bi da pokušaš."

"Verovatno bih uspeo. Sa ljudima koji nose lek protiv bola to ne bi bilo teško." Toktaj se cerio. "Ipak, možeš mi poslužiti kao talac, a i za druge stvari. Možda ti i ne pripadaš tom bogatom južnom carstvu. Pre bih rekao da si ti neki avanturista koji je začarao cara te zemlje pa se sada boji da mu se neko ne umeša u posao." Toktaj pljunu u vatru. "Postoje mnoge priče o tome, a u njima uvek neki junak pobeđuje zlog čarobnjaka. Zašto ja ne bih bio taj junak?"

Everard uzdahnu. "Doći će vreme kada ćeš shvatiti zašto." Ali ni sam više nije bio u to siguran.

Toktaj ga potapša po leđima. "Pričaj mi o tome. Pa, između nas nema krvnog neprijateljstva. Budimo prijatelji!"

Everard pokaza palcem u pravcu Sandovala.

"I meni ga je žao", reče Toktaj, "ali on se suprotstavio izaslaniku Ka Kana. Nego, hajde da nešto popijemo. Poslaću nekog po mešinu."

Everard napravi kiselo lice. "Time me sigurno nećeš pridobiti."

"Zašto, ne dopada ti se naš kumis? Ali ja nemam drugog pića; vino smo odavno popili."

"Mogao bi da mi daš našeg viskija."

"Šta je to?"

"Ono naše piće. Nosili smo ga u bisagama."

Toktaj je oklevao. "U redu", reče napokon. "Idemo da ga donesemo."

Oba čuvara su pošla sa njima.

Kad su stigli do gomile opreme, kod koje je takođe bilo stražara, jedan od čuvara izvadi ugarak iz vatre da osvetli Everardu. Everardovi mišići su bili napeti. On čučnu i laganim pokretima počeo da pretura po bisagama. Kada je našao obe čuture sa viskijem, on se vratio na svoje mesto kraj vatre.

Toktaj sede preko puta. Posmatrao je Everarda kako sipa piće u poklopac čuture i jednim gutljajem ga ispija. "Čudno miriše", primeti on.

"Probaj." Everard mu pruži čuturu.

Ovo je bio gest usamljenog čoveka. Toktaj nije bio loš u duši, a kada sediš kraj umirućeg druga, pio bi i sa crnim đavolom samo da ne misliš na svoju muku. Mongol oprezno omirisa grlić čuture. Pogleda u Everarda, a zatim prinese piće ustima.

"Uuuuuuh!"

Everard priskoči da podigne sa zemlje čuturu pre nego što sve piće iscuri. Jedan od čuvara podiže luk a drugi ga ščepa za rame i izvuče mač. "To nije otrov!" povika Everard žurno. "Samo je prejako za njega. Gledajte kako ja pijem!"

Toktaj mahnu stražarima rukom da se povuku. Oči su mu suzile. "Od čega je to?" upita kašljući. "Od zmajeve krvi?"

"Ne, nego od ječma." Ovo nije bio momenat za objašnjavanje principa destilacije. Everard povuče još jedan gutljaj. "Drži se ti ovog kobiljeg mleka."

Toktaj coknu jezikom. "Ovo me je dobro zagrejalo; kao biber." On ispruži ruku u pravcu čuture: "Daj mi još!"

Everard se nije micao.

"Šta čekaš!" zareža Toktaj.

Everard zavrte glavom. "Rekao sam ti da je to suviše jako za Mongole."

"Šta kažeš? Slušaj ti, na bućkalu hvatani Turčine..."

"Evo ti, ali na tvoju odgovornost. Na vreme te opominjem, pred svedocima, da će ti od ovoga sutra biti muka."

Toktaj povuče nekoliko dobrih gutljaja, podrignu i vrati mu čuturu.

"Gluposti! Malo pre nisam bio pripremljen. Ispij!"

Everard je pio polako. Toktaj izgubi strpljenje. "Požuri! Ili, bolje, daj mi drugu bocu!"

"U redu, ti si gazda. Ali nemoj da pokušaš da se sa mnom takmičiš. Nisi ti za to."

"Kako to misliš? Pa ja sam u piću dvadesetoricu oborio na pod u Karakorumu. I to nisu bili nikakvi svileni Kinezi, već sve sami Mongoli." Toktaj opet prinese čuturu ustima.

Everard je srkutao svoj viski. Da je i brže pio ne bi ga ni osetio jer je bio suviše napet. Ovo je bila prilika za bekstvo.

"Evo vam, hladna je noć", reče i pruži čuturu najbližem čuvaru. "Povucite svaki po gutljaj da se zagrejete."

Toktaj ga pogleda sa negodovanjem. "Ovo piće je suviše dobro za..." Nije dovršio. Iako je mongolsko carstvo bilo zasnovao na krutom apsolutizmu, Kublajevi oficiri morali su sve da dele sa svojim vojnicima.

Dobacivši uvređen pogled Toktaju, stražar zgrabi čuturu, prinese je usnama i zabaci glavu. "Samo polako, to je žestoko piće", podseti ga Everard.

"Za mene nije jako." Toktaj sasu još pića u sebe. "Vidiš da sam potpuno trezan. Kod Mongola je problem u tome što su suviše otporni i nikada ne mogu da se napiju."

"Prestani da se hvališ", prekide ga Everard. Prvi čuvar ovlaži jezik i dodade čuturu drugom.

Toktaj nazdravi. "Oho-ho, baš prija. A sada, na spavanje; vrati mu njegovo piće."

Everardu se steže u grlu. "Hvala, meni se još pije. Dobro je da si shvatio da je to piće suviše jako za vas."

"Misliš!" Toktaj mu dobaci besan pogled. "Za Mongole nijedno piće nije suviše jako. "On opet otpi. Prvi čuvar prihvati čuturu i povuče dobar gutljaj.

Everardu stade dah. Možda će uspeti!

Toktaj je bio naviknut na pijančenje. Verovatno su i on i njegovi zemljaci mogli da popiju povećće količine kumisa, vina, piva, medovine, kvasa i drugih

vrenja toga vremena. Znali su kada je dosta i mogli uspravno da odu do kreveta. Ali nijedno vrenje ne može imati više od 24 procenta alkohola, a većina pića trinaestog veka nije imala više od 5.

Viski je bio nešto drugo. Teško onom ko pokuša da ga pije kao pivo. Ubrzo će izgubiti kontrolu, a zatim i svest.

Everard pruži ruku za čuturicu koju je i dalje naginjao jedan od čuvara. "Daj to ovamo", reče, "sve ćeš mi popiti."

Mongol se naceri, povuče još jedan gutljaj i dodade piće svome drugu. Everard se diže, i nespretno pokuša da se dokopa čuturice. Stražar ga gurnu i on sede natrag na zemlju. Mongoli zaurlaše od smeha i nazdraviše jedan drugom.

Everard prvi primeti da se Toktaj presamitio i pao na zemlju. Plamen osvetli njegov blesav izraz lica. Everard se pripremi za skok.

Uskoro se i jedan od stražara uhvati za stomak i poče da povraća. Drugi nespretno pokuša da izvuce mač. "Otrovao si nas!"

Everard se diže, preskoči vatru i pritrča onesvešćenom Toktaju. Stražar pokuša da ga uhvati, saplete se i poče da viče. Everard izvuce Toktajevo sablju iz korica. Stražar mu je prilazio. Everard nije hteo da ga ubije. Zato mu se približi, izbi mu sablju iz ruke i udari ga pesnicom u stomak. Mongol pade na kolena.

Everard skoči u senku. Ljudi su se budili i dozivali. Jedan od stražara koji su jahali oko logora priđe da vidi šta se događa. Neko upali baklju na već dogoreloj vatri i osvetli logor. Everard se pritaji.

Kraj njega protrča jedan Mongol, ne videvši ga. Puzao je prema neosvetljenom delu logora. Po iznenadnoj seriji psovki i povika znao je da su našli Nojona.

Everard se uspravi i poče da beži.

Konji su, kao i obično, bili sapeti i pušteni da pasu. Everard vide kako mu se jedan od stražara približava u galopu. Kada je bio dovoljno blizu, stražar

upita: "Šta se dešava?"

"Napadaju logor", odvrati brzo Everard. Mongol zauzda konja.

Pre no što ga je Mongol prepoznao, Everard uhvati njegovog konja za uzdu. Mongol opsova i izvuče sablju. Everard, koji mu se nalazio sa leve strane, lako odbi napad i jednim udarcem obori jahača. Ovaj pokuša da se digne, vičući. Everard se već peo u sedlo. Mongol je hramao ka njemu. Everard udari konja pljoštalice po sapima.

Uskoro je bio pokraj rezervnih konja. Odmota laso sa sedla i uhvati jednog od njih. Nagnuvši se iz sedla, on jednim udarcem preseče konopac kojim je konj bio sapet i povuče ga za sobom. Galopirali su prema severu.

Everard se obazre. Još ga niko nije pratio. Trebaće im vremena da se organizuju.

Iznad njega nešto sevnu. Iza njega zašišta vazduh. On oseti neku čudnu hladnoću, ali uspori galop. Više nije trebalo žuriti. To je sigurno bio Mans Everard...

...koji je bio uspeo da se dočepa skutera i sada se vratio, prostorno na jug a vremenski unazad do ovog trenutka.

Baš lepo, pomisli Everard. A šta je sa pravilima patrola koja zabranjuje da čovek sam sebi pomaže na ovaj način? Šta je sa opasnošću od zatvaranja uzročne petlje i od prepletanja prošlosti sa budućnošću?

Ali u ovom slučaju me neće kazniti, jer sam pomogao Džonu Sandovalu, a ne sebi. Što se mene tiče, ja sam se već izvukao. Planine dovoljno poznajem da mogu da zavaram trag.

Uostalom, ovaj zadatak i nije ništa drugo do vraćanje iz budućnosti da bismo stvorili svoju prošlost. Da nisamo intervenisali Mongoli bi zauzeli Ameriku i nas nikada ne bi bilo.

Nebo je bilo ogromno i potpuno crno; retko se moglo videti toliko zvezda. Veliki medved je bleštao nad drevnom zemljom; u tišini se čuo samo topot

kopita. Everard se nikada nije osećao tako usamljenim.

"A šta ću ja ovde?" upita on glasno.

Čim je postavio pitanje setio se odgovora, opustio se i prepustio ritmu koji su davali konji. Jedva je čekao da se sve to završi. Ono što je trebalo da učini i nije bilo tako strašno.

Toktaj i Li Taj Cung se nikada nisu vratili u Kitaj. Ali ne zato što su poginuli na moru ili u šumama, već zato što je jedan čarobnjak sišao sa neba, pobio im munjama konje i upalio brodove na ušću reke. Nijedan kineski mornar se nije usudio da se uputi na more u čamcu koji se mogao napraviti u Americi a nijedan Mongol nije verovao da je moguće stići u domovinu peške. Članovi ekspedicije su ostali, poženili se Indijankama i proživeli svoj vek u Americi.

Everarda nije grizla savest što je poremetio Toktajeve osvajačke ambicije. Bolelo ga je saznanje o patroli koja mu je bila i porodica i narod i razlog postojanja. Nadljudi daleke budućnosti nisu bili baš veliki idealisti. Nisu oni samo čuvali neku bogom danu istoriju koja je dovela do njih. Ponekad bi i oni umešali svoje prste da stvore sopstvenu prošlost... 'Prvobitno stanje stvari' ne znači ništa. Kad posmatraš izrovani put kojim se kreće čovečanstvo i pomisliš da bi on mestimično mogao biti i ravniji, seti se da bi on na drugim mestima mogao biti i džombastiji.

"Prljava je ovo igra", reče Everard, "ali ona ima i svoja pravila." Glas mu je toliko odzvanjao da on začuta, potapša konja i nastavi put ka severu.

DELEND A EST

1.

Evropa je pre dvadeset hiljada godina bila odlično mesto za lov, a ni u jednom periodu uslovi za zimske sportove nisu bili bolji nego tada. Zato je patrola imala planinsku kuću u pleistocenskim Pirinejima, u kojoj su svoj

zimski raspust provodili njeni viši službenici.

Mans Everard je stajao na zastakljenoj verandi i preko ledeno plavih prostranstava posmatrao severne obronke koji su se spuštali prema šumama, močvarama i tundri. Bio je obučen u široke zelene pantalone i kratak kaput od izolanta iz dvadeset trećeg veka i čizme napravljene po meri u Kanadi devetnaestog veka; pušio je smrdljivu lulu naodredivog porekla. Izgledao je nervozan. Nije obraćao pažnju na galamu koju su pravili stražari patrola pijujući, pričajući i svirajući klavir.

Preko snegom pokrivenog dvorišta išao je jedan hromanjonski vodič; bio je visok i lep, a nosio je odeću sličnu eskimskoj. Lice mu je bilo namazano bojom a za pojasom mu je visio čelični nož, koji je verovatno, bio plata za njegov posao. U ovako davnoj prošlosti, patrola nije morala da obraća mnogo pažnje na okolinu jer nije bilo opasnosti od poremećaja: metal će izgristi rđa a stranci će biti zaboravljeni kroz nekoliko vekova. Najveću glavobolju zadavale su žene iz slobodnijih perioda istorije, koje su jurile za domorodačkim lovcima.

Pit van Saravak (Veneranac holandsko-indonežanskog porekla iz ranog dvadeset četvrtog veka nove ere), vitak mladić koji je bio jaka konkurencija vodičima, prišao je Everardu. Neko vreme su ćutali. I van Saravak je bio slobodan redar, spreman da interveniše u svakom miljeu, a sa Amerikancem je već nekoliko puta sarađivao. Na ovo zimovanje su došli zajedno.

Van Saravak progovori prvi, na temporalnom: "Čujem da su videli nekoliko mamuta u blizini Tuluze." Bila je to moć navike, jer taj grad neće biti sagrađen još za mnogo godina.

"Već sam ustrelio jednog", odgovori Everard mrzovoljno. "A bio sam i na skijanju i na planinarenju i gledao domorodačke igre."

Van Saravak klimnu glavom, izvadi cigaretu i povuče nekoliko dimova. Uvlačenje dima je još više isticalo kosti njeovog mršavog lica. "Meni je ovde

lepo, ali ovo može i da dosadi posle nekog vremena."

Imali su još dve nedelje odmora. Teorijski redari patrole su imali neograničeno odsustvo jer su uvek mogli da se vrate u trenutak kada su ga započeli; u stvari, bili su dužni da na poslu provedu jedan određeni deo svog životnog veka. Niko im nije govorio kada će umreti, a oni su bili dovoljno pametni da ne istražuju. Budući da se vreme može menjati, tako nešto bi bilo teško utvrditi. Pored toga, jedna od beneficija stražara patrole bila je i danielijanska terapija za produženje životnog veka.

Van Saravak nastavi: "Baš bi mi sad prijala bleštava svetla, muzika, ženske koje nikad nisu čule za putovanje kroz vreme..."

"Idemo, onda", prekide ga Everard.

"U Avgustov Rim?" upita Van Saravak zainteresovano.

"Nikada tamo nisam bio. Mogao bih za čas da dobijem hipno-znanje jezika i običaja."

Everard zavrte glavom. "Preteruju kad ga toliko hvale. Ako nećeš da ideš u daleku budućnost, najdivnija dekadencija je baš u mom miljeu. Na primer, Njujork, ako imaš društva, a ja znam koga da pozovem."

Van Saravak mljacnu ustima. "I ja znam nekoliko odličnih mesta u svom sektoru", reče, "ali nijedno društvo koje se tek naselilo nema vremena za veliki provod. Zato ćemo u Njujork. U koju godinu?"

"Najbolje u 1960. Bio sam tamo baš pre nego što ću poći na odmor."

Oni se zaverenički nasmejaše i odoše da se pakuju. Everard je ovako nešto već bio predvideo i za svoga prijatelja poneo odelo iz sredine dvadesetog veka.

Dok je trpao odelo i pribor za brijanje u svoj koferčić, Amerikanac je razmišljao hoće li moći da održi tempo sa Van Saravakom. Nikada nije bio veliki pijanac i ženskaroš. Njemu je više odgovarala zanimljiva knjiga, časkanje sa prijateljima i krigla piva. Ali i najveći trezvenjak mora ponekad

da pusti srcu na volju.

A slobodnom redaru patrola, kome je stalni posao u Preduzeću za tehničke studije bio samo paravan za lutanja i ratovanja kroz istoriju, kome je bilo poznato da istoriju prerađuju ljudi, jer ni Danelijanci nisu bili bogovi, kome je stalno bilo na umu da neka promena prošlosti može izbrisati postojanje sveta koji je on poznao... Everardovo ogrubelo lice se zgrči. On prođe šakom kroz svoju gustu smeđu kosu pokretom koji kao da je otklanjao takve misli. Jezik i logika su bili nemoćni pred ovim paradoksom. U tim trenucima je najbolje da se čovek opusti.

On podiže kofer i izađe sa Van Saravakom.

Njihov mali antigravitacioni skuter ih je čekao u garaži. Kad ga čovek pogleda, ne bi verovao da se njegove komande mogu podesiti na bilo koje mesto na Zemlji ili bilo koje vreme.

Aupres de ma blonde
Qu'il fait bon, fait bon, fait bon,
Aupres de ma blonde
Qu'il fait bon dormir!

Van Saravak je pevao glasno a dah mu se maglio na ledenom vazduhu. Ovu pesmicu je naučio jednom dok je pratio vojsku Luja XIV. Everard se nasmeja. "Tiše, momče!"

"Zašto", pevušio je mladić, "divan je kontinuum, a kosmos je veseo i sjajan. Kreći već jednom."

Everard nije bio ubeđen u te divote; video je mnogo ljudskog stradanja u svim periodima. Vremenom čovek otvrdne, ali kada te neki bolestan seljak pogleda otupelim pogledom, ili vrisne vojnik proboden kopljem, ili grad eksplodira u radioaktivnom plamenu, nešto u tebi zaplače. Imao je

razumevanja za fanatike koji su pokušavali da menjaju tok događaja. Na žalost, njihov uticaj nije mogao ništa da promeni na bolje...

On podesi komande na skladište Preduzeća za tehničke studije, koje je bilo najpogodnije mesto za njihovo materijalizovanje u Njujorku. Odatle će otići u njegov stan gde će zabava moći da počne.

"Nadam se da si se oprostio od dama koje ostavljaš ovde?" upita Everard.

"Na najnežniji mogući način. Kreći već jednom, spor si kao melasa na Plutonu. Ako nisi znao, ovo vozilo može da se kreće i bez vesala."

Everard slaže ramenima i pritisnu dugme. U trenu nestade garaže.

2.

Bili su skamenjeni od zaprepašćenja.

Polako su postajali svesni svih detalja okoline. Materijalizovali su se nekoliko centimetara od zemlje (skuter je bio tako konstruisan da se nikada ne materijalizuje usred nekog tvrdog predmeta) a pošto se ovome nisu nadali, udarili su u ivicu pločnika. Nalazili su se na nekakvom trgu. U blizini je bio vodoskok sa ornamentima od isprepletenih puzavica rezbarenih u kamenu. Od trga je nekoliko ulica vodilo između četvrtastih šestospratnica od cigle i betona, koje su bile drečeći obojene i pretrpane ukrasima. Automobili nezgrapnog oblika i nepoznatih marki probijali su se kroz gužvu pešaka.

Everard pogleda na brojčanik. Skuter ih je doveo u Minhen, 23. oktobra 1960, u 11.30 ujutru, a prostorne koordinate su pokazivale da se nalaze u skladištu. Ali oko njih je duvao hladan vetar koji je donosio prašinu i gar i miris uglja i...

Van Saravak izvadi svoj sonični pištolj. Ljudi su se u širokom krugu tiskali ne usuđujući se da im priđu. Vikali su na nekom nerazumljivom jeziku. Činilo se da su neka mešavina rasa: bilo je visokih, riđih ljudi sa okruglim glavama, mnogo američkih Indijanaca i mešanaca u svim kombinacijama. Muškarci su

nosili široke bluže svežih boja, škotske suknjice, kape slične škotskim beretama, dokolenice i teške cipele. Kosa im je bila duga a mnogi su imali duge opuštene brkove. Žene su nosile haljine do zemlje a pletenice su izvirivale iz kapuljača prišivenih na ogrtače. I žene i muškarci bili su okićeni teškim narukvicama i lancima oko vrata.

"Šta se desilo?" prošaputa Veneranac. "Gde smo to došli?"

Everard je ukočeno sedeo. Prevrtao je u sećanju sve periode u kojima je bio ili o kojima je čitao. Industrijska kultura? Ovo su bili automobili na paru, ali šta će im špicasti pramci ukrašeni figurama. Troše ugalj! Možda je postnuklearna izgradnja? Ali onda se nisu nosile škotske suknjice a jezik je bio engleski...

Ništa se nije uklapalo. Ovakvog miljea nikada nije bilo.

"Bežimo odavde!"

Stavio je ruke na komande ali na njih skoči neki krupan čovek. Skuter se prevrte i na njih skočiše i ostali. Oni su se branili i rukama i nogama. Van Saravak počeo da puca i obori jednog čoveka; onda ih prikovaše za pločnik.

Everard vide kako neki ljudi u oklopu i sa šlemovima krče palicama put kroz gomilu. Izvukoše ih iz rulje i natakohše im lisice na ruke. Posle kratkog pretresa odvukoše ih do nekog velikog zatvorenog vozila. 'Marica' je izgledala isto u svim vremenima.

Došli su k sebi tek u nekoj vlažnoj i hladnoj ćeliji sa gvozdenim rešetkastim vratima.

Veneranac je sedeo na klupi i psovao zaronivši lice u šake.

Everard je gledao kroz vrata. Video se betonirani hodnik i ćelije preko puta.

"Šta je ovo?" Van Saravak zadrhta.

"Ne znam", odgovori Everard polako. "Nije mi jasno. Mašina ne može da pogreši."

"Ovakvo mesto nikada nije postojalo", reče Van Saravak sa očajem u glasu. "Mora da sanjam." On se uštinu i razvuče usta u gorak osmeh. Usna mu je bila pukla a oko oka se pojavljivala velika modrica. "Štipanjem ne možeš da proveriš realnost, ali ono deluje umirujuće."

"Na mene ne deluje umirujuće", odvrati Everard.

On zgrabi šipke i počeo da ih tresu. "Možda su se komande ipak pokvarile. Ima li igde na Zemlji neko mesto kao ovo? Siguran sam da smo još na Zemlji."

"Koliko ja znam, nema."

Everard je pokušao da se koncentriše i postigne totalno pamćenje kome su ga učili u Akademiji patrole.

"Ne", reče posle izvesnog vremena, "brahicefalni belci sa škotskim suknjicama, pomešani sa Indijancima, sa automobilima na paru, nikada nisu postojali."

"Možda, Koordinator Stantel", reče Van Saravak kao za sebe, "trideset osmi vek. Zvali su ga Velikim Eksperimentatorom jer je reprodukovao društva iz prošlosti..."

"Ali nikada ovakva", prekide ga Everard.

Shvatio je šta se desilo, ali se nije usuđivao da to glasno kaže.

"Videćemo", reče bezbojnim glasom.

Jedan policajac (Everard je pretpostavljao da se nalaze u rukama zakona) donese im hranu i pokuša da se sporazume. Van Saravak reče da taj jezik zvuči kao keltski ali da ne može da razabere reči. Hrana im nije bila loša.

Predveče su ih odveli da se operu. Sproveli su ih sa puškama na gotovs. Everard je posmatrao njihovo oružje; imali su puške sa dugačkim cevima i revolvere sa osam metaka. Osvetljenje je bilo plinsko a fenjeri su bili ukrašeni ornamentima koji su predstavljali isprepletene puzavice i zmije. Oružje i oprema odavali su tehnologiju prve polovine devetnaestog veka.

Pri povratku opaziše neka pismena na zidu. Ličila su na semitsko pismo. Van Saravak, koji je znao nešto hebrejski, nije mogao ništa da razume.

Iz svoje ćelije su videli kako policajci sprovode i druge zatvorenike na pranje. Bila je to bučna gomila skitnica, pijanaca i siledžija. "Izgleda da sa nama naročito lepo postupaju", primeti Van Saravak.

"Nije ni čudo", odgovori Everard. "Šta bi ti radio sa nekim čudnim došljacima koji su se pojavili iz vazduha i nosili nepoznato oružje?"

Van Saravakovo lice se smrači. "Misliš li ti isto što ja mislim?" upita. "Verovatno."

Veneranac napravi grimasu; u glasu mu se osećao užas: "Drugačiji vremenski kolosek. Neko je uspeo da promeni istoriju."

Everard potvrdno klimnu glavom.

Te noći nisu mogli da spavaju; zatvorenici iz drugih ćelija su neprestano galamili, a bilo je i stenica.

Posle doručka koji im nije prijao, odveli su ih ponovo na pranje i brijanje. Pribor za brijanje je ličio na onaj koji su oni poznavali. Posle toga su ih policajci uveli u neku kancelariju i stali mirno pored zidova.

Everard i Van Saravak sedošu na jednu klupu. Nameštaj je bio nešto poznat a nešto stran, kao i sve ostalo. Posle nekog vremena pojaviše se i dvojica glavešina. Jedan, sed i crvenih obraza u pancir košulji i zelenom ogrtaču, verovatno je bio šef policije. Drugi je bio mršav, grubog lica, mulat, sede kose i crnih brkova, obučen u plavi ogrtač, sa zlatnom glavom bika na levoj strani grudi koja je verovatno bila oznaka čina. Izgledao bi dostojanstveno da mu se nisu videle tanke kosmate noge ispod škotske suknjice... Kada je seo, iza njega se ukrutiše dva mlada čoveka, obučena u uniforme slične njegovoj.

Everard se naže i došapnu: "Kladim se da je ovo vojska. Pridaju nam veliku važnost."

Van Saravak klimnu potvrdno glavom.

Šef policije se nakašlja i reče nešto - generalu? Ovaj mu nestrpljivo odgovori i obrati se zatvorenicima. Reči je izgovarao razgovetno, tako da je Everard mogao da razabere foneme, ali mu ton nije bio mnogo ohrabrujući.

Nekako ćemo se ipak sporazumeti, pomisli Everard i pokaza prstom na sebe: "Mans Everard", reče. Van Saravak se predstavi na isti način.

General izmeni nekoliko reči sa šefom policije a onda se okrenu i reče: "Irn Cimperland?"

"No spikka da Inglees", reče Everard.

"Gotland? Svea? Nairoin Teutonah?"

"Ova imena, ako su imena, zvuče germanski", promrmlja Van Saravak.

"I naša tako zvuče, ako baš hoćeš", odgovori Everard. "Možda misle da smo Nemci." On se okrete generalu: "Sprechen Sie Deutsch?" Nikakve reakcije. "Taler ni svensk? Nederlands? Dunska tunga? Parlez-vous francais? Do ðavola, habla usted espanol?"

Šef policije se opet nakašlja i pokaza na sebe. "Kaldvala der Mak Barka", reče. "General se zove Ap Seorn", tako je Everard uz pomoć svog znanja anglosaksonskog protumačio njegove reči.

"Ovo je keltski", reče. Oseti kako se znoji ispod miške.

"Ali da proverimo..." Pokazao je na još nekoliko ljudi i saznao da se zovu nešto kao Hamilkar ap Angus, Ašur ir Katlan i Fin O'Kartija. "Ne, ima ovde i jasnih elemenata semitskog. To se slaže sa njihovim pismom."

Van Saravak ovlaži usne. "Pokušaj sa klasičnim jezicima", predloži oporim glasom. "Možda možemo da utvrdimo u kom momentu je istorija poludela."

"Loquerisne latinae?" Nikakve reakcije. "Elleniseiz?"

General ap Seorn se trže i učkilji očima. "Helenah?" upita zapovedničkim glasom. "Irn Parta?"

Everard odmahnu glavom. "Bar su čuli za grčki", reče. Pokuša sa još nekoliko reči ali bez uspeha; niko nije znao grčki.

Ap Seorn naredi nešto jednom od svojih ljudi. Ovaj se pokloni i izađe. Zavlada tišina.

Everard se više nije bojao za svoj život. Naravno, bilo je gusto i možda neće još dugo živeti. Ali što god se njemu desilo bilo je nevažno u poređenju sa sudbinom celoga sveta. Ne samo sveta, celog kosmosa.

Vojnici udoše sa nekom mapom i raširiše je preko stola. Ap Seorn pokretom ruke zapovedi Everardu i Van Saravaku da priđu.

Bila je to Merkatorova projekcija sveta, mada ne tako precizna. Kontinenti i ostrva bili su na svom mestu. Ali raspored država je bio drugačiji.

"Možeš li da pročitaš ova imena, Van?"

"Mogu da pogađam na osnovu hebrejskog", odgovori Veneranac. On počeo da čita imena zemalja a Ap Seorn ga je ispravljao.

Cela Severna Amerika, južno od Kolumbije, zvala se Inis ir Afalon. Činilo se da je uređena na federalnom principu. U južnoj Americi se nalazila jedna velika država Huj Brasel i nekoliko manjih, čija su imena zvučala indijanski. Australija, Indonezija, Borneo, Burma, istočna Indija i dobar deo Pacifika pripadali su Hinduradžu. Ostali deo Indije i Avganistan sačinjavali su Pandžab. Han je uključivao Kinu, Koreju, Japan i istočni Sibir. Litorn je obuhvatao ostatak Rusije i zadirao duboko u Evropu. Velika Britanija i Irska nosile su naziv Briti; Francuska i zemlje Beneluksa su se zvale Gali; Ibersko poluostrvo zvalo se Keltan. Centralna Evropa i Balkansko poluostrvo bili su izdeljeni na mnogo malih država, od kojih su neke nosile imena slična hunskim. Švajcarska i Austrija bile su Helveti; Italija je bila Cimperland; Skandinavsko poluostrvo bilo je podeljeno na dva dela: Svea je držala njegov severni, a Gotland južni deo. Severna Afrika izgledala je kao neka konfederacija koja je zauzimala teritoriju od Senegala do Sueca i gotovo do

Ekvatora, a zvala se Kartagelan; južni deo kontinenta bio je podeljen između manjih država od kojih je većina nosila čisto afrička imena. Bliski Istok zauzimale su Parta i Arabija.

Van Saravak podiže pogled. U očima su mu bile suze. Ap Seorn ih nešto upita i pokaza prstom na mapu. Hteo je da zna odakle su.

Everard sleže ramenima i pokaza prema nebu. Nije mogao da im kaže istinu. On se sa Van Saravakom ranije dogovorio da kažu da su sa druge planete, jer ovakav svet nije mogao znati za interplanetarna putovanja.

Ap Seorn nešto reče šefu policije koji potvrdno klimnu glavom. Zarobljenike su vratili u njihovu ćeliju.

3.

"A šta sad?" Van Saravak se spusti na svoj ležaj i zagleda se u pod.

"Čekaćemo", odgovori Everard mračno. "Na sve ćemo pristati samo da se domognemo skutera i pobegnemo. Kada budemo slobodni videćemo šta može da se uradi."

"Ali šta se desilo?"

"Ne znam. Ovako, bez ikakvih podataka, rekao bih da se nešto desilo Grcima i Rimljanima i da su prevladali Kelti." Everard se šetkao po prostoriji.

"Ako se sećaš osnovne teorije", nastavi on, "događaji su rezultat nekog kompleksa. Nema pojedinačnih uzroka. Zato je tako teško menjati istoriju. Kad bih se ja, recimo, vratio u srednji vek i ubio jednog od Ruzveltovih holandskih predaka, on bi se ipak rodio krajem devetnaestog veka, jer su on i njegovi geni proizišli iz svih njegovih predaka. Ali ponekad dolazi do nekog događaja koji je od stvarno ključnog značaja. Taj događaj se nađe na raskrsnici mnogih koloseka istorije i onda od njega zavisi cela budućnost. Čini se da je neko, iz nekih razloga, poremetio tok takvog nekog događaja u prošlosti."

"Nema više grada Hesperusa", promrmlja Van Saravak. "Neću više moći sedeti kraj kanala... znaš li da sam imao sestru na Veneri?"

"Prekini!" uzviknu Everard. "Znam, ali sada je važno samo ono što možemo da učinimo."

"Slušaj", nastavi on posle nekog vremena, "patrole i Danelijanaca više nema. Ali još postoje one centrale i filijale patrole koje su postojale pre te prekretnice. Mi se možemo osloniti na bar nekoliko stotina stražara patrole."

"Ako uspemo da dođemo do njih."

"Onda ćemo moći da utvrdimo koji je taj ključni događaj i da sprečimo one koji su se u to umešali. Moramo."

"Voleo bih da u to verujem, ali..."

Napolju se začuše koraci. Ključ u bravi škljocnu. Zatvorenici se trgoše... a onda Van Saravak odjednom poče da se klanja a lice mu se ozari.

Devojka koja je ušla u pratnji dvojice policajaca bila je izvanredno lepa. Bila je visoka a bujna kosa boje rđe padala joj je do uzanog struka; oči su joj bile zelene; duga bela haljina bila je pripijena uz telo. Everard primeti da je i ovde bilo kozmetike, mada ovoj lepotici ona nije bila potrebna. Nije obratio pažnju na zlato i drago kamenje ni na oružje koje je virilo iza njenih leđa.

Ona se sramežljivo osmehnu i reče: "Možete li me razumeti? Rekoše mi da možda znate grčki."

Govorila je klasičan grčki. Everard je sa malo napora mogao da je prati jer je jednom bio u periodu Aleksandra Velikog.

"Ja te razumem", odgovori on.

"Šta se vas dvoje tu domunđavate?" upita Van Saravak nestrpljivo.

"Govorimo na starogrčkom", odgovori mu Everard. Everard predstavi sebe i svog druga. Devojka reče da se zove Deirde Mak Morn. Van Saravak zaječa: "Mans, moraš me brzo naučiti grčki, najbolje je da počneš odmah."

"Ćuti!" preseče ga Everard. "Ovde je reč o ozbiljnim stvarima."

"Ali i ja bih da učestvujem u tim stvarima."

Everard više nije obraćao pažnju na njega. Ponudio je devojkicu da sedne na njegov ležaj i sam je seo pored nje. Čuvari su držali oružje na gotovs.

"Da li je grčki još živ jezik?" upita Everard.

"Samo u Parti, ali i tamo je izmenjen", odgovori mu Deirde. "Ja se bavim proučavanjem klasičnih jezika. Saoran ap Seorn je moj ujak. On me je zamolio da pokušam da se sa vama sporazumem. Malo je ljudi u Afalonu koji znaju atički jezik."

"Pa..." Everard je jedva suzdržavao osmeh, "...Zahvalan sam tvom ujaku."

Ona ga je ozbiljno posmatrala. "Odakle ste? I kako to da vi od svih poznatih jezika znate samo grčki?"

"Ja znam i latinski."

"Latinski?" Ona se namršti. "Ah, da, jezik kojim su govorili Rimljani, zar ne? O njemu niko ništa ne zna."

"Nama je sada dovoljan i grčki", reče Everard.

"Ali nisi mi rekao odakle dolazite", navaljivala je ona.

Everard sleže ramenima. "Sa nama se ne postupa na baš najbolji način", napomenu on.

"Žao mi je." Zvučalo je iskreno. "Ali naši ljudi se lako uzbuđuju. Naročito sada kada je međunarodna situacija zategnuta. A otkako ste se vas dvojica pojavili niodakle..."

Everard klimnu glavom. Međunarodna situacija? To mu je zvučalo poznato. "Šta to znači?" upita.

"Kako ne znaš? Pa Huj Brasel i Hinduradž se spremaju na rat, a mi čekamo da vidimo šta će da se desi... Nije lako biti mala sila."

"Mala sila? Ali ja sam video na mapi. Meni se učinilo da je Afalon ogroman."

"Mi smo se istrošili pre dve stotine godina u velikom ratu sa Litornom.

Sada naše federalne države ne mogu da se slože ni oko najmanje stvari."

Deirde ga pogleda pravo u oči. "Kako to da ništa ne znaš?"

Everard proguta pljuvačku pa reče: "Mi smo sa drugog sveta."

"Šta?"

"Da, sa jedne planete koja kruži oko Sirijusa. To je ime jedne zvezde."

"Ali šta to znači. Svet kruži oko jedne zvezde? Ja te ne razumem."

"Zar ne znaš? Pa zvezda je kao sunce..."

Deirde ustuknu i napravi neki znak prstom. "Neka nam Veliki Baal bude na pomoći", prošaputa. "Ili si lud, ili... pa zvezde su postavljene na kristalnoj lopti."

Samo nam je to trebalo!

"A šta je sa zvezdama lualicama koje se vide?" upita Everard pažljivo. "Mars, Venera i..."

"Nikad nisam čula za ta imena. Ako misliš na Moloh, Astarte i ostale, naravno da su one svetovi kao i naš i vrte se oko sunca kao što je naše. Na jednom su duše umrlih, jedan je zemlja veštica, jedan..."

"Ako mi ne veruješ, šta misliš odakle sam?"

Deirde ga je posmatrala razrogačenih očiju. "Mislim da ste čarobnjaci", reče.

Everard nije više znao šta da kaže. Postavio joj je nekoliko pitanja, ali je saznao vrlo malo. Nalazili su se u gradu Katuvelaunanu koji je bio trgovački i industrijski centar. Deidre je mislila da mu stanovništvo broji oko dva miliona, a da ceo Afalon ima oko pedeset miliona, mada nije bila sigurna. Oni nisu pravili popis stanovništva.

Sudbina stražara patrole nije bila odlučena. Njihov skuter i ostale stvari konfiskovala je vojska, ali se niko nije usuđivao da ih dira. Nije postignuta saglašnost o tome šta da se radi sa vlasnicima tih stvari. Everard je dobio utisak da je i u vladi i u vojsci vladalo rasulo. Afalon je bio klimava

federacija, sazdana od ranijih britanskih kolonija i indijanskih plemena koja su primila evropsku kulturu i sada se borila za svoja prava. Staro carstvo Maja, koje je razoreno u ratu sa Teksasom (Tehanah) i prisjedinjeno, nije zaboravilo svoju raniju veličinu i sada je slalo najveće bundžije kao svoje delegate u Savet sufeta.

Maje su htele da se udruže sa Huj Braselom, verovatno zbog toga što su i oni bili Indijanci. Države sa zapadne obale, plašeći se Hinduradža, koketirale su sa Jugoistočnim azijskim carstvom. Srednji zapad se (naravno) ponašao izolacionistički; istočne države su naginjale ka Britima.

Kada je saznao da u Afalonu vlada ropstvo, bilo mu je dosta svega. "Mi smo sa Sirijusa", izjavi on uobraženo. "Vaše znanje o zvezdama je pogrešno. Došli smo ovamo kao mirni istraživači i ako nam se nešto desi, stići će vas osveta naših sunarodnika."

Deirde je izgledala toliko snuždeno da Everarda poče da grize savest. "Hoće li bar poštediti decu?" reče ona molećivim glasom. "Deca nisu ništa kriva." Everard je pretpostavljao kakve se strašne slike motaju po njenoj glavi: mala uplakana deca koju odvođe da bi ih prodali na tržištu robova planete veštica.

"Neće biti nikakvih komplikacija, ako nas odmah puste i vrate nam naše stvari."

"Razgovaraću sa ujakom", obeća ona. "Ali i ako ga ubedim, šta to vredi, on je samo jedan čovek u Savetu. Ljudi su poludeli na pomisao šta bismo sve mogli učiniti kad bismo imali vaša oružja."

Deirde ustade. Everard je uze za obe ruke i bezobrazno se nasmeši. Ona zadrhta, otrže se i opet načini rukom znak protiv uroka.

"Pa, šta si saznao", upita Van Saravak kada su ostali sami. Everard mu sve ispriča. Van Saravak se počeša po bradi pa reče:

"Baš mi odgovara ova mala kolekcija sinusoida. Mogli smo natrapati i na

gori svet od ovog."

"A mogli smo biti i bolje sreće; ovi nemaju atomsku bombu, ali zato nemaju ni penicilin."

4.

Uveče toga dana došli su vojnici, izveli ih na zadnji izlaz i strpali u neki automobil, a onda ih nekuda odvezli.

Katuvelaunan nije imao ulično osvetljenje; ulice su bile puste. Grad je u mraku izgledao nestvarno. Everard obrati pažnju na konstrukciju automobila. Kao što je i mislio, pokretala ga je para. Ložili su ga ugljenom u prahu; točkovi su imali gume; karoserija je bila izdužena a pramac sa figurom zmije oštar; upravljanje je bilo jednostavno.

Preko grubo sagrađenog gvozdеног mosta prešli su na Long Ajlend, koji je i ovde bio rezervisan za kuće bogatih. Vozili su velikom brzinom i dvaput su jedva izbegli nesreću; nije bilo semafora, a vozači su bili neoprezni.

Haos u vladi, haos u saobraćaju... ličilo je na Francusku, ako se izuzmu intervali vladavine Anrija od Navare i Šarla de Gola. Čak i u dvadesetom veku Francuska je uglavnom bila keltska. Everard nije bio pobornik teorija o urođenim rasnim osobinama ali je verovao u neizbrisivost starih tradicija. U zapadnom svetu, u kome su preovladali Kelti, a Germani bili izolovani na nekoliko teritorija... Na primer, Irska dvadesetog veka... A kako je u Litornu? Čekaj, u njegovom Srednjem veku Litvanija je bila jaka država. Odbijala je najezde Nemaca, Poljaka i Rusa dugi niz godina, a hrišćanstvo nije prihvatila sve do petnaestog veka. Da nije bilo Nemaca, Litvanija bi se sigurno proširila na istok.

I pored sve političke nestabilnosti, ovaj keltski svet imao je više velikih, a manje rascepanih država od Everardovog. Ako se njegova zapadna civilizacija razvila iz propale Rimske imperije oko 600. godina nove ere, u

ovom svetu su Kelti verovatno postali dominantni još ranije.

Everard je počeo da shvata šta se desilo sa Rimom, ali za sada nije hteo da izvlači nikakve konačne zaključke. Automobil se zaustavi pred jednom ukrašenom kapijom u dugačkom kamenom zidu. Vozač izmeni nekoliko reči sa naoružanim čuvarima obučenim u livreje, koji su oko vrata imali tanke čelične robovske okovratnike. Kapija se otvori i automobil produži pošljunčanim putem, između travnjaka i drvoreda. Kuća se nalazila na samoj obali. Everardu i Van Saravaku narediše da izađu i povedoše ih prema kući.

Kuća je bila od drveta. Pri svetlosti fenjera koji su visili na tremu videlo se da je obojena drečavim prugama. Zabati i krajevi krovnih greda bili su ukrašeni zmajevim glavama. U blizini se čulo more, a pri bleđoj svetlosti meseca mogao se videti brod usidren iza kuće.

Prozori su bili osvetljeni žutom svetlošću. Jedan rob im otvori ulazna vrata. Kuća je iznutra bila obložena rezbarijama u drvetu a podovi zastrti debelim tepisima. Na kraju hola nalazila se dnevna soba, pretrpana glomaznim nameštajem. Na zidovima je visilo nekoliko slika rađenih u krutom konvencionalnom stilu a u jednom uglu je veselo gorela vatra u ogromnom kaminu.

Saoran ap Seorn je sedeo u jednoj, a Deirde u drugoj stolici. Ona odloži knjigu i ustade osmehujući se. Pošto primiše neka naređenja, vojnici se izgubiše: rob prinese vino na poslužavniku a Deirde pozva Everarda i Van Saravaka da sednu.

Everard otpi nekoliko gutljaja iz svoje čaše (vino je bilo izvanredno) i upita: "Zašto ste nas doveli ovamo?"

Deirde mu uputi zanosan osmeh. "Zar vam ovde nije prijatnije nego u zatvoru?"

"Naravno, ali ja hoću da znam zašto. Da li smo oslobođeni?"

"Vi ste..." ona pokuša da nađe diplomatski odgovor, ali je po prirodi bila

suviše iskrena. "Vi ste ovde dobrodošli ali ne smete napuštati ovo imanje. Nadamo se da ćemo uspeti da vas ubedimo da nam pomognete. Za to ćete biti bogato nagrađeni."

"Da vam pomognemo? Kako?"

"Tako što ćete našim zanatlijama i drugima pokazati kako da prave oružja i čarobna kola kao što su vaša."

Everard uzdahnu. Nije bilo svrhe objašnjavati. Oni nisu imali alate da bi napravili alate za proizvodnju potrebnih delova, ali to se nije moglo objasniti ljudima koji veruju u magiju.

"Da li je ovo kuća tvog ujaka?" upita.

"Ne, ovo je moja kuća", odgovori Deirde. "Ja sam bila jedinica ćerka bogatih aristokrata koji su umrli prošle godine."

Ap Seorn joj nešto reče. Deirde prevede zabrinuto se namrštivši: "Glas o vašem dolasku proširio se po celom Katuvelaunanu. Sada o vama znaju i strani špijuni. Nadamo se da ćemo vas ovde sakriti od njih."

Everard zadržta na pomisao šta su sve sile osovine i saveznici radili u malim neutralnim zemljama kao što je Portugalija. Ljudi koje obuzima očajanje zbog nastupajućeg rata neće biti pristojni kao Afalonci.

"A zbog čega treba da dođe do rata?" upita on.

"Zbog nekoliko bogatih ostrva koje mi zovemo Inis ir Lionah", Deirde se diže i pokaza Havaje na globusu. "Kao što sam ti rekla, Litorn i zapadni saveznici, uključujući i nas, iscrpli su se u dugogodišnjem ratu. Huj Brasel i Hinduradž su dve velike nacije koje se danas šire i svađaju. One uvlače u tu svađu i slabije nacije jer sukob nije samo zbog njihovih ambicija već i zbog razlike u sistemu: Hinduradž je monarhija a Huj Brasel teokratija koja obožava sunce."

"A kojoj religiji vi pripadate?"

Deirde zatrepta. Pitanje joj se učinilo besmislenim. "Obrazovani ljudi

veruju u Velikog Baala koji je stvorio sve sporedne bogove", odgovori ona. "Ali mi poštujemo i stare bogove kao i neke od moćnijih stranih božanstava, kao što su Perun i Černebog iz Litorna, Votan Amon iz Cimberlanda, Brama, Sunce... Gledamo da im se nikako ne zamerimo."

Ap Seorn ih ponudi cigarama. Van Saravak uvuče dim i reče svađalačkim tonom: "Baš smo morali da uletimo u ovaj vremenski kolosek u kome se ne govori nijedan jezik koji ja znam. Ali ja brzo učim i bez hipnoze. Deirde mi mora davati časove."

"Davaće nam obojici", odbrusi Everard i ispriča mu šta je saznao.

"Nisu baš ružičaste perspektive", promrmlja Van Saravak. "Ali ako nam dozvole da pridemo skuteru, mogli bismo... Da prihvatimo mi njihovu ponudu?"

"Nisu oni tako naivni", odgovori Everard. "Oni veruju u magiju, ali nisam siguran da verujem i u neograničeni altruizam."

"Čudno je da su toliko zaostali, a opet imaju parnu mašinu."

"Nije to ni tako čudno. Zato sam je i pitao za religiju. Oni su oduvek bili pagani. Izgleda da je i judaizam nestao, a budizam nije bio dovoljno uticajan. Kao što kaže Vajthed, srednjovekovno verovanje u jednog svemogućeg boga bilo je od presudnog značaja za razvoj prirodnih nauka, jer je sugerisalo zakonitost u prirodi. A Luis Mamford kaže da je mehanički sat, koji je vrlo važno otkriće, verovatno pronađen u nekom manastiru zbog potrebe molitve u određenim vremenskim razmacima. U ovom svetu je sat, čini se, pronađen vrlo kasno." Everard se gorko osmehnu. "Ja citiram Vajtheda i Mamforda, a oni nikad nisu postojali."

"Ipak..."

"Samo trenutak!" Everard se obrati Deirde. "Kada je otkriven Afalon?"

"Misliš, kada su ga otkrili belci? 4827. godine."

"A od kada vi računate vreme?"

Deirde se više nije ničemu čudila. "Od postanka sveta, od pre 5964 godine."

Ovo se poklopilo sa čuvenom 4004. godinom stare ere o kojoj govori Biskup Ašer. Možda je to samo slučajno, ali ova civilizacija ima neke sasvim određene semitske elemente. I priča o stvaranju sveta u Knjizi postanja je vavilonskog porekla.

"A kada je para prvi put korišćena za pokretanje mašina?" upita on.

"Pre oko hiljadu godina. Veliki druid Boroim O'Fiona je..."

"To mi je dovoljno." Everard je neko vreme odbijao dimove a onda se obrati Van Saravaku.

"Počinjem da dobijam sliku", reče. "Gali nisu bili takvi varvari kakvim ih mi smatramo. Mnogo su naučili od feničanskih trgovaca i stanovnika grčkih kolonija, kao i od Etruraca u cisalpskoj Galiji. Oni su bili vrlo energičan i preduzimljiv narod. Nasuprot njima, Rimljani su bili tromi i nezainteresovani. U našem svetu nije bilo nikakvog značajnog tehnološkog napretka sve do ranog srednjeg veka, kada je rimsko carstvo nestalo.

U ovoj istoriji Rimljani su rano nestali. A siguran sam da se isto desilo i sa Jevrejima. Pošto nije bilo Rima da održava ravnotežu snaga, Sirijci su potisnuli Makabejce; to se umalo nije dogodilo i u našoj istoriji. Tako je nestao judaizam i nije ni došlo do hrišćanstva. Pošto nije bilo Rima, Gali su došli do izražaja. Počeli su da istražuju, grade bolje brodove i otkrili su Ameriku u devetom veku. Ali nisu bili odmakli mnogo dalje od Indijanaca, pa su ovi mogli da ih stignu, da oforme sopstvena carstva, kao što je današnji Huj Brasel. U jedanaestom veku Kelti su počeli da barataju parnim mašinama. Izgleda da su barut dobili od Kineza, a i sami su imali nekoliko važnih pronalazaka. Ali sve je to bio štap i kanap, bez prave naučne podloge."

Van Saravak potvrdno klimnu glavom. "Verovatno je bilo tako. Ali šta se desilo sa Rimom?"

"Ne znam, ali prekretnicu treba tražiti negde u to vreme."

Everard se opet obrati Deirde. "Možda će te ovo začuditi: naši ljudi su posetili ovaj svet pre oko 2500 godina. Zato ja i znam grčki. Ali nije nam poznato šta se od tada dogodilo. Nadam se da ćeš ti, kao naučnik, moći da me uputiš."

Ona pocrvene i obori svoje duge crne trepavice koje se tako retko viđaju kod riđih ljudi. "Biće mi drago da ti pomognem koliko god mogu." A onda nastavi molećivim glasom: "A hoćeš li, za uzvrat, ti nama pomoći?"

"Ne znam", odgovori Everard. "Voleo bih da vam pomognem ali ne znam hoću li biti u stanju."

Jer, na kraju krajeva, moj zadatak je da i tebe i ceo tvoj svet osudimo na smrt.

5.

Kada su ga odveli u njegovu sobu, Everard vide da je ovde gostoprimstvo više nego bogato. Bio je suviše umoran i neraspoložen da bi to iskoristio... ali, mislio je dok je pokušavao da zaspi, Van Saravak sigurno neće razočarati svoju robinju.

Ovde se rano ustajalo. Sa svoga prozora Everard ugleda stražare kako patroliraju obalom. Zatim siđe na doručak sa Van Saravakom. Jaja sa slaninom, preprženi hleb i kafa bili su pravi melem na njihovu dušu. Deirde im reče da Ap Seorn ima nekog posla u gradu. Ona je veselo čavrljala o svakodnevnim stvarima: bila je član jedne amaterske pozorišne trupe koja je ponekad igrala i klasične grčke drame na originalnom jeziku. Otud i potiče njeno znanje grčkog. Volela je jahanje, lov, plivanje. "Hoćemo li?" upita ga. "Molim?"

"Da plivamo." Deirde skoči sa svoje stolice i brzo skide odeću. Everardu se učini da čuje kako Van Saravakova donja vilica sa treskom udari o zemlju.

"Hajde", pozva ih ona smejući se.

Bila je već u talasima kada Everard i Van Saravak dršćući stigoše do vode. Veneranac zaječa: "Ja sam sa tople planete. Preci su mi bili Indonežani; mi smo tropske zverke."

"Zar nisi među njima imao i nekoliko Holandana?" rugao mu se Everard.

"Jesam, ali su oni bili dovoljno pametni da se što pre presele u Indoneziju."

"Onda ostani na suvom."

"Je l', pa da se ti sam brčkaš sa njom!" Van Saravak zamoči stopalo u vodu i opet zakuka.

Everard prikupi hrabrost i skoči u vodu. Deirde poče da ga prska. On zaroni i uhvati je za nogu. Neko vreme su se brčkali a onda otrčaše u kuću pod topao tuš. Van Saravak ih je natmureno pratio.

"To su prave Tantalove muke", gundao je. "Naideš na najlepšu devojkicu u celom kontinuumu i ne možeš sa njom da razgovaraš. A posle vidiš da je sestra belog medveda."

Pošto su ga robovi istrljali i obukli u kućnu haljinu, Everard se vrati u dnevnu sobu da se greje kraj kamina.

"Želeo bih da te pitam nešto iz istorije", reče on Deirde. "Istorija je moja slabost."

Ona ode do police i donese neku knjigu. "Ovo je najbolja istorija sveta koju imamo. Sve što te bude interesovalo naći ću u njoj."

Interesuje me kako da vas uništim.

Everard sede kraj nje na sofuu. Sluga unese ručak. Everardu hrana nije prijala.

Posle ručka je upita: "Da li su Rim i Kartagina ikada ratovali?"

"Jesu, dvaput. Prvo su zajednički ratovali protiv Epira, a onda su se posvađali. Rim je pobedio u prvom ratu. Drugi rat je izbio posle dvadeset tri godine i trajao jedanaest; poslednje tri godine su Kartaginjani samo gušili

pobune koje su usledile posle zauzimanja i spaljivanja Rima."

A-ha? Everard nekako nije bio oduševljen tim uspehom.

Drugi punski rat (ovi su ga nazivali: rimski rat), ili neki događaj tokom toga rata, bio je prekretnica. Everard nije odmah insistirao na traženju trenutka devijacije.

"I šta je posle bilo?"

"Kartaginsko carstvo je obuhvatilo Hispaniju, južnu Galiju i prste italijanske čizme", odgovori ona. "U ostalim krajevima Italije vladao je kaos jer se Rimski konfederacija raspala. Ali kartaginska vlast je bila suviše korumpirana da bi se dugo održala. Hanibala su ubili njegovi ljudi koji su smatrali da im njegovo poštenje stoji na putu. U međuvremenu, Sirija i Parta su se borile za istočni Mediteran. Parta je pobedila.

Stotinak godina posle rimskih ratova, germanska plemena su osvojila Italiju." (To su, verovatno bili Cimbri i njihovi saveznici Tevtoni i Ambroni, koje je u Everardovom svetu zaustavio Marije). "Njihova najeza na Galiju prinudila je Kelte da krenu ka Hispaniji i Severnoj Africi u kojoj je Kartagina sve više propadala. Gali su od Kartaginjana mnogo naučili.

To je bio dug period ratova koji su oslabili Partu i ojačali keltske države. Huni su pobedili Nemce u srednjoj Evropi ali je Hune pobedila Parta; tako su se Gali proširili i na te krajeve a Nemci povukli u Italiju i Hiperboreju. (To je verovatno bilo Skandinavsko poluostrvo.) Sa usavršavanjem u gradnji brodova razvijala se i trgovina sa Dalekim istokom, preko Arabije a i neposredno oko afričke obale. Kelti su otkrili Južni Afalon i, misleći da je ostrvo, nazvali ga 'Inis'. Ali su ih Maje odatle izbacile. Britske kolonije, dalje na severu, održale su se i izvojevale svoju nezavisnost.

U međuvremenu se razvijao i Litorn. On je progutao i držao neko vreme veći deo Evrope. Zapadni deo kontinenta je opet dobio slobodu tek posle Stogodišnjeg rata o kome sam ti pričala. Azijske zemlje su se oslobodile

svojih oslabljenih evropskih gospodara i počele da se modernizuju, dok su evropske zemlje stagnirale." Deirde podiže glavu sa knjige koju je do tada prelistavala. "To je samo kratak rezime. Hoćeš li da nastavim?" Everard zavrte glavom. "Ne, hvala ti." A posle nekoliko trenutaka dodade: "Ti vrlo iskreno pričaš o situaciji u kojoj se nalazi tvoja zemlja."

Deirde odgovori: "Većina naših to ne bi priznala, ali ja se trudim da pogledam istini u oči." A onda, radoznalim glasom; "Pričaj mi o vašem svetu. U njemu sigurno ima neverovatnih divota."

Everard uzdahnu, zaboravi na savest i poče da laže.

Napali su ih tog popodneva.

Van Saravak, koji je povratio svoje dostojanstvo učio je afalonski sa Deirde. Držali su se za ruke i šetali vrtom. Zastajali bi kraj pojedinih predmeta i Deirde bi izgovarala njihova imena. Everard je išao za njima razmišljajući kako da se dokopa skutera.

Bleštavo sunce sijalo je na bledoplavom nebu. Drveće se kupalo u purpuru a žuto lišće, nošeno vetrom šuštalalo je u travi. Jedan stari rob je sporim pokretima grabuljao baštu a mladi indijanski čuvar lenjo je teglio svoju pušku; dva vučjaka dremala su pod živicom. Gledajući taj mir čovek ne bi poverovao da se iza ovih zidova priprema ubistvo.

Ali čovek je čovek u svakoj istoriji. Ova civilizacija, u stvari, i nije izgledala tako okrutna kao zapadna; ponekad se činila tako nevinom. Ali to nije bilo zbog toga što njeni ljudi nisu bili okrutni. U ovom svetu se može desiti da nikada i ne dođe do prave nauke, čovek će se možda beskonačno vrteti u začaranom krugu rata, imperije, sloma i opet rata. U Everardovoj budućnosti ljudska rasa se konačno oslobodila toga.

Pa šta? On nije mogao pošteno reći da je ovaj kontinuum bolji ili gori od njegovog. Samo različit, to je sve. A zar ovi ljudi nisu imali ista prava na

postojanje kao i ljudi njegovog sveta, koji su osuđeni na nepostojanje ako on ne uspe.

Stegao je pesnice. Problem je bio suviše krupan; o takvim stvarima ne bi trebalo da odlučuje čovek.

Znao je da kad bude delao neće to biti u ime nekog apstraktnog osećanja dužnosti već u ime malih stvari i malih ljudi kojih se sećao.

Kada su došli do ugla kuće, Deirde pokaza na more. "Avarlan", reče dok joj se plamena kosa vijorila na vetru.

"To može da znači 'okean', 'Atlantski', a može da znači i 'voda'," smeja se Van Saravak. On povede Deirde prema obali.

Na oko jedan kilometar od obale, neki brzi parobrod je skakao preko talasa.

Everard se vrati svojim razmišljanjima. Možda on ne treba da preduzima... Redari patrola iz pred-rimskog doba su još tamo. Kada se vrate u budućnost i vide šta se dogodilo...

On se skameni. Oni će se vratiti, shvatiće šta se desilo i pokušati da isprave istoriju. A ako nekome od njih to pođe za rukom, ovaj svet će nestati iz prostora i vremena, a sa njim i Everard i Van Saravak.

Deirde se zaustavi. Everard, zadubljen u svoje misli, nije ni primećivao šta ona gleda. Odjednom, Deirde viknu i pokaza rukom prema moru.

Brod se bio približio; na palubi su se videli ljudi i nešto belo sa krilima... To nešto se diže u vazduh, vukući za sobom konopac. Jedrilica! Keltska aeronautika je, znači, stigla dotle.

"Što je lepa", uzviknu Van Saravak. "Verovatno imaju i balone."

Jedan od stražara na obali počeo da viče. Ostali dotrčaše. Sunce se odbijalo od njihovih pušaka. Brod krenu prema obali. Jedrilica slete, ostavljajući trag u pesku.

Jedan oficir pritrča Everardu i Van Saravaku i dade im znak da se sklone.

Deirde je bila bleđa i uplašena. A onda se kupola na gornjem delu jedrilice pomače i mali top poče da bljuje vatru. Everard se baci na zemlju. Van Saravak mu se pridruži povukavši Deirde sa sobom. Karteč zasu afalonske vojnike.

Iz letelice iskočiše tamnoputi ljudi uvijeni u saronge, sa turbanima na glavi. Hinduradž! pomisli Everard. Ovi su se prepucavali sa ostatkom afalonskih vojnika okupljenih oko svoga komandira.

Oficir povika i povede ljude na juriš. Everard je sa zemlje video kako oni stigoše do posade jedrilice. Van Saravak se uspravi ali ga Everard zgrabi za nogu pre nego što je stigao da uleti u borbu.

"Pusti me", vikao je Veneranac i pokušavao da se otme.

"Jesi li lud? Oni su došli po nas a..." novi rafal ga prekide.

Brod, koji je imao plitak gaz, prišao je obali i sada bljuvao naoružane ljude. Afalonci tek sada shvatiše da nisu smeli da se upuštaju u borbu prsa u prsa.

"Bežimo odavde!" Everard povuče Van Saravaka i Deirde, "moramo da obavestimo susede..."

Vojnici sa broda ih ugledaše i pripucaše. Kada je stigao do travnjaka, Everard oseti kako meci zvižde pored njega. Robovi su vrištali iz kuće. Dva vučjaka napadoše strance, ali ih ovi oboriše mecima.

Everard poče pogureno da trči u cik-cak prema zidu. Uspeo bi da pobegne da se Deirde nije saplela i pala. Van Saravak zaostade da joj pomogne. Everard se zaustavi. U sledećem momentu, napadači ih sustigoše.

Njihov vođa nešto naredi devojci. Ona mu prkosno odgovori. On se kratko nasmeja i palcem pokaza prema brodu.

"Šta hoće", upita Everard na grčkom.

"Vas", ona ga je gledala prestrašeno, "vas dvojicu i mene kao tumača. Neću..."

Ona se otrže iz ruku napadača i ogreba jednog po licu. Everard drugome razbi nos. Ali nije nastavio da udara. Kundak jedne puške mu se spusti na glavu i on je samo kroz maglu shvatio da ga vuku prema brodu.

6.

Posada je ostavila jedrilicu na obali, odgurala brod u dubinu i pokrenula mašine. Na obali su ostali mrtvi i ranjeni Afalonci.

Everard je sedeo na palubi i očima koje su se postepeno razbistravale gledao kako se obala gubi na horizontu. Deirde je plakala na Van Saravakovom ramenu, a Veneranac je pokušavao da je uteši. Hladan vetar im je bacao kapljice vode u lice.

Na palubu izadoše dva belca. Everardu se odmah razbistri u glavi. To nisu bili Azijati, već Evropljani. Kada je dobro osmotrio posadu, on primeti da svi imaju indoevropske crte lica. Boja na licima bila je veštačka.

On ustade i osmotri svoje nove gospodare. Jedan je bio srednjih godina, niskog rasta a nosio je crvenu svilenu bluzu i široke bele pantalone, a na glavi astragansku šubaru; bio je glatko obrijan, a kosa mu je bila uvijena u perčin. Drugi je bio mladi plavokosi džin u tunici od bakarnih pločica i kožnom ogrtaču; na glavi je nosio šlem sa rogovima. Obojica su imali revolvare za pojasom, a posada se prema njima odnosila s poštovanjem.

Everard se obazre. Obala se više nije videla. Plovili su ka severu.

Stariji čovek počeo da govori na afalonskom. Everard sleže ramenima. Bradati Nordijac prvo pređe na neki nerazumljivi dijalekt a onda: "Telan tu Cimbrik?"

Everard je znao nekoliko germanskih jezika, a Van Saravak je pokušavao nešto preko holandskog. Deirde ih je preplašeno gledala.

"Ja", odgovori Everard, "ein wenig." Plavokosi mu uputi nesiguran pogled i on dodade na engleskom: "A little." (malo).

"Ah, en lit, Gode!" Krupni momak protrlja ruke. "Ik hait Bojerik Vulfilason ok main gefrend eran Boleslav Arkonski."

Everard nikada nije čuo ovaj jezik, ali je mogao da nazre značenje. Problem je ostao kako oni njega da razumeju.

"What the hell arran thu maching, anyway?" reče on strogim glasom. "Ik bin aen man avf Sirius - the stern Sirius, mit planeten ok all. Set uns gebach or willen be der Teufel to pay!" Bila je to njegova mešavina modernog engleskog, anglosaksonskog i nemačkog jezika.

Bojerik Vulfilason ga zbunjeno pogleda i predloži da se diskusija nastavi unutra, uz pomoć Deirde. Svi su otišli u kajutu koja je bila udobno nameštena. Vrata su ostala otvorena, a naoružani stražar je stajao napolju.

Boleslav Arkonski reče nešto na afalonskom. Deirde klimnu potvrdno glavom i on joj dade čašu vina. Vino ju je malo smirilo i ona se obrati Everardu.

"Oni su nas zarobili. Njihovi špijuni su saznali gde vas krijemo. Druga grupa će ukrasti vašu mašinu. Oni znaju gde je."

"To sam i pretpostavljao. Ali, ko su oni?"

Bojerika ovo pitanje razveseli i on poče da hvali svoju dovitljivost. Prerušili su se da bi afalonski sufeti mislili da je napad maslo Hinduradža. Tajni savez između Litorna i Cimberlanda imao je vrlo sposobnu obaveštajnu službu. Sada su plovili prema letnjoj rezidenciji litornskog ambasadora na Inis Langolenn (ostrvu Nantakit), gde će čarobnjaci morati da objasne svoje čarolije.

"A ako nećemo?"

Deirde prevede odgovor Boleslava Arkonskog: "Onda ćete sami biti odgovorni za posledice. Mi smo civilizovan narod i spremni smo da vaše usluge platimo u zlatu. Ukoliko ne budete saradivali milom, saradivaćete silom. U pitanju je opstanak naših zemalja."

Činilo se da Bojenk nije zadovoljan stanjem stvari. Više nije bilo ni traga od njegove uobraženosti. Boleslav Arkonski je dobio prstima po stolu. Usne su mu bile stisnute, ali iz očiju kao da mu je izvirala molba. Nemojte nas naterati da vas mučimo. Mi to ne želimo.

"Umorni smo", reče Everard na engleskom. "Možemo li da se malo odmorimo?"

"Ja didli", odgovori Bojerik. "Ok vir skalen gode ge frends bin, ni?"

7.

Sunce je zalazilo na zapadu. Deirde i Van Saravak su stajali kraj ograde palube i gledali u more. Trojica mornara su ih čuvali sa uperenim puškama. Bojerik i Everard su šetkali palubom.

Svi su nosili tople ogrtače.

Everard je napredovao u cimbrijskom jeziku; jezik mu se još zaplitaio, ali se nekako sporazumevao. Ipak, puštao je Bojerika da on govori.

"Vi ste, znači, sa zvezda. To mi nije jasno. Ja nisam učen čovek. Da se ja pitam, ostao bih na svom imanju u Toskani i pustio da se svet bije kako hoće. Ali mi koji pripadamo Narodu imamo svoje obaveze." Tevtoni su, izgleda, potpuno zamenili latinski živalj u Italiji, kao Englezi Brite u Everardovom svetu.

"Znam kako ti je", reče Everard. "Čudno je to da se toliki ljudi tuku zbog toga što to želi jedna šačica ljudi."

"Ali to je potrebno", usprotivi se ovaj. "Kartagelan nam je oduzeo Egipat koji nama pripada."

"Italia irredenta" promrmlja Everard.

"Molim?"

"Ništa. I tako su se Cimbri udružili sa Litornom da bi se dokopali Evrope i Afrike dok se velike sile bore na istoku."

"Nikako", odgovori Bojerik uvređeno. "Mi samo hoćemo da povratimo ono što nam istorijski pripada. Pa i sam kralj je rekao..." i tako dalje i tako dalje.

Everard se pridrža da ga ne obori ljuljane broda. "Čini mi se da sa nama čarobnjacima ne postupate dovoljno dobro", primeti on. "Čuvajte se našeg gneva."

"Svi smo mi zaštićeni od čini i kletvi. Molim te, pomози nam. Ja sam spreman da ti dokažem da se borimo za pravednu stvar."

Everard zavrte glavom, ode od Bojerika i pridruži se Van Saravaku i Deirde. Devojčino lice se nije videlo u mraku, ali joj se u glasu osećao nemoćni bes: "Nadam se da nisi pristao na njihove predloge."

"Jesam, pomoći ćemo im." odgovori joj Everard. Ona se skameni.

"Šta si joj to rekao?" upita Van Saravak.

Everard mu reče.

"Nećemo im pomoći!" uzviknu Veneranac.

"Hoćemo!" ponovi Everard.

"Ali a ću..."

Everard ga zgrabi za ruku i opomenu ga: "Smiri se. Ja znam šta radim. U ovom svetu ne možemo ni s kim sklopiti savez; mi smo protiv svih, utuvi to sebi u glavu. Nama jedino ostaje da se pravimo da pristajemo na ono što ovi od nas traže. I nemoj to reći Deirde."

Van Saravak saže glavu i zamisli se. "Dobro", reče bezbojnim glasom.

Letnja rezidencija litorskog ambasadora nalazila se na južnoj obali ostrva Nantakit, u blizini jednog ribarskog sela, od koga se odvajala visokim zidom. Bila je sagrađena u litorskom stilu: duge drvene zgrade sa krovovima nalik na mačija leđa; glavna kuća i pomoćne zgrade zatvarale su popločano dvorište. Posle doručka stigli su u privatno pristanište, u kome je bio usidren još jedan brod. Arkonski uzbuđeno reče na afalonskom: "Čarobna mašina je,

znači, već tu. Možemo odmah da počnemo s poslom."

Zarobljenike uvedoše u jednu prostranu sobu. Arkonski savi koleno pred jednim idolom sa četiri lica. Everard se seti da je to onaj isti Svantevit koga su, u njegovom svetu, Danci iscepkali za potpalu. Stražari su se poredali duž zidova. Everard nije odvajao oči od skutera koji je stajao nasred sobe.

"Rekli su mi da je ova mašina osvojena uz velike gubitke", primeti Bojerik. "Ali naši su uspeli da je donesu ovamo i zavaraju trag poteri." On pažljivo dotače upravljač. "Da li ova kola stvarno mogu da se pojave gde god to njihov vozač zaželi?"

"Mogu" odgovori mu Everard.

Deirde mu dobaci pogled pun prezira i odmače se od njega i Van Saravaka. Arkonski joj nešto reče: hteo je da ona nešto prevede. Ona mu pljunu pred noge. Bojerik uzdahnu i prevede Everardu:

"Želeli bismo da vidimo kako ta mašina radi. Ti i ja ćemo se zajedno voziti. Ali, pazi, držaću revolver uperen u tvoja leđa. Unapred mi moraš reći sve što ćeš učiniti. Ako se nešto nepredviđeno desi, ja ću pucati. Tvoji prijatelji će ovde ostati kao taoci. Ali ja se nadam da ćemo ipak ostati prijatelji."

Everard klimnu glavom. Bio je napet, dlanovi su mu bili hladni i vlažni. "Prvo moram da izrekнем nekoliko čarobnih reči."

Bacio je pogled na brojčanike skutera i zapamtio prostorne i vremenske koordinate ovog mesta. Van Saravak je sedeo na klupi, ispred puščanih cevi stražara. Everard očima premeri udaljenost klupe od skutera, podiže ruke i poče da peva na temporalnom:

"Van, izvući ću te odavde. Ostani gde si, nemoj se micati. Ako sve bude u redu, pokupiću te nekoliko minuta posle mog i Bojerikovog nestanka."

Veneranin je sedeo bezizraznog lica, samo mu se graške znoja pojaviše na čelu.

"Gotovo", reče Everard svojim iskvarenim cimbrijskim. "Sedi iza mene, Bojeriče, krećemo."

Ovaj klimnu glavom i poslušao. Dok je sedao na prednje sedište, Everard oseti kako cev revolvera podrhtava na njegovim leđima. "Kaži Arkonskom da ćemo se vratiti kroz pola sata." I ovi su merili vreme na sličan način kao i u Everardovom svetu, i jedan i drugi su koristili vavilonski pronalazak. Kada Bojerik prevede, Everard najavi: "Prvo ćemo leteti iznad okeana."

Bojerik odobri drhtavim glasom.

Everard podesi komande na deset kilometara istočno i hiljadu metara visine, a onda pritisnu starter.

Kao veštice na metli, gledali su zelenosivo prostranstvo i nejasne obrise kopna u daljini.

"Pa, kako ti se ovo dopada?" upita Everard.

"Divno je." odgovori Bojerik.

"Baloni nisu ništa prema ovome. Sa ovakvim mašinama moći ćemo da nadlećemo neprijateljske gradove i na njih sipamo vatru."

Ovo na neki način umiri Everarda u pogledu onoga što je nameravao da učini u sledećem trenutku.

"A sada ćemo malo da letimo", objavi Everard i oni poleteše iznad mora. Bojerik je oduševljeno uzvikivao. "A sada ćemo trenutno skočiti do tvoje domovine."

Skuter prede u luping povećavajući brzinu i utrostručujući gravitaciju.

Manevar je bio toliko iznenadan da se Everard, koji je bio pripremljen, jedva održa u sedlu. Nije znao da li je Bojerika zbacio zaokret ili nagli pad. On se obazre i vide kako Bojerik pada u dubinu.

Everard podesi prostorne komande na nekoliko centimetara od Van Saravakove klupe, a vremenske na jedan minut od svoga odlaska.

Mašina se pojavi tik pred Van Saravakom. Everard zgrabi Venerančev

kaput, uvuče ga u prostorno-vremensko polje skutera i promeni komande.

Jedan metak se odbi o oklop skutera. Everard ču kako Arkonski viče. A onda je svega nestalo i oni se nađoše na nekom travnjaku koji se spuštao prema moru, dve hiljade godina ranije.

Everard se opusti i leže preko upravljača.

Zvuk ženskog glasa ga trže i on se okrete. Iza njega je sedeo Van Saravak čija je ruka bila obavijena oko pasa Deirde.

Vetar je nanosio talase na široku peščanu plažu.

"Ne mogu da ti zamerim, ali ona će nam otežati posao", reče Everard.

"Šta sam mogao da uradim", branio se Veneranac. "Da pustim da je ubiju ili da nestane sa njenim svetom?"

"Seti se da smo kondicionirani. Bez dozvole joj ništa ne možemo reći, čak i kad bismo želeli."

Everard pogleda devojkicu. Ona mu pritrča i uhvati ga za ruke. "Izvini", prošaputa. "Pomislila sam da ćeš nas izdati."

Ona poljubi obojicu i upita: "Gde smo? Ovo liči na Langolen, ali je pusto. Jesi li nas doveo na neko ostrvo?" Ona se okrete i poče da igra po cvetnoj livadi. "Hoćemo li se ovde odmoriti ili odmah krećemo kući?"

Everard uze vazduh. "Za tebe imam loše vesti", reče joj. Ona stade kao ukopana. "Nećemo kući?"

"Da bih nas izbavio, morao sam da upotrebim čarolije koje nas sada sprečavaju da se vratimo."

"Zar nikada neću moći da se vratim?" jedva čujnim glasom upita Deirde.

"Nikada."

Ona se okrete i ode. Van Saravak pode za njom ali se predomisli i upita Everarda: "Šta si joj rekao?"

Everard ponovi. "To mi se učinilo kao najbolje rešenje", reče on na kraju. "Ne mogu je poslati natrag da deli sudbinu svoga sveta."

Posle izvesnog vremena, Van Saravak reče: "Hajde sada da nađemo neku ispostavu patrole i uz njihovu pomoć saznamo kada je došlo do prekretnice."

Everard je ležao na travi i gledao u nebo. "Mislim da ću i sam moći da odredim taj trenutak, ako mi Deirde pomogne. Probudi me kad se vrati."

Vratila se suvih očiju ali se videlo da je plakala. Kada je Everard upita hoće li mu pomoći, ona klimnu glavom: "Naravno, pa ja ti dugujem život."

Everard reče pažljivo: "Potrebne su mi neke informacije... Da li si ikada videla kako se ljudi uspavaju a onda veruju u sve što im se kaže?"

Ona klimnu glavom: "Videla sam kako neki druidi to rade."

"Tebi se ništa neće desiti. Uspavaću te da bi mogla da se setiš svega što si do sada čula. To neće dugo trajati."

Koristeći tehniku patrole on je dovede do hipnotičkog stanja totalnog sećanja i izvuče iz nje sve što je ikada čula o Drugom punskom ratu. Tako je saznao sve što mu je bilo potrebno.

Prekršivši ugovor o miru, Rimljani su se umešali u kartaginske poduhvate južno od reke Ebro. To je bio konačan povod za rat.

219 godine pre nove ere, Hanibal Barka, kartaginski guverner Španije, opseo je Sagunt. Posle osam meseci osvojio je taj grad i tako izazvao rat sa Rimom. Početkom maja 218. godine, prešao je Pirineje sa 90.000 pešaka, 12.000 konjanika i 37 slonova. Prošao kroz Galiju i prešao preko Alpa. Gubici na putu su mu bili ogromni: u Italiju je stiglo svega 20.000 pešaka i 6.000 konjanika. I pored toga, on je potukao brojniju rimsku vojsku kod reke Ticina. U toku sledeće godine pobedio je rimsku vojsku u još nekoliko bitaka i ušao u Apuliju i Kampaniju.

Kvint Fabije Maksim je protiv njega vodio dugotrajni gerilski rat, ali nije ništa postigao. U međuvremenu, Hazdru bal Barka je u Španiji pokupio vojsku i 211. godine došao Hanibalu upomoć. 210. godine je Hanibal zauzeo i spalio Rim a do 207. godine su mu se predali i ostali rimski gradovi.

"To je sve", reče Everard i pomilova devojčinu crvenu grivu. "Sada spavaj, lepo sanjaj i probudi se dobro raspoložena."

"Šta si saznao?" upita ga Van Saravak.

"Mnogo stvari", odgovori Everard. Seansa je trajala više od jednog sata. "Važno je sledeće: ona mnogo zna o tom vremenu ali nijednom nije pomenula Scipione."

"Koga?"

"Publije Kornelije Scipion predvodio je rimsku vojsku kod Ticina. On je i u našoj istoriji bio tamo pobeđen, ali je kasnije krenuo na zapad i odsekao kartaginsku bazu u Španiji. Tako je Hanibal bio odsečen u Italiji jer nije mogla da mu stigne nikakva pomoć. Scipionov sin, koji je nosio isto ime, bio je taj koji je konačno pobedio Hanibala kod Zame; to je Scipion Afrikanac Stariji.

I otac i sin su bili daleko najbolji rimski vojskovođe. A Deirde nikada nije čula za njih."

"I tako..." Van Saravak se zagleda prema istoku, preko mora, gde su Gali Cimbri i Parćani vršljali po ruševinama klasičnog sveta. "Šta se desilo sa njima u ovoj istoriji?"

"Prema onome što ja znam, oba Scipiona su bili kod Ticina i jedva su se spasli smrti. Sin je ocu spasao život za vreme povlačenja. Kladim se da su prema njihovoj istoriji, Scipioni poginuli kod Ticina."

"Mora da ih je neko uklonio", reče Van Saravak. "Verovatno neko ko je došao iz budućnosti." Najverovatnije.

"Uskoro ćemo znati."

8.

U pleistocenskom zimovniku, pola sata posle njihovog polaska za Njujork, Everard i Van Saravak predadoše devojku jednoj ženi koja je govorila

starogrčki i sazvaše sastanak svih prisutnih redara patrole. Kapsule sa porukama počеше da skaču kroz vreme.

Sve ispostave patrole pre 218. godine pre nove ere najbliža je bila u Aleksandriji, 250-230, 'još' su postojale. U njima je bilo ukupno oko 200 agenata. Sazvan je sastanak u Akademiji, u oligocenskom periodu. Everard je kao najobavešteniji predsedavao sastanku komiteta u kome su bili agenti najvišeg ranga.

To nije bila nimalo prijatna dužnost. Svi ti ljudi i žene su bili naviknuti na jurnjavu kroz vekove i na rukovanje oružjem bogova. Ipak, to su bili samo ljudi, opterećeni svim manama svoje rase.

Svi su se složili da grešku treba ispraviti. Neki su napomenuli da treba prvo izvući one agente koji su, kao Everard, otišli u budućnost. Ukoliko oni ne budu vraćeni kada se istorija bude menjala, patrola ih više nikada neće videti. Everard posla nekoliko spasilačkih ekipa, mada je sumnjao u uspeh ovog poduhvata. Članove ekipa je opomenuo da će sami snositi posledice ukoliko se ne vrate za jedan dan, po lokalnom vremenu.

Jedan čovek iz Naučne Renesanse je primetio da, iako je njihova prevashodna dužnost da istoriju vrate na 'prvobitni' kolosek, oni imaju dužnost prema nauci. Sada se ukazala izvanredna prilika da se prouči jedna potpuno nova faza u razvoju čovečanstva i trebalo bi posvetiti nekoliko godina antropološkim proučavanjima pre nego što... Everard ga je brzo ućutkao: ostalo je suviše malo redara za ovaj posao, a bilo bi i opasno.

Određeno je i nekoliko studijskih grupa koje će odrediti kada i u kojim okolnostima je došlo do promene. Rasprava o mogućim metodima oteгла se u beskonačnost. Everard se zagleda kroz prozor u preistorijsku noć razmišljajući o tome da tigrovi sa sabljastim zubima, možda, uspešnije obavljaju svoje poslove od njihovih dalekih potomaka.

Kada je, konačno, svima podelio dužnosti, on ode da se napije sa Van

Saravakom.

Kada se komitet sastao sledećeg dana, stigli su izveštaji agenata koji su pretražili budućnost. Desetak redara patrola izbavljeno je iz neugodnih situacija; drugih desetak će morati da otpišu. Izveštaj obaveštajne grupe bio je daleko interesantniji: dok je Hanibal prelazio Alpe, pridružila su mu se dva helvetska najamnika, Frontos i Hilmiko, i zadobila njegovo poverenje. Njih dvojica su posle rata doterali daleko u kartaginskoj hijerarhiji, praktično upravljali zemljom i udesili da Hanibal bude ubijen. Jedan redar ih je lično video u njihovim domovima. "Kuće su im daleko modernije opremljene od kuća klasičnog doba, a njih dvojica mi liče na Neldorijance iz 205. milenijuma."

To je bilo doba bandita koji su patroli i 'ranije' zadavali muke.

"Onda smo se dogovorili", reče Everard. "Nije važno što su njih dvojica bili sa Hanibalom pre Ticina. Bilo bi teško uhvatiti ih u Alpima, a ne izazvati uzbunu koja bi mogla izmeniti budućnost. Važno je da znamo kada su ubili Scipione i u tom trenutku ćemo udariti na njih."

Jedan Britanac iz devetnaestog veka razvi mapu i počeo da govori o kontrolisanju bitke iz vazduha. Koristiće teleskop sa infra-crvenim zracima da bi mogao videti kroz niske oblake. "Ovde su stajali Rimljani a..."

"Znam", reče Everard. "Trenutak kada su oni počeli da se povlače je kritičan, ali ćemo iskoristiti gužvu. Slažem se da treba neprimetno opkoliti bojno polje ali sumnjam da ćemo uspeti da ubacimo više od dva agenta u samu bitku. Zlikovci će biti na oprezu i paziti da ih neko ne omete. Aleksandrijska filijala će nabaviti odela za mene i Van Saravaka."

"Ali ja sam se nadao da ću ja imati čast..." počeo Englez.

"Žao mi je, nećete", osmehnu se Everard. "Ovde niko neće imati čast. Samo ćemo dovesti svoje živote u opasnost da bismo uništili svet pun ljudi

koji su slični nama."

"Ali slušajte..."

Everard ustade. "Ja ću morati da odem tamo", reče mirnim glasom. "Ne znam zašto, ali to ću morati da budem ja."

Van Saravak mu odobri klimanjem glave.

Everard i Van Saravak su ostavili skuter u jednoj šumici i pošli preko polja.

Stotina redara patrole, koji su čekali oko bojnog polja ili lebdeli nad njim, bili su slaba uteha ovoj dvojici dok su hodali pod kišom kopalja i strela. Niski oblaci su se valjali nošeni hladnim vetrom. Kiša je rominjala. U sunčanoj Italiji bila je kasna jesen.

Čulo se zavijanje trube i rafali doboša. Oni su se gubili u dozivanju ljudi i batu koraka, vrištanju, topotu konja bez jahača i zviždanju strela. Samo je poneki oficir još bio na konju; pošto uzengija nije bilo, konjička bitka se ubrzo pretvorila u borbu pešaka. Kartaginjani su probijali rimsku liniju fronta.

Preko ovog dela polja bitka je već bila prošla. Smrt je vladala svuda oko Everarda. On je žurio prema glavnini rimske vojske. Iznad šlemova se još vio crvenoljubičasti barjak. Prema njemu je jurilo nekoliko slonova sa podignutim surlama.

Everard prođe kraj jednog mršavog tamnoputog mladića koji je, grčeći se, pokušavao da iščupa koplje iz svoga stomaka. Bio je Kartaginjanin, ali ga krupni Italijanski seljak, koji je kraj njega sedeo i sa nevericom gledao patrljak svoje ruke, nije ni primećivao.

Jato vrana prelete preko njih jašući na vetru i čekajući.

"Ovamo", promrmlja Everard. "Požuri, Kartaginjani samo što se nisu probili."

Pade mu na pamet da mu je oduvek bilo žao što Hanibal nije pobedio.

Prezirao je frigidnu i nemaštovitu gramzivost Rimljana. A sada on treba da spasava Rim. Pa eto, život je čudan...

Tešilo ga je to što je Scipion Afrikanac bio jedan od nekoliko sposobnih ljudi koji su preživeli rat.

Kartaginjani su bili vrlo blizu. Everard je već mogao da im vidi crte lica. Jedno koplje ga udari u šlem, on saže glavu i nastavi da trči.

Scipionovi ljudi su se očajnički borili. Everard zastade da povрати dah. Jedna četa rimskih konjanika mu se približavala u galopu: to mora da je sin, Scipion Afrikanac, koji žuri da spase oca. Topot kopita zatrese zemlju.

"Eno ih!" povika Van Saravak i pokaza rukom. Sa druge strane dolazila je kartaginska konjica. Predvodila su je dva visoka čoveka sa neldorijanskim crtama lica. Bili su obučeni u oklope ali su u rukama nosili puške.

Everard se baci na tle. Plavobeli zrak ga promaši. On opali iz pištolja i jedan od afričkih konja se prevrte. Van Saravak je pucao stojeći. Jednom, dvaput... jedan Neldorijanac pade u blato. Njegovi pratioci uplašeno zavikaše. Dosad su videli neldorijanske puške, ali im ovi nevidljivi zraci koji obaraju naterase strah u kosti. Drugi Neldorijanac obuzda svoga konja i počeo da beži.

"Pazi na Neldorijanca koga si oborio", viknu Everard Van Saravaku, "odvuci ga odavde, treba da ga ispitamo." A onda uhvati jednog konja bez jahača i potera ga za drugim Neldorijancem.

Iza njega, Publije Kornelije Scipion i njegov sin se probiše i pridružiše vojsci koja se povlačila.

Everard je terao konja što je brže mogao. Ako ga i ne stigne odmah, pomoći će mu neki skuter kada budu izišli iz gužve.

Ista misao je, izgleda, pala na pamet i Neldorijancu. On zauzda konja i nanišani. Everard vide zaslepljujući bljesak i oseti kako ga nešto opali po obrazu. Promašaj! On podesi svoj pištolj na široki zrak i nastavi da jaše pucajući.

Druga munja pogodi mu konja u grudi. Životinja se prevrte i Everard ispade iz sedla. Njegovi uvežbani refleksi ublažili su pad, on skoči na noge i pojuri prema neprijatelju. Pištolj mu je bio negde u blatu i on nije imao vremena da ga traži. I tako mu sada nije bio potreban: širok zrak pištolja zahvatio je Neldorijanca ali nije bio dovoljno jak da ga obori. Ovaj je ispustio pušku i sedeo na konju zatvorenih očiju. Everard mu je prilazio.

Neldorijanac skoči sa konja i izvuče mač.

Everard učini isto i reče mu na latinskom: "Jedan od nas dvojice neće otići živ sa ovog polja."

9.

Mesec je izišao iza planine i obasjao sneg. Daleko na severu, njegova svetlost se odbijala od glečera. Hromanjonci su pevali u svojoj pećini; zvuk njihove pesme dopirao do verande.

Deirde je stajala u mraku i gledala napolje. Kada se Everard i Van Saravak pojaviše ona ih iznenađeno pogleda.

"Već ste se vratili? Pa tek ste jutros otišli."

"Nije nam trebalo mnogo vremena da posvršavamo poslove", odgovori joj Van Saravak koji je na brzinu naučio starogrčki.

"Nadam se da ćete sada imati vremena da se odmarate", reče ona sa osmehom.

"Hoćemo", odgovori joj Everard.

Neko vreme su ćutke gledali u sneg napolju.

"Je li istina što si rekao da se nikada više neću vratiti kući?" upita ga Deirde.

"Na žalost, istina je. Magija..." Everard izmeni pogled sa Van Saravakom.

Imali su zvanično odobrenje da devojci kažu što god hoće i da je odvedu u neko vreme na koje će najbolje moći da se privikne. Van Saravak je tvrdio da

je to Venera u njegovom veku a Everard nije imao snage da mu protivreči.

Deirde uzdahnu: "Neka onda tako bude. Nadam se da će mojima biti dobro."

"Siguran sam da hoće", reče Everard.

Bilo mu je svega dosta. želeo je da zaspi. Neka joj Van Saravak od sada priča ono što treba da joj se priča i neka za to bude nagrađen.

On dobaci svome drugu: "Ja odoh u krevet, ti nastavi."

Veneranac uhvati devojkicu za ruku. Everard polako ode do svoje sobe.